

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ

АКАДЕМИЈА УМЕТНОСТИ

**UNIVERZITET U NOVOM SADU
AKADEMIJA UMETNOSTI NOVI SAD**

DOKTORSKE AKADEMSKE STUDIJE
DRAMSKE I AUDIOVIZUELNE UMETNOSTI

NEOBUZDANI SKLAD
muzičko-scensko uprizorenje života i dela Pala Abrahama

Doktorski umetnički projekat

Mentor: dr Ivan Pravdić

Kandidatkinja: dr Agota Vitkai-Kučera

Novi Sad, 2018.

ZAHVALNICA

Doktorski umetnički projekat posvećujem mojim roditeljima koje neizmerno volim i kojima sam zahvalna na pruženoj ljubavi, prenetom znanju i podršci koju mi na svakom koraku bezrezervno pružaju, kao i pradedi Đuli Vitkai, kompozitoru i dirigentu, Palovom savremeniku, koji je poput njega pao u zaborav dok mu je muzika i dalje „živa“ svuda u svetu.

Nesebični profesionalni doprinos i podršku kako u uobličavanju i realizaciji doktorskog umetničkog projekta, pod nazivom „Neobuzdani sklad – muzičko scensko uprizorenja života i dela Pala Abrahama“, tako i u energiji i želji da se u najboljem mogućem izdanju prikaže delo pred publikom, dale su kolege čija je profesionalna orijentacija vezana za umetnost. Najpre bih se zahvalila kolegama sa kojima sam provela najviše vremena tokom formalnih i neformalnih proba: Saši Latinoviću i Ištvanu Kerešiju, izuzetno darovitim i svestranim umetnicima, koji su pored svih svojih obaveza, predstava, proba, predavanja odvojili vreme i aktivno su, sa ogromnim žarom, entuzijazmom i stoprocentnim angažmanom učestvovali u kreiranju predstave. David Klem, korepetitor, tonski snimatelj, aranžer i duša benda, jedan je od onih ljudi koji vas svojom smirenošću relaksiraju, a muzičkim koloritom – kroz aranžman i odabir saradnika, oplemenjuju i unose harmoniju u radno okruženje. Margareta Taboroši, svojom neobuzdanom kreativnom i životnom energijom, zadužena za održavanje vedrine i potrebnih kontemplacionih pauza, doprinela je da se mi – izvođači, osetimo sigurni u pokretima, pa čak i onima, za koje nismo ni mislili da ih možemo izvesti. Ona je u presudnim, finalnim momentima bila stub i spoljašnje oko celokupne predstave. Srđan Radaković, stabilan, smiren, svestran, teoretski i praktično ostvaren i obrazovan umetnik, nije bio samo u funkciji lica koje priprema unapred dogovorene projekcije i animacije, već je bio i u funkciji kreatora, posmatrača, savetnika i osobe, koja nesebično daje sugestije, nova rešenja i ideje, ali i analizira postupke u procesu nastajanja predstave. Aleksandar Ramadanović, kolega bez koga ne bi prikazali Apatin i ostavštine porodice Abraham, dok bez Aleksandra Komnenovića ti snimci ne bi bili montirani. Aleksandar Komnenović, osoba od reči i dela je u momentima nesigurnosti i straha od novih tehnologija, uvek umeo da nađe meru i način da me umiri. Zahvaljujući njemu, posedujemo montiran snimak predstave u celini. Prva asocijacija na profesionalca, divnog, odgovornog kolegu – zaslužnog za dizajn svetla – Roberta Majorošija mi je „Let the Sunshine In“. Jednostavan,

blage naravi, a opet efikasan, eksplozivan u poslu, osoba koja sa lakoćom, entuzijazmom i velikom odgovornošću pristupa radu.

Zahvaljujem se svima onima koji su nesebično svesno ili nesvesno doprineli realizaciji doktorskog umetničkog projekta, a nisu navedeni u ovoj Zahvalnici. Svaki njihov postupak, ideja, misao, reč, mnogo su značili, uticali i doprineli samom istraživanju i realizaciji projekta.

Hvala mojim roditeljima, rodbini, kolegama, prijateljima, poznanicima. Hvala.

Agota Vitkai-Kučera

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ

АКАДЕМИЈА УМЕТНОСТИ

ОБРАЗАЦ – 5а АУ

Ključna dokumentacijska informacija

Redni broj: RBR	
Identifikacioni broj: IBR	
Tip dokumentacije: TD	Monografska dokumentacija
Tip zapisa: TZ	Tekstualni štampani materijal
Vrsta rada (dipl., mag., dokt.): VR	Doktorski umetnički projekat
Ime i prezime autora: AU	dr Agota Vitkai-Kučera
Mentor (titula, ime, prezime, zvanje): MN	dr Ivan Pravdić, vanredni profesor
Naslov rada: NR	Neobuzdani sklad - muzičko-scensko uprizorenje života i dela Pala Abrahama
Jezik publikacije: JP	Srpski
Jezik izvoda: JI	srp. / eng.

Zemlja publikovanja: ZP	Republika Srbija
Uže geografsko područje: UGP	Autonomna Pokrajina Vojvodina
Godina: GO	2018.
Izdavač: IZ	autorski reprint
Mesto i adresa: MA	Novi Sad
Fizički opis rada: FO	(broj poglavlja 7/ broj potpoglavlja 15/ stranica 141/ slika 84/ grafikona / referenci 107 / priloga10)
Umetnička oblast: UO	Dramska i audiovizuelna umetnost
Umetnička disciplina: UD	Predstava
Predmetna odrednica, ključne reči: PO	Pal Abraham, opereta, filmska opereta, scenski pokret, gluma, ples, muzičko pozorište
UDK	
Čuva se: ČU	Biblioteka Akademije umetnosti u Novom Sadu Đure Jakšića 7
Važna napomena: VN	
Izvod: IZ	Doktorski umetnički projekat „Neobuzdani sklad – muzičko-scensko uprizorenje života i dela Pala Abrahama“ putem značajnih kulturoloških, istoriografskih i muzikoloških istraživanja postavlja osnovu koja se razvija u kreaciju scenskog umetničkog dela. Kompozitorov stvaralački opus obiluje operetama, filmskom muzikom i šlagerima, koji su bili specifični, ali i savremeni za vreme u kome je on živio i radio. Iako je živio u vreme kada je žanr opereta bio veoma popularan, on je dao svoj pečat i napravio je time

iskorak od klasične operete ka, takozvanoj džez opereti (*Jazz Operetta*). Naime, tu specifičnost čini unošenje elemenata iz džez muzike u klasičnu kompozitorsku tehniku i harmonsku konstrukciju, kao i orkestracija, koja je netipična, a podrazumeva uvođenje instrumenata poput bubnjeva, saksofona, bendžoa.

Proučavanje i oblikovanje odabranog materijala definisalo je stil i žanrovsku specifičnost umetničkog projekta – predstave - a uticalo je na odabir saradnika, prostora u kome se predstava prikazivala, na tehnologiju koja se upotrebljavala i definisalo je i sam proces proba, kao i na samu realizaciju predstave. Predstava je obuhvatila sve teatarske izraze, kao što su: pevanje, gluma, dirigovanja, dramatisacija, režija, sviranje. Izazovi složenosti monoaturostva i vođenja različitih izvođača iz jedne kreativne svesti dali su poseban kvalitet „Neobuzdanom skladu – muzičko-scenskom uprizorenju života i dela Pala Abrahama“. Na probama se istraživanje odvijalo kroz odabir, razvoj i usavršavanje dramaturških, rediteljskih, glumačkih, pevačkih, plesnih, sviračkih i dirigentskih poetičkih postupaka, kao i primenu produkciono-organizatorskih veština. Koristeći se svom multilingvalnom dostupnom građom i izvedbom, doktorski umetnički projekat rezultirao je predstavom čiji jezik sublimira više različitih medija kroz koji je predstavljen lik i delo Pala Abrahama. Ovaj umetnik je bio najpoznatiji po svojim operetama. Danas, može se reći, da je ova umetnička forma zapostavljena. Doktorski umetnički projekat bi, mogao biti inspirišući za sve one umetnike koji bi se u budućnosti bavili postavkom „tradicionalne operete“. Stoga možemo reći da delo živi pred publikom i sa publikom, i da ovaj nivo javne i medijske komunikacije dela, njegovih ideja i poetičkih rešenja u živoj kulturi jasno korespondira sa recepijentima.

U procesu stvaranja dokorskog umetničkog projekta – predstave – upotrebljeni su svi teatarski izrazi – gluma, ples, pevanje, sviranje, teatar pokreta, teatar predmeta, pantomima – kao i postojeća tehnologija – video bim, ozvučenje, projektor, titl, svetlo – čime je stvorena forma koja se ne može podvesti pod postojeće tradicionalne žanrove, već predstavlja sublimaciju dramskog, muzičkog i plesnog teatra i, kao takav, egzistira kao novi muzičko-scenski izraz. Specifičnost dokorskog umetničkog projekta čini i „nedostatak“

	<p>govornog teksta, umesto koga je upotrebljen libreto – muzički tekst, a koji je ujedno i nit same predstave i povezuje je u celinu prikazujući život i delo Pala Abrahama. Možemo čak reći da se radi o potpuno novom teatarskom žanru.</p> <p>Ključne reči: Pal Abraham, opereta, filmska opereta, scenski pokret, gluma, ples, muzički teatar, dramaturgija, režija, izvođačka umetnost.</p>
<p>Datum prihvatanja teme od strane Senata:</p> <p>DP</p>	
<p>Datum odbrane:</p> <p>DO</p>	
<p>Članovi komisije:</p> <p>(ime i prezime / titula / zvanje / naziv organizacije / status)</p> <p>KO</p>	<p>Predsednik:</p> <p>Đerđ Hernjak – redovni profesor za oblast Dramskih umetnosti, uža oblast Gluma. Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti.</p> <p>Članovi:</p> <p>Dragana Varagić – master umetnosti, vanredni profesor za oblast Dramske i audiovizuelne umetnosti, uža oblast Gluma. Univerzitet umetnosti Alfa BK Univerziteta u Beogradu.</p> <p>Šandor Šetalo – doktor nauka, redovni profesor za oblast Dramskih umetnosti, uža oblast Montaža. Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti.</p> <p>Živko Popović - doktor nauka, redovni profesor za oblast Dramskih umetnosti, uža naučna oblast Filmologija. Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti.</p> <p>Mentor:</p> <p>Ivan Pravdić – doktor umetnosti, vanredni profesor za oblast Dramskih umetnosti, uža oblast Dramaturgija. Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti.</p>

UNIVERSITY OF NOVI SAD

ACADEMY OF ARTS

ОБРАЗЛОЖЊЕ – 5aAY

Key word documentation

Accession number: ANO	
Identification number: INO	
Document type: DT	Monograph documentation
Type of record: TR	Textual printed material
Contents code: CC	Doctoral Art Project
Author: AU	Agota Vitkai-Kučera
Mentor: MN	Ivan Pravdić, PhD, Associate Professor
Title: TI	Unbridled Harmony - the Musical-Stage Performance of Paul Abraham's Life and Work
Language of text: LT	Serbian
Language of abstract: LA	English / Serbian

Country of publication: CP	Serbia
Locality of publication: LP	Vojvodina, Novi Sad
Publication year: PY	2018.
Publisher: PU	Author's reprint
Publication place: PP	Academy of Arts, Đure Jakšića 7, 21000 Novi Sad
Physical description: PD	(chapters 7/ subheadings 15 / pages 141 / list of works / references 107 / copies / appendices 10)
Artistic field AF	Dramatic and Audiovisual Art
Artistic discipline AD	Performance
Subject, Key words SKW	Abraham Paul, operetta, film operetta, stage movement, acting, dancing, musical theater
UC	
Holding data: HD	Library of Academy of Arts, Đure Jakšića 7, 21000 Novi Sad
Note: N	
Abstract: AB	<p>The doctoral art project "Unbridled Harmony - the Musical-Stage Performance of Paul Abraham's Life and Work" through significant cultural, historical and musicological research sets the basis which develops into the creation of stage artwork.</p> <p>Composer's creative opus abounds with operettas, film music, and poems, which were specific, but also contemporary for the time in which he lived and worked. Although he lived at a time when the genre of the operetta was very popular, he gave his mark and made a step forward from the classic operetta towards,</p>

the so-called Jazz Operetta. Namely, this specificity is based on the introduction of elements from jazz music into classical compositional technique and harmonic construction, as well as orchestration, which is atypical, and involves the introduction of instruments such as drums, saxophone, and banjo.

The study and design of the selected material defined the style and genre specificity of the artistic project - the performance - and influenced the selection of associates, the space in which the performance was presented, the technology used and it defined the trial process as well as the realization of the performance itself. The performance included all theatrical expressions, such as: singing, acting, conducting, dramatization, directing, playing. The challenges of the complexity of single-authorship and the leading of different performers from one creative consciousness gave a special quality to the "Unbridled Harmony - the Musical-Stage Performance of Paul Abraham's Life and Work". At the rehearsals, the research was carried out through the selection, development and improvement of dramaturgical, directorial, acting, singing, dancing, musical and conductive poetic procedures, as well as through the application of production-organizing skills. Using this multilingual available material and performance, the doctoral art project resulted in a performance whose language sublimates several different media through which the character and work of Paul Abraham were presented. This artist was best known for his operettas. Today, it can be said that this art form has been neglected. A doctoral art project could be inspiring for all those artists who would be engaged in the setting of "traditional operetta". Therefore, we can say that a piece of art is alive in front of the audience and it lives with the audience, and that this level of public and media communication of the artwork, its ideas and poetic solutions in living culture clearly corresponds with the recipients.

In the process of creating a doctoral art project – the performance - all theatrical expressions are used - acting, dancing, singing, playing, theatre of movement, theatre of objects, pantomime - as well as the existing technology - video screen, sound system, projector, subtitle, light – creating a form that cannot be subsumed under the existing traditional genres, but rather

	<p>represents the sublimation of dramatic, musical and dance theatre and, as such, exists as a new musical and stage expression. The specificity of the doctoral art project is also the "lack of" spoken text, instead of which the libretto is used- a musical text, which is also a thread of the performance, and which connects it as a whole, depicting the life and work of Paul Abraham. We can even say that this is a completely new theatrical genre.</p> <p style="text-align: center;">Key words: Paul Abraham, operetta, film operetta, stage movement, acting, dancing, musical theater, dramaturgy, directing, performing arts.</p>
<p>Accepted on Senate on: AS</p>	
<p>Defended: DE</p>	
<p>Doctoral Art Project Defend Board: DB</p>	<p>Thesis Committee President: Derđ Hernjak, Full Professor, Department of Dramatic Arts, Acting, Academy of Arts, Novi Sad.</p> <p>Members: Živko Popović, PhD, Full Professor, Department of Dramatic Arts, Filmography, Academy of Arts, Novi Sad.</p> <p>Dragana Varagić, MA, Associate Professor, Drama and Audiovisual Arts, Academy of Arts ALFA BK University, Belgrade.</p> <p>Šandor Šetalo, PhD, Full Professor, Department of Dramatic Arts, Editing, Academy of Arts, Novi Sad.</p> <p>Thesis Mentor: Ivan Pravdić, DoA, Associate Professor, Department of Dramatic Arts, Dramaturgy, Academy of Arts, Novi Sad.</p>

SADRŽAJ

ZAHVALNICA	1
<i>Ključna dokumentacijska informacija</i>	3
<i>Key word documentation</i>	7
SAŽETAK:	12
<i>Abstract:</i>	14
1 UVOD	16
1.1 Zašto Pal Abraham i naslov „Neobuzdani sklad“?	17
1.2 Epoha u kojoj je Pal Abraham stvarao	18
1.3 Pojam operete	19
1.4 Istorijski pregled operete	21
1.5 Filmska opereta	27
2 ŽIVOTNI I PROFESIONALNI PUT PALA ABRAHAMA	29
2.1 Apatin – Sombor (1892–1909)	30
2.2 Budimpešta (1910)	31
2.3 Budimpešta – Lajpcig – Berlin	35
2.4 U izgnanstvu: Budimpešta – Beč – Budimpešta – Pariz – Kuba	41
2.5 Amerika	42
2.6 Povratak u Nemačku	43
3 METODOLOGIJA RADA – Rad na pripremi i realizaciji projekta	46
3.1 Faze pripreme umetničkog doktorskog projekta	46
3.1.1 „Neobuzdani sklad – muzičko scensko uprizorenje života i dela Pala Abrahama“	46
3.1.2 Definisane i program istraživanja (faze) umetničkog istraživanja	46
3.1.3 Odabir saradnika	48
3.1.4 Faze istraživanja	50
3.2 Metode koje su se primenile tokom izrade umetničkog doktorskog projekta	52
3.2.1 Metodski postupak na probama	53
3.3 Mesto i vreme istraživanja	56
3.4 Mogućnost primene očekivanih rezultata	57
3.5 Cilj umetničkog istraživanja	58
4 ZAKLJUČAK	59
5 LITERATURA	62
6 BIOGRAFIJA KANDIDATKINJE	70
7 PRILOZI	84

SAŽETAK: Doktorski umetnički projekat „Neobuzdani sklad – muzičko-scensko uprizorenje života i dela Pala Abrahama“ putem značajnih kulturoloških, historiografskih i muzikoloških istraživanja postavlja osnovu koja se razvija u kreaciju scenskog umetničkog dela.

Kompozitorov stvaralački opus obiluje operetama, filmskom muzikom i šlagerima, koji su bili specifični, ali i savremeni za vreme u kome je on živeo i radio. Iako je živeo u vreme kada je žanr opereta bio veoma popularan, on je dao svoj pečat i napravio je time iskorak od klasične operete ka, takozvanoj džez opereti (*Jazz Operetta*). Naime, tu specifičnost čini unošenje elemenata iz džez muzike u klasičnu kompozitorsku tehniku i harmonsku konstrukciju, kao i orkestracija, koja je netipična, a podrazumeva uvođenje instrumenata poput bubnjeva, saksofona i bendžoa.

Proučavanje i oblikovanje odabranog materijala definisalo je stil i žanrovsku specifičnost umetničkog projekta – predstave – a uticalo je i na odabir saradnika, prostora u kome se predstava prikazivala, na tehnologiju koja se upotrebljavala i definisalo je i sam proces proba, kao i na samu realizaciju predstave. Predstava je obuhvatila sve teatarske izraze, kao što su: pevanje, gluma, dirigovanja, dramatisacija, režija, sviranje. Izazovi složenosti monoaturostva i vođenja različitih izvođača iz jedne kreativne svesti dali su poseban kvalitet „Neobuzdanom skladu – muzičko-scenskom uprizorenju života i dela Pala Abrahama“. Na probama se istraživanje odvijalo kroz odabir, razvoj i usavršavanje dramaturških, rediteljskih, glumačkih, pevačkih, plesnih, sviračkih i dirigentskih poetičkih postupaka, kao i primenu produkciono-organizacionih veština. Koristeći se svom multilingvalnom dostupnom građom i izvedbom, doktorski umetnički projekat rezultirao je predstavom čiji jezik sublimira više različitih medija kroz koji je predstavljen lik i delo Pala Abrahama. Ovaj umetnik je bio najpoznatiji po svojim operetama. Danas, može se reći, da je ova umetnička forma zapostavljena. Doktorski umetnički projekat bi, mogao biti inspirišući za sve one umetnike koji bi se u budućnosti bavili postavkom „tradicionalne operete“. Stoga, možemo reći da delo živi pred publikom i sa publikom, i da ovaj nivo javne i medijske komunikacije dela, njegovih ideja i poetičkih rešenja u živoj kulturi jasno korespondira sa recipijentima.

U procesu stvaranja dokorskog umetničkog projekta – predstave – upotrebljeni su svi teatarski izrazi: gluma, ples, pevanje, sviranje, teatar pokreta, teatar predmeta, pantomima. Kao i postojeća tehnologija: video-bim, ozvučenje, projektor, titl i svetlo, čime je stvorena

forma koja se ne može podvesti pod postojeće tradicionalne žanrove, već predstavlja sublimaciju dramskog, muzičkog i plesnog teatra i, kao takav, egzistira kao novi muzičko-scenski izraz. Specifičnost doktorskog umetničkog projekta čini i „nedostatak“ govornog teksta, umesto koga je upotrebljen libreto – muzički tekst, a koji je ujedno i nit same predstave i povezuje je u celinu prikazujući život i delo Pala Abrahama.

Ključne reči: Pal Abraham, opereta, filmska opereta, scenski pokret, gluma, ples, muzički teatar, dramaturgija, režija, izvođačka umetnost.

Abstract: The doctoral art project “Unbridled Harmony – the Musical-Stage Performance of Paul Abraham's Life and Work” through significant cultural, historical and musicological research sets the basis which develops into the creation of stage artwork.

Composer's creative opus abounds with operettas, film music, and poems, which were specific, but also contemporary for the time in which he lived and worked. Although he lived at a time when the genre of the operetta was very popular, he gave his mark and made a step forward from the classic operetta towards, the so-called Jazz Operetta. Namely, this specificity is based on the introduction of elements from jazz music into classical compositional technique and harmonic construction, as well as orchestration, which is atypical, and involves the introduction of instruments such as drums, saxophone, and banjo.

The study and design of the selected material defined the style and genre specificity of the artistic project - the performance - and influenced the selection of associates, the space in which the performance was presented, the technology used and it defined the trial process as well as the realization of the performance itself. The performance included all theatrical expressions, such as: singing, acting, conducting, dramatization, directing, playing. The challenges of the complexity of single-authorship and the leading of different performers from one creative consciousness gave a special quality to the "Unbridled Harmony - the Musical-Stage Performance of Paul Abraham's Life and Work". At the rehearsals, the research was carried out through the selection, development and improvement of dramaturgical, directorial, acting, singing, dancing, musical and conductive poetic procedures, as well as through the application of production-organizing skills. Using this multilingual available material and performance, the doctoral art project resulted in a performance whose language sublimates several different media through which the character and work of Paul Abraham were presented. This artist was best known for his operettas. Today, it can be said that this art form has been neglected. A doctoral art project could be inspiring for all those artists who would be engaged in the setting of "traditional operetta". Therefore, we can say that a piece of art is alive in front of the audience and it lives with the audience, and that this level of public and media communication of the artwork, its ideas and poetic solutions in living culture clearly corresponds with the recipients. In the process of creating a doctoral art project – the performance - all theatrical expressions are used - acting, dancing, singing, playing, theatre of movement, theatre of objects, pantomime - as well as the existing technology - video screen, sound system, projector, subtitle, light – creating a form that cannot be subsumed under the existing traditional genres, but rather represents the

sublimation of dramatic, musical and dance theatre and, as such, exists as a new musical and stage expression. The specificity of the doctoral art project is also the "lack of" spoken text, instead of which the libretto is used- a musical text, which is also a thread of the performance, and which connects it as a whole, depicting the life and work of Paul Abraham. We can even say that this is a completely new theatrical genre.

Key words: Paul Abraham, operetta, film operetta, stage movement, acting, dancing, musical theater, dramaturgy, directing, performing arts.

1 UVOD

Doktorski umetnički projekat „Neobuzdani sklad – muzičko-scensko uprizorenje života i dela Pala Abrahama“ putem značajnih kulturoloških, istoriografskih i muzikoloških istraživanja postavlja osnovu koja se razvija u kreaciju scenskog umetničkog dela.

Umetnički doktorski projekat je prikazan kao žanrovska i medijska mešavina, koja obuhvata i biografske podatke, te je delom dokumentarnog karaktera, delom muzička komedija (koja koristi raspoloživu savremenu scensku tehniku poput video projekcija, rasvete i prenosivih mikrofona), a uz živo muzičko (vokalno i instrumentalno) izvođenje, osnovu žanrova operete i muzičke komedije sa kojima je Pal Abraham stekao svetsku slavu. Pre svega, istraživanje muzičkih zapisa koje je komponovao pomenuti kompozitor bilo je glavno polazište za umetnički projekat, a kreativnom transformacijom biografije i muzikografije na kraju javno prikazan kroz kompletnu scensku izvedbu (pevanje, ples, glumu i instrumentalnu izvedbu). Umetničko istraživanje vođeno je kroz više formi umetničkog izražavanja – pevanje, glumu, dirigovanja, scenske pokrete, dramaturgiju, režiju, sviranje, organizaciju.

Istraživanje života i dela kompozitora Pala Abrahama, sprovedeno je na više nivoa: posle terenskog i arhivskog istraživanja biografije, muzikografije i umetničkog nasleđa Pala Abrahama, zatim predela, kuće i kulturnih specifičnosti epoha u kojima je stvarao, objedinjen je sabrani materijal i prikazan u vidu celovečernje predstave.

Umetničkim projektom prikazan je životni put i delo kompozitora Pala Abrahama koji je potekao iz naših krajeva, u interesu očuvanja nasleđa sredine. Nadalje, upotrebom savremenih umetničkih sredstava, kao što su video-bim, fragmentarno struktuisanje, muzičko preoblikovanje, kako bi se sačuvala umetničke vrednosti (žanrovi) u savremenoj epohi, cilj je bio da se tema što bolje i savremenije približi publici dvadesetprvog veka. Upotrebom više jezika, što čini značajno kulturno nasleđe Vojvodine i vojvođanskih stvaralaca, postojala je (posredno) potreba da se ukaže na multilingvalnost i multikulturalnost naših krajeva.

Ovim doktorskim umetničkim projektom planirano je da se život i delo ovog kompozitora sačuva od zaborava na sledeće načine: ukazivanjem javnosti na postojanje kompozitora sa našeg područja, rodnom iz Apatina, a koji je stekao slavu u Nemačkoj; upoznavanjem sa njegovim delima, prevashodno operetama; stvaranjem savremenog i atraktivnog umetničkog dela koje komunicira sa aktuelnom pozorišnom, operskom i muzičkom publikom.

1.1 Zašto Pal Abraham i naslov „Neobuzdani sklad“?

Odrastanje u muzičkoj porodici jeste svakako okolnost koja je dovela do formiranja mog profesionalnog bića i sklonost ka pozivu koji sam izabrala. Muzička pedagogija podrazumeva ne samo podučavanje već i konstantno usavršavanje i istraživanje novih pristupa u metodici nastave. S obzirom da živimo u društvu i vremenu u kojem su moderne tehnologije i više od alata, taj posao može postati i prerasti, prelići se, u nešto više, u čitavo istraživanje. Upravo u takvom jednom pohodu ka inovacijama vezanim za predmet koji predajem, desilo se da sam krenula unazad, vraćajući se na početke muzičkog i društvenog života od 1900-te pa do danas. U tom poslu, primetila sam koliko je Vojvodina, oduvek multikulturalna i multilingvalna, iznedrila izuzetnih pojedinaca. Takođe, na žalost, primetila sam da su oni, uslovno rečeno, gotovo nepoznati kod nas. A da apsurd bude veći, ti isti ljudi i njihovo delo, su poznati i priznati u svetu.

Svedoci smo ubrzanog života, upotrebe sve novijih tehnoloških dostignuća, ali i sve veće otuđenosti i urušenog sistema vrednosti. Istražujući začetke muzičkih, pozorišnih i filmskih umetničkih formi s početka 20. veka nalazim da je više nego indikativno koliko je industrijski, odnosno, tehnološki razvoj uticao ne samo na sferu nauke već i na sferu umetnosti. Koliko su zapravo određene umetničke forme zaboravljene a neke su, može se reći, evoluirale. Postavlja se pitanje i o multilingvalnosti; da li zaista živimo u multilingvalnoj sredini? Naši preci su govorili minimum tri jezika: srpski, mađarski i nemački. Govorimo li mi tri jezika kao maternji jezik? Izuzetaka svakako ima, međutim, nekada u Vojvodini, izuzetak je bio ukoliko neko ne govori fluentno gorepomenuta tri jezika.

Na tlu Vojvodine je i pre Prvog svetskog rata bio bogat kulturno-umetnički, pozorišni život. Kao primer, možemo navesti gostovanja Pečujskog ansambla dva puta godišnje sa mešovitim repertoarom. Predstave su se izvodile na dnevnom nivou i svako veče su se igrali novi naslovi. Glumac je istovremeno bio i vokalni solista, tj. pevač, jer su se na repertoaru nalazila, osim dramskih dela i operete (muzičko-scenska dela).

Šta se dešava sada sa ovim umetničkim delima? Poznato nam je da je umetničko delo svedočanstvo jednog doba, ali i veza sa budućnošću. Kuda se krećemo i šta ostavljamo za sobom? Očuvanjem tradicionalnih umetničkih formi, u ovom slučaju operete, omogućavamo korespondenciju sa drugim formama, koje će se tokom vremena preplitati, kombinovati i na kraju prerasti u nove umetničke forme.

Na nama, svedocima sadašnjosti, ostaje da sačuvamo i predamo budućim naraštajima vrednosti (dela) jednog vremena, jedne epohe, kako ne bi nestale u dubinama vremena i pale u zaborav.

1.2 Epoha u kojoj je Pal Abraham stvarao

Mnoštvo je primera, kroz istoriju, umetnika (i ne samo umetnika) čiji su život i/ili delo obeležili jednu epohu a da su nove umetničke forme bacile senku zaborava na njih. Ima, takođe, i onih pojedinaca čiji su i život i delo *jedna filmska priča*, ali se sticajem raznoraznih okolnosti, što ličnih, što istorijskih nije desilo da se njihovo ime otrgne od zaborava. Jedna takva ličnost, ponikla sa naših prostora, na tlu današnje Vojvodine, nepravedno je zapostavljena i ovaj rad predstavlja težnju da se i život i delo jedne takve ličnosti valorizuje za početak, kulturom sećanja. Reč je o kompozitoru, pijanisti i dirigentu Palu Abrahamu rođenom 1892. u Apatinu, koji zasigurno zaslužuje takvu vrstu pažnje.

Pal Abraham, iako se našao u vrtlogu zla, bio je svedok zloduha vremena (I i II svetskog rata), njegova dela su zadržala vedrinu, svežinu, lakoću, kolorit te kompozicionu raznovrsnost i duhovitost. Ipak, ta vremena čiji je savremenik bio, su mu teško i postepeno narušila zdravlje i tako ostavila traga na „dečaku“ u silaznoj liniji života. Životni obrti, poput filmskih, uneli su neočekivane promene u život Pala Abrahama i to u više navrata. Za njega je bila istina ono u šta je on verovao, a ne ono što bi svet oko njega video i isticao kao istinu.

Uzrok i opravdanje može se naći u tome što je rano ostao bez oca 1909. godine, (u 17. godini života), kada se seli sa majkom i bratom u Budimpeštu (1910). Za vreme Prvog svetskog rata ostao je bez brata (gine u ratu 1914. godine) i veoma brzo, i bez majke. On je u nemilo doba, za vreme Prvog svetskog rata ostao sam u tuđini kao student kompozicije na Konzervatorijumu „List Ferenc“ u Budimpešti na Odseku za kompoziciju. Zbog egzistencijalnih razloga počinje da radi kao službeno lice u banci, da predaje pevanje, da svira klavir ili da diriguje za vreme prikazivanja filmova. Naime, dok filmovi nisu imali ton, najtraženiji posao je bio – posao pijaniste. Noću je posećivao klubove u kojima bi aktivno slušao džez, ili pak radio u pozivu pijaniste, kompozitora ili dirigenta. Da li je imao snagu, volje i vremena da se posveti učenju i pohađanju Konzervatorijuma pored aktivnog dnevnog i noćnog života i borbe za egzistenciju, pitanje je koje može imati samo jedan odgovor.

Iako se smatrao darovitim mladićem koji je izuzetan pijanista, budući kompozitor i dirigent, nikada nije zvanično stekao diplomu i nije komponovao dela koja pripadaju visokoj, klasičnoj, elitističkoj umetnosti.

Neobuzdani sklad odnosi se na samog Pala Abrahama, čiji se život odvijao poput *Točka sreće koji se okreće*, dok mu je muzika davala stabilnost i održavala balans do kraja života. Iako su ga životne okolnosti i način života dovodile do ekstremnih uspona i padova, čije su se amplitude vremenom povećavale, one nisu mogle da savladaju njegov dar, kreativnost i inspiraciju. Uprkos svim tim situacijama njegovo izvođaštvo i njegova muzika, nalazili su put ka otelotvorenju.

Za jednu zemlju kakva je Srbija, i njenu kulturu, od izuzetnog je značaja svaki prodor van njenih granica, kako geografskih tako i kulturoloških. Svaki pojedinac koji uspe da ostvari tu vrstu afirmacije, dakle čiji se uspeh može meriti u svetskim okvirima i prepoznatljivošću u istim, onda to više nije uspeh samo tog pojedinca, nego i podneblja, odnosno zemlje iz koje je pojedinac potekao. Opšte je mesto da umetnici i umetnost dopiru do drugih ljudi i drugih kultura lakše i brže od bilo kojeg diplomate i diplomatije.

Pal Abraham je upravo takav pojedinac kojeg ne bi trebalo nepravedno zapostavljati baš iz tih razloga. On svojim delom, pored drugih pojedinaca kroz istoriju, utiče na prepoznatljivosti jedne (multi)kulture i (multilingvalnog) podneblja sa kojeg dolazi.

1.3 Pojam operete

Opereta je muzičko-scensko delo nastalo u 19. veku u Parizu, a veoma brzo su je prihvatili u Beču, pa se ubrzo kao umetnička forma širi diljem Evrope, ali i u Sjedinjenim Američkim Državama, o čemu svedoči izvođenje operete Kalman Imrea „Knjeginja čardaša“ pod naslovom *The Riviera Girl* 1917. godine na Brodveju.¹

¹ Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/1917_in_music#Musical_theater (prvi put pristupljeno 25. 06. 2017. u 16:40 h).

Slika br. 1: Plakat za predstavu *The Riviera girl*, Brodvej, 1917.

Naziv opereta je potekao od italijanske reči *operetta*, što u prevodu znači mala opera. Ona je kraće, muzičko-scensko delo lakšeg karaktera (sadržaja) sa govornim dijalozima, pesmama i plesom. „U većini slučaja u operetama prevladavaju igre koje su u modi u to vreme: kod Ofenbaha, cancan, kod Johana Štrausa i njegovih sledbenika – valcer, a kod novijih opereta, foxtrott“ (Heveler 1990: 319). Još je mladi Mocart (W. Amadeus Mozart) govorio o tome da se publici treba ponuditi jednostavnija, lakša, razumljivija i kraća muzička forma zabavnog karaktera koju je nazvao *opereta*. Od Mocarta su se mnogi kompozitori isprobali u komponovanju ove forme, ali su prvi pravi, profesionalni i uspešni kompozitori ovog žanra bili Žak Ofenbah (fran. Jack Offenbach) i mlađi Johan Štraus (nem. Jochan Strauss). Opereta, kao popularni pozorišni žanr, cvetala je u drugoj polovini 19. i prvoj polovini 20. veka. Muzički, stilski, a prevashodno melodijski, opereta se oslanja na romantičarsku operu 19. veka, a odražava aspiracije srednjeg i nižeg staleža sa ponekim „izletima“ u egzotiku. Dominantne su prozračne melodije, zavodljive i milozvučne, a po pitanju sadržaja, pak, prepliću se, uglavnom ljubavne priče začinjene sa dosta humora. Po svojoj formi opereta ima najviše sličnosti sa mjuzikl predstavom kad su savremene umetničke forme u pitanju. Opereta, kao i druge slične forme može se raščlaniti na manje sekvence i može biti sačinjena od orkestarske uvertire, prozanih monologa, dijaloga, interludija (*Interludes*), arija, pesama, kupleta, dueta, terceta, ansambala, horskih i plesnih numera itd.

1.4 Istorijski pregled operete

Opereta kao nova umetnička forma razvila se u Francuskoj 1850-ih (*opéra bouffe*), a potom, nakon 1860-ih, u Austriji (*opereta*), Španiji (*obnovljena zarzuela*), Engleskoj (*comic opera*) i drugim evropskim zemljama.² Ofenbahova dela „Orfej u podzemlju“ (1858), „Lepa Helena“ (1864) i „Pariški život“ (1866) predstavljaju najpoznatije francuske operete ranog perioda. Nakon 1860-ih godina, kada je preneti i prihvaćena u Beču, opereta postaje veoma popularan žanr u celoj tadašnjoj Habzburškoj monarhiji, pa i šire (J. Štraus ml. „Slepi miš“, 1874; „Bečka krv“, 1899), izmenivši karakter operete, gde je umesto francuske satiričnosti prevladala romantičnost, a kao znak prepoznatljivosti, pečat operete, postala je plesna igra – valcer.

Među srednjoevropskim operetskim kompozitorima (bečkim, budimpeštanskim i berlinskim) istakli su se Ferenc Lehár („Vesela udovica“, 1905; „Zemlja smiješka“, 1929), Oskar Štraus, Leo Fall, Imre Kalman („Baron Ciganin“, 1912; „Kneđinja čardaša“, 1915; „Grofica Marica“, 1924), Pal Abraham („Viktorija i Husar“, 1930; „Havajske ruže“, 1931; „Bal u Savojji“, 1932; „3:1 za ljubav“, 1936. i dr.), R. Benatzky i mnogi drugi.

U Engleskoj je, u periodu između 1871. i 1896. godine, pod francuskim uticajem nastala *komična opera* (A. S. Sullivana „Brod Nj. V. Pinafore“, 1878; „Mikado“ 1885; „Persijska ruža“ (libretist Basil Hood, 1899) i dr.

Krajem 19. veka se u SAD izvode dela pod engleskim uticajem, dok se dela pod evropskim uticajem (operetska tradicija) pojavljuju 1920-ih godina S. Romberga („Princ student“ 1924), Rudolfa Frimla i dr.

Istaknuti autori opereta južnoslovenskih krajeva bili su Ivan Zajc koji je komponovao 26 opereta od kojih je najpoznatija „Momci na brod“ 1863. godine i Ivo Tijardović koji je komponovao 8 opereta u razdoblju od 1922–1956. godine, a od njih su najpoznatije „Mala Floramy“ (1926) i „Splitski akvarel“ (1928).

U Mađarskoj je opereta započela svoj životni put od 1900-ih godina, i održala se sve do danas. Istorijat mađarske operete je vezan za preuzeti žanr sa zapada. Nakon uspešnih scenskih izvedbi Ofenbahove muzike, operete Štrausa, Celera i drugih, ovaj žanr je našao

² Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45240>, (pristupljeno prvi put 27. 06. 2017).

mesta i na scenama Mađarske. Muzički pedagozi, dirigenti, tekstopisci i prevodioci postavili su sledeće pitanje: Zašto ne bi komponovali svoju, nacionalnu operetu?! To je bio povod da se prikaže 03. 12. 1885. u peštanskom Narodnom pozorištu delo „Živahni đavo“ (*Eleven ördög*) Jožefa Kontija i Dereki Antala. Ovo „probno“ delo je bilo odlično prihvaćeno od strane publike i „točak se pokrenuo“. Sve je bilo više i više libretista i kompozitora koji su stvarali nove operete. Ovaj žanr, mađarska opereta, 1902. godine je potpuno osvojila publiku. Većina kritičara ovaj period smatra početkom mađarske operete. Mađarska opereta je bila toliko popularna u čitavom svetu da se smatrala kao „eksportna mađarska roba“. Dovoljno je spomenuti samo tri imena, koja svedoče o popularnosti mađarske operete: Lehar, Kalman, Abraham. Pored spomenutih kompozitora, ne treba nikako zaboraviti i druge kompozitore, o kojima će kasnije biti reči a koji su i te kako uticali na popularnost samog žanra.

Kompozitori su temu iz svakodnevnog života protkali sa muzičkim numerama (orkestarskim i vokalnim) koje su bile pevljive, lako prepoznatljive, te ih je publika sa lakoćom preuzela, pevušila i zavolela. Muzičke numere su nastavile da žive i kao samostalne numere, postajući šlagerima i van okvira same operete, i na taj način popularizovale samu operetu, ali i kompozitora.

Događaji (tema opereta) koji se obrađuju mogu biti adaptacije sadržaja iz klasične literature ili istorije, kao i obrađene teme iz svakodnevnog života. Glavni junaci su primadona i bonvivan, koji su zaduženi za dramski, ljubavni deo operete, a pridružuju im se subreta i plesni komičar, koji takođe, predstavljaju par (uglavnom čine ljubavne partnere) i zaduženi su za komiku.

Vodeći mađarski kompozitori svetskog glasa bili su Imre Kalman, Ferenc Lehar, Jene Huska, Viktor Jakabi, Mihalj Ajzeman, Bela Zerkovič, Pal Abraham, Deneš Budai, Albert Sirmaj, Sabolč Fenješ i mnogi drugi. Svaki od njih je napisao neka dela koja su doživela ekranizaciju i brojna izvođenja do naših dana.

Slika br. 2: Imre Kalman (Kálmán Imre, 1882–1953)

Poznatija dela Imrea Kalmana su „Tatarski hod” (*Tatárjárás*, 1907), „Gospođica Žuža”, (*Zsuzsi kisasszony*, 1915), „Kneginja čardaša” (*Csárdáskirálynő*, 1915), „Bajadera” (*A bajadér*, 1921), „Grofica Marica” (*Marica grófnő*, 1926), „Princeza cirkusa” (*Cirkusz hercegnő*, 1926), „Ljubičica sa Monmartra” (*A monmartiei ibolya*, 1930) i dr.

Slika br. 3: Ferenc Lehar (Lehár Ferenc 1870–1948)

Poznatija dela Ferenca Lehara su „Vesela udovica” (*A vígözvegy*, 1905), „Luksemburški grof” (*Luxemburg grófja*, 1909), „Ciganska ljubav” (*Cigányszerelem*, 1910), „Đudita” (*Guiditta*, 1934) i dr.

Slika br. 4: Jene Huska (Huszka Jenő, 1875–1960)

Poznatija dela Jenea Huske su „Princ Bob” (*Bob herceg*, 1902), „Gil Baba” (*Gül Baba*, 1905), „Baronica Lili” (*Lili bárónő*, 1919), „Poručnica Maria” (*Mária főhadnagy*, 1942) i dr.

Slika br. 5: Viktor Jakabi (Jacoby Viktor, 1883–1921)

Poznatija dela Viktora Jakobia su „Kupovina mlade” (*Leányvásár*, 1911), „Sibil” (*Szibill*, 1914) i dr.

Slika br. 6: Mihalj Ajzeman (Eisemann Mihály, 19. VI 1896. – 15. II 1966.)

Poznatija dela Mihalja Ajzemana su „Ja i moj mlađi brat” (*Én és a kisöcsém*, 1934), „Jedan poljubac i ništa više” (*Egy csók és más semmi*, 1932), „Divlji cvet” (*Vadvirág*, 1934), „Tokajac” (*Tokaji aszú*, 1940), „Jedna srećna peštanska letnja noć” (*Egy boldog pesti nyár*, 1943), „Crni Petar” (*Fekete Péter*, 1934), „Vrt” (*Bástyasétány*, 1958) i dr.

Slika br. 7: Bela Zerkovič (Zerkovicz Béla, 1881–1945)

Poznatija dela Bele Zerkoviča su „Zlatna kiša” (*Aranyeső*, 1913), „Zlatni fazan” (*Aranyfácán*, 1917), „Žena za ljubljene” (*Csókos asszony*, 1921), „Ferko muzičar” (*Muzsikus Ferkó*, 1926), „Najmlađa ćerka Horvata” (*A legkisebb Horváth lány*, 1927) i dr.

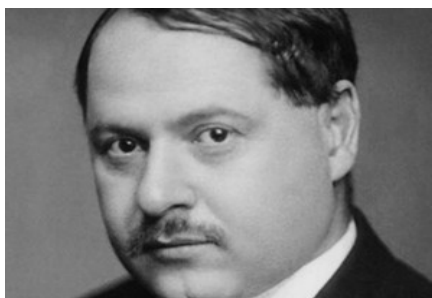
Slika br. 8: Pal Abraham (Ábrahám Pál, 1892–1960)

Poznatija dela Pala Abrahama su „Volim svoju suprugu” (*Szeretem a feleségem*, 1929), „Viktorija” (*Viktória*, 1920), „Bal u Savoju” (*Bál a Savoyban*, 1932), „Havajske ruže” (*Hawaii rózsája*, 1931), „Sretne godine” (*Boldog évek*), „Anđeo jedne noći” (*Egy éjszaka angyala*, 1933) i dr.

Slika br. 9: Deneš Budai (Buday Dénes, 1890–1963)

Poznatija dela Deneša Budaia su „Đačka ljubav” (*Diákszerelem*, 1927), „Čardaš” (*Csárdás*, 1936), „Negde u Evropi” (*Valahol Európában*), „Madona” (*Kalotaszegi Madonna*), „Vernost muškarca” (*Férfihűség*) i dr. Poslednja tri navedena dela su rađena kao muzika za film.

Slika br. 10: Albert Sirmai (Szirmai Albert, 1880–1967)

Poznatija dela Alberta Sirmaia su „Miška Magnaš” (*Mágnás Miska*, 1916), „Anđeoske devojke” (*Tündérlaki lányok*) i dr.

Slika br. 11: Sabolč Fenješ (Fényes Szabolcs, 1912–1980)

Poznatija dela Sabolča Fenješa su „Maja” (*Maya*, 1931), „Pas po imenu Bodzi (*A kutya akit Bodzi úrnak hívtak*, 1976), „Kaći” (*Katyi*, 1942) muzika za film, „Mici Ostriga” (*Osztrigás Mici*), „Apotekar” (*Kikapós patikárus*), „2 x 2 su ponekad 5” (*2 x 2 néha öt*, 1954) muzika za film, „Tihi dom” (*Csendes otthon*, 1957) muzika za film, „Cirkus Maksimus” (*Cirkusz Maximus*, 1980) muzika za film, „Randevu na dunavskom keju” (*Dunaparti randevú*) i dr.

Opereta kao muzička forma postaje sinonim za vedru muziku, vesele tekstove i koreografije, vrlo brzo stiće popularnost u svetu i izvode je diljem zapadnog sveta bilo uz klavirsku ili orkestarsku pratnju. Numere, vokalne, instrumentalne ili vokalno-instrumentalne, prijatne i pevljive, doživljavaju svoje modifikacije i postaju šlageri koji su opstali do danas. Ljudi ih na nesvesnom nivou prihvataju, zvižduću... Ovi operet-šlageri su uticali na to da se opereta kao umetnička forma održi, da bude popularna i održiva nezavisno od generacije, zemlje, pozorišta, kulturnih centara. Posebno treba istaći da ova umetnička forma zbog svojih karakteristika bez obzira na temu, održava vedar duh stanovništva i da je

podizala moral u kriznim vremenima. Za vreme Prvog svetskog rata punila je pozorišta jer „ko bi išao da gleda tragediju kad se ona dešava u realnom životu”.

Zbog svih navedenih osobenosti opereta na početku 20. veka i nadalje, doživljava svoje *Zlatno doba*. Kompozitori *Zlatnog doba* operete su prevenstveno Ferenc Lehár („Vesela udovica”) i Pongrácz Kálmán („Vitez Janoš”), koji su ovaj žanr popularizovali i van okvira Austrougarske. Nadalje, Jene Huska, Imre Kalman, Albert Sirmai, Jakabi Viktor, dok prelaznom periodu pripadaju Sabolč Fenješ, Deneš Budai, Mihalj Ajzeman, Tamaš Brodi, Pal Abraham i drugi. Operetu je u svetu od sredine 20. veka istisnuo noviji, lakši muzičko-scenski žanr – mjuzikl (*musical*).

1.5 Filmska opereta

Filmska opereta je skoro sasvim zaboravljeni filmski žanr iz vremena početaka tonskog filma i operete iz Vajmarske republike. Postojao je samo 4 godine u periodu od 1929. do 1933. godine kada su ga ukinuli nacisti.³

Filmska opereta, mladi filmski žanr osvojio je publiku 1929. godine kada se pojavio u bioskopima, dve godine nakon što je film dobio ton, a iste godine kada je zavladao svetska ekonomska kriza. Filmska opereta je publiku odvrćala od svakodnevnih briga. Smatralo se da je to žanr koji u potpunosti ignoriše stvarnost, pa je zbog toga bila i kritikovana. Ovi filmovi su imali zabavni karakter, ali je u njima bilo preciznih detalja koji su ukazivali na stvarnost. To se moglo videti, na primer, po konstelacijama likova, gde su glumci bili bez posla, bankara koji su bankrotirali, uz nemali broj drugih detalja i okolnosti uz pomoć kojih se mogla ilustrovati stvarnost.

Iako je opereta, smatrana za laki žanr pažljivom gledaocu ne bi promaklo da „nemačka filmska opereta prikazuje suštinsku protivrečnost Vajmarske republike: svetla velikog grada Berlina i bečke snove u ritmu valcera, džeza i sentimentalnosti, polet mondenskog građanskog sloja ali i subverzivni potencijal autsajdera. Svojom satirično-zabavnom mešavinom prozaične svakodnevice, ironičnim komentarima savremenih problema nezaposlenosti, nedostatka stanova, političke nestabilnosti, ekonomske krize i tradicionalnih

³ Dostupno na: <http://www.dw.com/sr/filmska-opereta-%C5%BEanr-koji-vi%C5%A1e-ne-postoji/a-3076692> (prvi put pristupljeno 25. 6. 2017).

odnosa među polovima, filmska opereta je pogodila nerv tadašnjeg vremena. Glavni likovi u filmskim operetama su prodavačice, perači prozora, kelneri, nezaposleni glumci.”⁴

Popularnosti filmske operete u tako kratkom vremenskom periodu, sem prijemčivog sadržaja i poznatih tema širokom auditorijumu doprineo je i momenat prepoznavanja običnog čoveka u snovima pojedinca, protagoniste marginalca i njegove životne priče ispričane kroz sentiment lako pamtljivih nota. Sem toga, pojava ove umetničke forme i konzumiranje iste u vremenu ekonomske krize je na neki način bio beg iz stvarnosti. Gledajući filmsku operetu običan čovek toga doba mogao bi pomisliti da nije sam u svom problemu pa bi mu, makar prividno, bilo lakše u tim teškim vremenima.

Interesantno je da se još uvek prepoznaju i pamte pojedini šlageri koji su nastali u filmskim operetama, mada su nam filmovi nepoznati ili manje poznati. Tome su doprinele muzičke kuće, koje su se u to vreme osnivale sa ciljem da izdvoje šlagere iz filmova, te da ih štampaju u vidu notnog materijala i nude drugim interpretatorima i time produže njihov životni vek, kao i tada novi medij – radio, koji je puštao šlagere iz filmskih opereta dugo nakon nestanka ovog kritičkog, zabavno-satiričnog oblika muzičkog pozorišta smeštenog na filmsko platno. Za vreme nacizma, kada su Jevreji, a u ovom slučaju od posebnog značaja, reditelji, kompozitori i glumci filmske operete bili proterani, poslani u koncentracione logore i/ili poubijani, u Nemačkoj industiriji zabave došlo je do promene. Filmsku operetu zamenio je žanr – muzički revijski film.

Istaknutiji filmovi, žanra filmske operete bili su filmovi „Nebesko plavo” sa Lilian Harvi (Lilian Harvey) i Vilijem Fričom (Willy Fritch), u režiji Vilhelma Tilea (Wilhelm Tile), koji je bio prikazan u bioskopima 1930. godine, kao i film „Dva srca u tročetvrtinskom taktu” sa Vilijem Forstom (Willy Forst) u jednoj od glavnih uloga, a u režiji Geze fon Bolvarija. Film „Dva srca u tročetvrtinskom taktu” bio je jedan od uspešnijih filmova ovog žanra, koji je uspeo da se probije samo dve godine posle prvog uspešnog tonskog filma u SAD – „Pevač džeza”.

⁴ Isto.

2 ŽIVOTNI I PROFESIONALNI PUT PALA ABRAHAMA

*Slika br. 12: PAL ABRAHAM
(nem. Abraham Paul, mađ. Ábrahám Pál)*

O kompozitoru Palu Abrahamu je 2008. godine urađen dokumentarni film (u trajanju od 56 min i 40 sek.) pod naslovom „Ja sam jedan Džoni“ (*Bin nur ein Jonny*). Autor filma je mađarski filmski reditelj Darvaš Janoš (mađ. Darvas János), koji živi i radi u nemačkom gradu Kelnu. Dokumentarni film je prikazan na ARTE televiziji, a može se naći i na Jutjubu⁵. Film sadrži intervju sa osobama različitih profesija, koji su pratili i analizirali profesionalni rad, dela i život kompozitora. Među njima su muzički kritičari, teoretičari, istoričari, producenti, ali i lekari. Osim dokumentarnog filma, na Jutjubu se mogu naći i snimci, kako opereta, tako i filmova i izdvojenih šlagera iz perioda kada je je kompozitor stvarao, ali i u savremenim izvođenjima. Osim leksikona i malog broja knjiga o njemu, interesantno je istaći da je autor knjige, novinar Klaus Valer, (K. Waller) posvetio i veb-stranicu⁶ kompozitoru, *Tragičnom kralju operete, evropskom Geršvinu*, odnosno, Palu Abrahamu. Ipak, s obzirom na vreme u kome je živeo i stvarao, na internetu, kao i u štampanim izdanjima možemo pronaći dosta netačnih informacija vezanih za njega.⁷

⁵ Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=WxeKWhDkRj8&t=283s/> (prvi put pristupljeno 12. 12. 2016).

⁶ Dostupno na: <http://www.paul-abraham-bio.de/> (prvi put pristupljeno 14.12. 2016).

⁷ Újvári Péter, *Magyar zsidó lexikon*, Budapest, 1929, str. 5. U kome se navodi sledeće: „Abraham Pal, kompozitor, dirigent, rođ. u Budimpešti 1898. godine“ (naime, on je rođen u Apatinu 1892.). Jászai Tamás Viktória, *A Budapesti Operettszínház*, 2013, str. 6. navodi se: „Majka je bila profesiorka klavira, a otac bankar“. Darvas János: „Bin nur ein Johnny“, Paul Abraham „Dokumentation“, takođe izjavljuju da je majka bila pijanistkinja, a otac bankar.

Pal Abraham pripada mlađoj generaciji kompozitora operete kao predstavnik „novog stila”, koji se oslonio na temelje tradicionalne operete Leharovog „srebrnog” doba, ali ga je osvežio i odenuo u novo ruho.

2.1 Apatin – Sombor (1892–1909)

Pal Abraham, „čudo od deteta” kako ga je nazvala autorka knjige *Ami az életrajzból kimaradt* Margita Poganj (mađ. Pogány Margit), rodio se kao drugi sin u trgovačkoj porodici 2. novembra 1899. u Apatinu, Vojvodini, tadašnjoj Austrougarskoj monarhiji (danas, Republika Srbija). Porodica iz koje potiče pripadala je jevrejskoj manjini u katoličkom okruženju. Iako poreklom Nemač, zbog političkih dešavanja i okolnosti, veoma često se pitao da li je Austrijanac, Mađar, Nemač, Jevrejin ili samo čovek. Otac Jakab, trgovac, i njegova majka Flora, rođena Blau, bili su ljubitelji muzike. Mati je, navodno, bila darovita pijanistkinja, ali o tome nemamo dovoljno dokaza. U to vreme su dobrostojeća domaćinstva posedovala instrumente, pa tako nije slučajnost da su Abraham i njegov stariji brat Imre (Emmerich) imali prilike da se upoznaju i zavole muziku, s tim da je Imre svirao violinu, a Pal klavir. Prema navodima biografa, njegov muzički talenat i sklonost ka muzici su se rano pokazali. Darovitost mladog Pala otkrio je njegov prvi učitelj muzike i klavira, Adolf Šifer (nem. Adolf Schiffer) u Apatinu. Porodica je insistirala na školovanju u pravcu porodične tradicije – trgovine, ali je sudbina odredila drugačiji put mladom Palu. Nakon završene osnovne Narodne škole u Apatinu (1898–1902), školovanje nastavlja u Somboru i to u Građanskoj školi, ali muziku i muziciranje ne napušta.⁸

Pojedinosti o njemu, a posebno o periodu iz njegovog detinjstva, saznajemo iz njegovih intervjuva, mada ih treba uzeti sa rezervom. Naime Pal, posebno kada je stekao slavu, umeo je da glorifikuje i prezentuje na specifičan način *svoju istinu*. U jednom od takvih interesantnih intervjuva on kaže: „... klavir sam počeo da sviram sa četiri godine. Navodno su me smatrali čudom od deteta, ali ja to nisam tako video i shvatao. Živeli smo u Apatinu, gde su se divili mom lupkanju po tipkama. Sa osam godina sam pratio misu u katoličkoj crkvi... Sa sedamnaest godina smo se preselili u Budimpeštu i uz dozvolu ministarstva sam primljen na Muzičku akademiju na Odsek za kompoziciju.”⁹

⁸ Svedočanstva iz osnovne škole I–IV razreda nalaze se u Prilogu.

⁹ Iz intervjuva datog za *Déliabáb*, 08. 09. 1928. godine (prevod A. V. Kučera).

Godine 1909. Pal Abraham ostaje bez oca i za nepunih godinu dana od tog događaja sele se, majka Flora, stariji brat Imre i on u Budimpeštu.

2.2 Budimpešta (1910)

Uz odobrenje Ministarstva prosvete 1910. godine (jer je ranije upisao) upisuje Nacionalnu muzičku akademiju u Budimpešti Ferenc List (Liszt Ferenc), odsek za kompoziciju i violončelo, kao izrazito darovit i perspektivan mladić, ali nastavlja i školovanje u Trgovačkoj školi u Budimpešti. Na Odseku za kompoziciju, bio je u klasi profesora Viktora Hercfelda (nem. V. Herzfeld), dok mu je klavir predavao Albert Šikloš (mađ. Siklós Albert). Uz pomoć ovih pedagoga za svega tri godine je savladao gradivo koje je predviđeno za pet godina studija.

U Godišnjaku Muzičke akademije iz 1914/15. godine, navodi se da je Pal Abraham dobio nacionalnu nagradu. Nakon te nagrade, godinu dana kasnije, javno se izvodi njegova kompozicija: *Koncert za violončelo i orkestar*. Takođe, na koncertu studenata kompozicije u seriji (nizu koncerata) kamernih dela, decembra 1916. godine javno se izvodi, u Svečanoj sali Muzičke akademije, i njegova kompozicija pisana za gudački kvartet pod nazivom „Mađarska serenada” (mađ. *Magyar szerenád*). U publici je bio i čuveni kompozitor Bela Bartok (mađ. Bartók Béla), dok je jedan od izvođača (član kvarteta), bio Jene Ormanji (mađ. Ormányi Jenő) prva violina, kasnije poznati svetski dirigent.

Još kao student u Budimpešti bio je aktivan u *Salon-orkestru*, koji je osnovan u Apatinu 1912. godine i tokom trideset četiri godine postojanja tog orkestra Pal je njegov najpoznatiji član. Akademiju je pohađao do 1916. godine, ali nikada nije diplomirao. Na početku njegovog kompozitorskog opusa stoje brojne kompozicije iz klasičnog muzičkog repertoara, poput koncerata za violinu i violončelo, serenade za orkestar i gudački kvartet i dr. Na žalost, kompozicije iz klasičnog repertoara nisu donosile prihode koji bi bili dovoljni za život, te je bio primoran da se bavi i drugim delatnostima. S tim u vezi Pal kaže: „Kao perspektivni mladić, komponovao sam kvartete, ali od njih nije moglo da se živi. Čak ni moje najbolje komponovane sonate, kao ni fuge nisu donosile prihode u kuću. Za vreme mog boravka u prodavnici ploča čuo se jezivi muzički kič: ‘Ich küsse Ihre Hand, Madam’. Vlasnik radnje mi je otkrio da su prodali više od milion i po primeraka ove pesme. Tada sam počeo da

pišem laku, pevljivu melodiju. Istovremeno sam u svojim operetama krišom pisao (koristio) fugu: izuzetno sam uživao, nakon svake premijere, kada su mi muzički poznavaoi prilazili i sa zahvalnošću čestitali.¹⁰

Biografija Pala Abrahama obiluje anegdotama izvedenih iz njegovih intervju. U jednom od intervju datom publicisti Hansu Habeu (Hans Habe), kasnije njegovom prijatelju, rekao je, kako su mu njegovi roditelji zabranili da pohađa Muzičku akademiju, te je on bio prinuđen da studira krišom (Waller 2017: 26). Teško je poverovati u istinitost ove izjave, jer njegov otac nije bio među živima u tom periodu života, a majka je bila veliki ljubitelj muzike.

Velika ekonomska kriza, nezaposlenost, inflacija i izbijanje Prvog svetskog rata nimalo nisu olakšale razvojni put mladog studenta iz Apatina. Njegov brat gine u ratu 1914. godine, a ubrzo nakon te tragedije ostaje i bez majke. Strašan udar sudbine ostavlja Pala sa dvadeset dve godine života sasvim samog, bez igde ikoga u tuđini. Stekao je izvesna Uverenja o položenim ispitima¹¹ uprkos borbi za egzistenciju, ali zbog te borbe zapostavlja studije na Muzičkoj akademiji. Toj činjenici svedoči i njegova izjava: „... nekoliko godina sam se bavio svime i svačime, ali ne i muzikom.,, (*Délibáb*, 08. 09. 1928; Pogány 2013: 31). U tom periodu života, Pal Abraham zaposlio se u banci kao službenik, a pored toga je davao i časove pevanja. No, ni to nije bilo dovoljno za opstanak, te je tražio i druge izvore prihoda. S obzirom da u to vreme nije bilo tona na filmu, vrlo tražen posao je bio korepetitor – pijanista u bioskopima (sviralo se tokom projekcije nemih filmova i time nadomeštao nedostajući ton čime se upotpunjavao doživljaj filma i nadjačavao zvuk projektora). Pal je prihvatio i taj poziv, što se kasnije pokazalo kao sjajan potez u njegovoj daljoj karijeri. Kao mladić koji je preopterećen celodnevnim obavezama i borbom za opstanak, opuštanje nalazi u noćnim klubovima gde upoznaje muziku džez. U početku je bio aktivni posmatrač, a tokom vremena se uključio i svirao klavir, te komponovao i dirigovao u klubovima. To su bili prvi koraci, zapravo iskoraci iz klasične muzičke forme, harmonije, orkestracije i kompozicione tehnike, ka slobodnijoj formi, interpretaciji, harmonizaciji, orkestraciji i ritmizaciji, koji će biti karakteristični za njegove kasnije kompozicije, a činiće prelaz iz klasičnih opereta ka mjuziklu. U literaturi se ponegde mogu naći pod nazivom džez-operete.

¹⁰ Izjava Pala Abrahama, Jászay Tamás Viktória, *A Budapesti Operettszínház*, 2013, str. 6.

¹¹ Vidi u Prilogu.

U tridesetom broju časopisa *Színházi Élet* iz 1918. godine na desetoj strani¹² može se pročitati sledeće: „Pal Abraham je zatražio dozvolu od mađarskog pisca Ferenc Molnara (mađ. Molnár Ferenc), koji je imao međunarodnu reputaciju, da mu prepusti preoblikovanje njegovog dela pod nazivom „Karneval” (*Farsang*) u operu. Pisanje govornih delova je preuzeo na sebe vrsni poeta Deže Kostolanji (mađ. Kosztolányi Dezső). Molnar je potvrdno odgovorio!”¹³ Ishod je ostao pod velom tajne. Članak nadalje navodi, uz Palovu karikaturu da se u Lutkarskom pozorištu prikazala Abrahamova mala opera pod nazivom „Etelka” (*Etelka szive*).

Slika br. 13: Karikatura Pala Abrahama iz časopisa *Színházi Élet* iz 1918. Godine

Naime, za otvaranje Lutkarskog pozorišta, zamoljeni su istaknuti mađarski pisci, poput Žolta Haršanjija (mađ. Harsányi Zsolt), Bele Balaža (mađ. Balázs Béla) koji je bio i scenarista i teoretičar filma, Deže Kostolanjija (mađ. Kosztolányi Dezső), da napišu kratka scenska dela koja bi se izvodila na pozornici Lutkarskog pozorišta. U tu čast, čast otvaranja

¹² *Színházi Élet*, br. 30, str. 10 (vidi u Prilogu).

¹³ Dostupno na: <https://www.criticailapok.hu/component/content/article/23-2005/37975-nem-toertent-semmi-csak-elvalunk-csendben/> (prvi put pristupljeno 10. 11. 2016), (prevod A. V. Kučera).

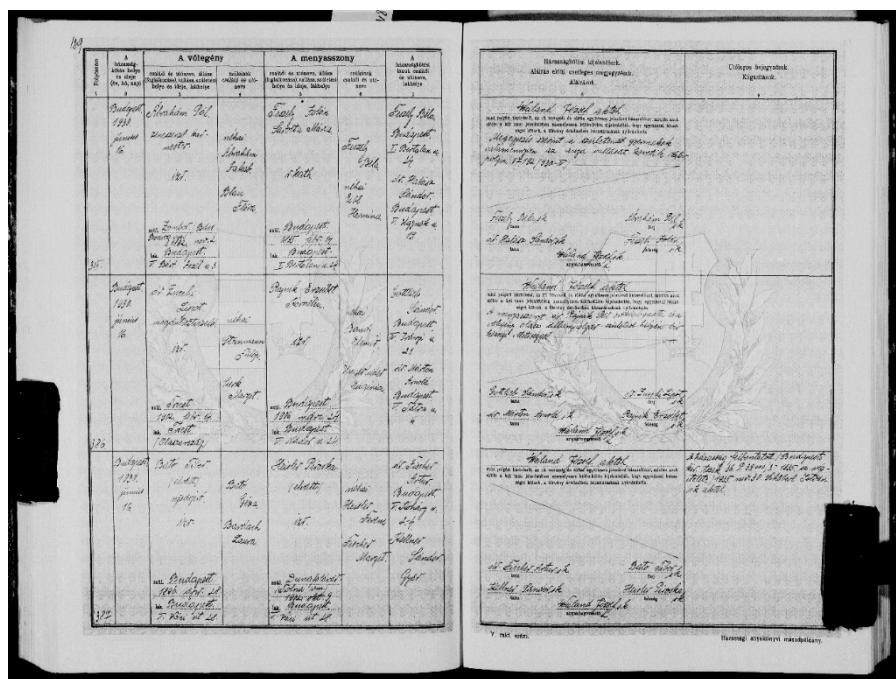
scene Lutkarskog pozorišta, izvedena je jednočinka (mala opera) Pala Abrahama „Etelkino srce“ (*Etelka szive*) 1917. godine.

Prekretnica u njegovom životu bila je 1927. godina, kada je napisao muziku za nemi film „Žena sa Istoka“. Iste godine postao je glavni dirigent Budimpeštanskog prestoničkog operetskog teatra (mađ. Fővárosi Operettszínház) i njen kompozitor. U njemu je naredne godine (1928) predstavio svoju prvu muzičku komediju „Zenebona“ (srp. Rusvaj) na tekst Imrea Harmata, koja je izvedena u Beču (*Spektakel in der Scala* u *Johann-Staruß-Theater*), Kopenhagenu, Helsinkiju i Njujorku. Nov muzički izraz, kolorit, osim kompozicione tehnike, obezbedio je drugačiji orkestarski sastav, gde je veliki orkestar bio zamenjen manjim sastavom sastavljenim od: bubnjeva, saksofona, bendžoa, dva klavira i violina. Ova opereta je doživela veliki uspeh. Pesme iz „Zenebone“ postale su hitovi među građanima. Ipak, neki kritičari su bili manje oduševljeni: „Možda ovo delo možemo nazvati muzikom i vragolijom, ali nikako je ne možemo nazvati operetom – jer se ne drži važećih pravila i formi! O čemu je zapravo reč?! Da li ovo treba da zameni bečku operetu? Džez opereta treba da je zameni?“ (Jászay 2013: 7). Bez obzira na osporavanja Pal je nastavio istim putem koji je sebi zacrtao i ispostaviće se da nije pogrešio u proceni.

Sledeće delo na tekstove Imrea Harmata bila je predstava „Poslednja devojka iz Verebilja“ (mađ. *Az utolsó Verebély-lány*; nem. *Der Gatte des Fräuleins*) rađena na osnovu dela Gabora Dregelja (mađ. Drégely Gábor), dela vedrog sadržaja sa mnogo muzike i plesa. Za ovo delo u časopisu *Színházi Élet*¹⁴ iz 1928. godine navode se reči Gabora Dregelja: „Hvala Svevišnjem, pronašao sam kompozitora Pala Abrahama; delo je sačinjeno od istančano povezanih maštovitih i virtuoznih džez numera, uz fino utkanu melodiku mađarskog melosa.“ Izdavačka kuća „Rožavelđi i prijatelji“ (mađ. *Rózsavölgyi és Társa*) je izdala seriju nota, zbirki pesama iz komada „Devojka iz Verebilja“ (*Az utolsó Verebély-lány*). Pesme su postale hitovi zahvaljujući kompozitorskom umeću Pala Abrahama i visprenom, dobro ukombinovanom tekstu Imrea Harmata. Među pesmama se mogu naći: „Három bokor saláta...“, „Harminckettes baka vagyok én...“, „Tokio“, „Teve van egy púpú“ i dr.

Tih godina osim u profesionalnom životu Pala Abrahama, dolazi i do promene u privatnom životu, kada prosi mlađu koleginicu, studentkinju solo pevanja Muzičke akademije Franc List (mađ. Liszt Ferenc) Šaroltu Feselj (mađ. Feszely Sarolta). Venčali su se u Budimpešti 16. juna 1930. godine.

¹⁴ Gabor Dregelj, *Színházi Élet*, 1928, br. 43, str 20.

Slika br. 14: Venčani list iz 1930.god. Budimpešta

2.3 Budimpešta – Lajpcig – Berlin

Abraham Pal od 1929. godine stiče međunarodni ugled i priznanje. *Točak sreće* se okrenuo i sudbina mu se naklonila. Međutim, vrtoglavi uspeh i priznanje od strane javnosti nisu trajali dugo, svega pet godina (1929–1933).

Vezano za Palov dolazak i boravak u Nemačkoj postoji, takođe anegdota: Kompozitor, došavši u nemačku prestonicu, poneo je sa sobom ploče na kojoj su bile njegove kompozicije, demonstrirao je svoju improvizacionu sposobnost, kao i veštinu sviranja na klaviru i time impresionirao Armina Robinsona. Prema navodima iz rukopisa o Palu Abrahamu, Kalmar Andraš (mađ. Kalmár András) piše¹⁵: „Pal Abraham je dobio ponudu da komponuje u vrednosti od 4000 maraka. Iako nije imao ništa u džepu, reklo bi se, bio je švorc, na spomenutu sumu je sa nesigurnošću zapitao: ‘Hoću li moći da preživim sa tim honorarom?’ On je, naime mislio da mu Robinson nudi godišnji honorar u tom iznosu, dok je Robinson imao na umu mesečni honorar u tom iznosu.“

¹⁵ Dostupno na: <https://www.criticailapok.hu/component/content/article/23-2005/37975-nem-toertent-semmi-csak-elvalunk-csendben%20,,NEM%20TÖRTÉNT%20SEMMI,%20CSAK%20ELVÁLUNK%20CSENDEN/> (prvi put pristupljeno 04. 06. 2016), (prevod A. V. Kučera).

Slika br. 15: Pal Abraham sa očevima njegovih omiljenih glumica: Gite Alpar i Roži Baršonj – priča o uspesima njihovih ćerki (Berlin)

Iznenadni preokret u stvaralaštvu Pala Abrahama dogodio se 1929. godine, kada su u Mađarskoj snimali nemački nemi igrani film pod nazivom „Melodija srca“ (nem. *Melodie des Herzens*; mađ. *Szívek melódiája*). Poznato je da su prvi tehnički i umetnički koraci od nemog filma ka tonskom filmu nastali 1928. godine („Pevač džez“ nije u potpunosti bio ozvučen film, za razliku od filma „Svetlo Njujorka“ iz 1928.godine). Glavni producent filmske kuće UFA, Erich Pomer (nem. Erich Pommer), je pre samog snimanja filma poslao telegram u kome navodi da su se okolnosti promenile, i da je neophodno što pre izvršiti promene. Naime, ton je bio otkriven i veoma brzo su postali popularni muzički filmovi, te je bilo potrebno osavremeniti tehnologiju, pratiti tempo, zahteve i mogućnosti, koje filmska produkcija diktira. Sticajem okolnosti, Palu Abrahamu je, pored nekolicine kompozitora, bila data mogućnost da komponuje izvestan broj muzičkih numera za film.

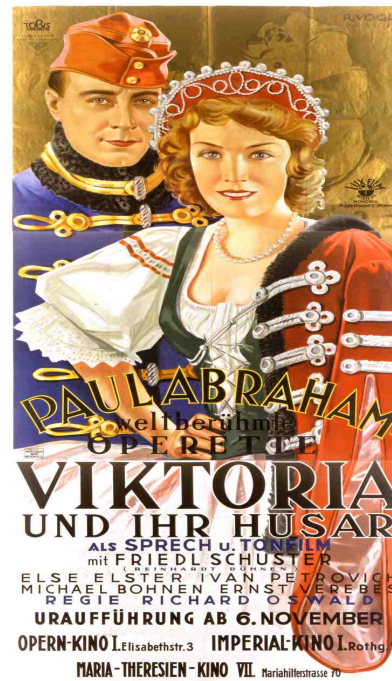
Premijera filma je bila 16. decembra 1929. godine u Berlinu. Producent je Abrahama nakon uspešne premijere pozvao u Berlin, međutim, Pal je bio veoma zauzet, jer je uz film paralelno komponovao i muziku za delo Imrea Feldešija (mađ. Földes Imre) koje nosi naslov „Viktorija i njen husar” (mađ. *Viktória*). „Viktorija” je premijerno izvedena u Budimpeštanskom Kraljevskom pozorištu (mađ. *Budapest Király Színház*) 21. februara 1930. godine. Iste godine, sa promenjenim naslovom *Viktoria und ihr Husar* izvodi se u okviru Letnjeg operetskog festivala u Lajpcigu 07. aprila 1930. godine. Pridobio je naklonost publike, koja je pored sjajnih kritika dovela do okolnosti da delo ima još jednu premijeru, uz minimalne korekcije (uglavnom se odnosilo na podelu uloga), i to u Berlinu 15. avgusta 1930. godine u berlinskom Teatru Metropol (*Metropol Theater Berlin*). Dirigent je bio sam kompozitor Pal Abraham. Poznatije pesme iz „Viktorije i njenog husara” su: *Ahol az ember felmászik a fára, Honvéd banda szól, Good night* i dr. Delo „Viktorija i njen husar” je zanimljiva kombinacija operete, muzičke komedije, zingšpila, drame (u kojoj se pojavljuju karakteri iz tradicionalne operete: plemstvo, maskirani i prognani plemići, vojna lica, komičari) uz horske i plesne numere (svakako upotrebljen valcer kao muzičko-plesna forma) i upotrebu ciganskog folklora – muzike. Ova opereta je sjajna kombinacija tradicionalne forme (operete) sa novom formom (muzičkom komedijom). Muzika obiluje *slowfoxom*, praskavim marševima, valcerima i na radost recipijenata dobija i svoju prvu filmsku verziju 1931. godine. Autori tekstova su bili Imre Harmat – na mađarskom, Alfred Grunwald i Beda-Lener – na nemačkom jeziku (nem. *Alfred Grünwald, Löhner-Beda*). „Viktorija i njen husar” igrana je na preko 300 scena širom Evrope. Ubrzo posle ovog uspeha usledila je prava „salva“ novih opereta.

Iste godine, kada je „Viktorija i njen husar” bila premijerno izvedena (1930), Pal Abraham komponuje muziku za nemački film „Grad koji peva” (nem. *Die singende Stadt*; mađ. *Éneklő város*). Vrtoglavi uspesi, brojni profesionalni pozivi i zaduženja, sve veći izazovi i zarade (tantijeme), brojna putovanja zaokupljaju život mladog bračnog para, koji postaje vlasnik vile građene u rokoko stilu. Pal provodi desetine sati dnevno u radu (komponovanju) uz ogromnu količinu popušenih cigareta i popijenih kafa. Iako posvećen radu, gonjen inventivnošću, ne zapostavlja prijatelje, ali ni ne odstupa od raskalašnog, razuzdanog života. Svoje honorare troši na prijatelje i takozvane prijatelje, pa čak se i zadužuje u lokalima, jer čašćavanja vrlo često prevazilaze sume koje bi imao kod sebe. Takođe, guljaš gozbe (mađ. *Gulyásparitk*) postaju popularne u njegovom domu. Na njima se susreću razni profili ljudi, ali prevashodno muzičari, glumci, te pozorišni i filmski radnici.

U navedenoj atmosferi nastaje njegovo sledeće delo – velika opereta „Havajski cvet” (nem. *Die Blume von Hawaii*; mađ. *Hawaii rózsája*), koja će premijerno biti izvedena u Lajpcigu 24. avgusta 1931. u Novom Teatru (*Neues Theater*) i za nepunih mesec dana u berlinskom Teatru Metropol, dok će u Budimpešti biti izvedena januara 1932. godine. Opereta je za godinu dana bila prevedena na skoro sve svetske jezike. Doživela je 67 premijera dok je istovremeno 108 pozorišnih scena vršilo pripreme za njeno premijerno prikazivanje (Pogány 2013: 31). Najpoznatije numere iz ovog dela su: *My Golden baby*, *Bin nur ein Jonny*. Nakon premijere u Berlinu, slede premijere u Beču, Budimpešti, Londonu i drugim evropskim gradovima. Muzičke produkcijske kuće imale su velike prihode od Abrahamovih dela. Izdavale su se ploče, štampali su se notni materijali, izdvajale su se pojedine numere i preprodavale kako drugim instrumentalnim i izvođačkim sastavima, tako i radio stanicama. Kako je filmska opereta bila u to vreme veoma popularan filmski žanr, nakon premijera na scenama, operete su se vrlo brzo dogodile i kao filmske verzije istih, pa tako i *Die Blume von Hawaii* (1933), koja je doživela svoje prikazivanje na filmskom platnu u više varijacija, prevashodno u Nemačkoj, Austriji i Engleskoj. Iz berlinskih kritika, a prema navodima iz knjige Margite Poganj, stoji sledeća sentenca: „Nova lica i svetska slava je potekla iz Lajpciga. Mađarska umetnost i umetnici su zablistali. Prevashodno mislim na trijumf kompozitora Pala Abrahama i glumicu Roži Baršonj (mađ. *Bársony Rózsi*), kao i na direktora pozorišta, scenografa i druge” (Pogány 2013: 32).

Važno je istaći da je Pal Abraham bio u ulozi dirigenta u većini (skoro svakoj) premijernih izvedaba svojih dela ma gde da su se izvodila po Evropi, i to u prepoznatljivom „kostimu” – fraku i belim rukavicama umesto dirigentske palice.

Zanimljiv je i podatak o Palovom savremeniku, glumcu Svetislavu Ivanu Petroviću, poreklom iz Novog Sada, koji je stekao svetsku slavu a o kojem se u našoj javnosti malo zna. On je poput Pala, karijeru započeo u Budimpešti, a najviše domete dosegnuo je u Beču i Berlinu. Na plakatu iz 1931. i 1933. godine naveden je kao glumac.

Slika br. 16: Plakat za film *Havajski cvet* Slika br.17: Plakat za film *Viktorija i njen Husar*

Česta putovanja i neorganizovan život dovele su do toga da se bračni par Pal razdvoji. Šarolta, Palova supruga, nije više mogla da izdrži tempo i način života koji su vodili, te se vratila u Budimpeštu kako bi uspostavila ravnotežu i vratila se normalnom životnom ritmu. Ljubav među njima nije nestala, niti se par razveo. Ona je i dalje pratila njegov rad, a Pal je sve vreme održavao sa njom kontakt i pisao joj pisma.

Slika br. 18: Pal i Šarlota Abraham

U tom periodu, tridesetih godina XX veka, Pal Abraham je najtraženiji i najpopularniji kompozitor o čemu svedoče brojni podaci. Pravi trijumf doživljava 23. decembra 1932. godine sa operetom „Bal u Savoju” (nem. *Ball im Savoy*; mađ. *Báll a Savoyban*), koja se premijerno izvela u berlinskom *Großen Schauspielhaus*-u. Dupke puna sala berlinskog pozorišta je željno iščekivala novo Abrahamovo delo. U publici je bio i kancelar Kurt fon Šlajher (Kurt von Schleicher) – koji će predati svoju poziciju Adolfu Hitleru – sa svojim gostima, ministrima, kritičarima, glumcima i rediteljima. Vodeće uloge su date eminentnim, popularnim, mađarskim zvezdama – glumcima: Giti Alpar (mađ. Alpár Gitta u ulozi *Madeleine*), Roži Baršonj (mađ. Bársony Rózsi u ulozi *Parker Daisy*) i Oskaru Denešu (mađ. Dénes Oszkár u ulozi *Musztafa beja*). Dirigentsko postolje je pripalo samom kompozitoru, koji, kao i obično, veoma elegantan, i temperamentno diriguje u crnom fraku sa belim rukavicama umesto dirigentske palice. Posle ponoći, izvođači pevajući pesmu iz operete *Toujours l’amour* sa upaljenim lampionima u ruci obilaze celo gledalište i time još više dovode publiku u ekstazu. Užarena, euforična publika nagradila je novo delo salvom aplauza. Sutradan su se u novinama pojavile sjajne kritike o novoj opereti i novom Abrahamovom umetničkom dostignuću.

Nakon mesec dana od premijernog izvođenja operete „Bal u Savoju”, 30. januara 1933. godine, novi kancelar Nemačke postaje Adolf Hitler, vođa Nacističke partije i uspostavljač totalitarnog režima.

U proleće 1933. godine u Nemačkoj je bio prikazan film (filmizovana opereta) „Havajski cvet”, koji je odmah nakon toga bio cenzurisana. Pal Abraham, Jevrej, više nije bio omiljeni, već prognani kompozitor. Njegovo ime je potpuno iščezlo iz nemačke štampe 23. aprila 1933. godine. Sa svojom suprugom Šarlotom, koja se vratila u Berlin, ponovo pakuje kofere i vraćaju se za Budimpeštu, kao što su to učinili mnogi umetnici, posebno Mađari i Jevreji koji su živeli i radili u Berlinu. Umetnici, iako u poslednjem momentu izbegli u Budimpeštu, ponovo se sreću i profesionalno aktiviraju. Vodeće pozornice na kojima su mogli da nastave sa radom bile su, još uvek, u Budimpešti i Beču.

Postoje navodi da je Pal svom dugogodišnjem šoferu ostavio ključeve od sefa u kome je čuvao stotinjak nota koje još nisu bile publikovane. Šofer je te nepublikovane note jednu po jednu prodao (Jászay 2013: 10).

2.4 U izgnanstvu: Budimpešta – Beč – Budimpešta – Pariz – Kuba

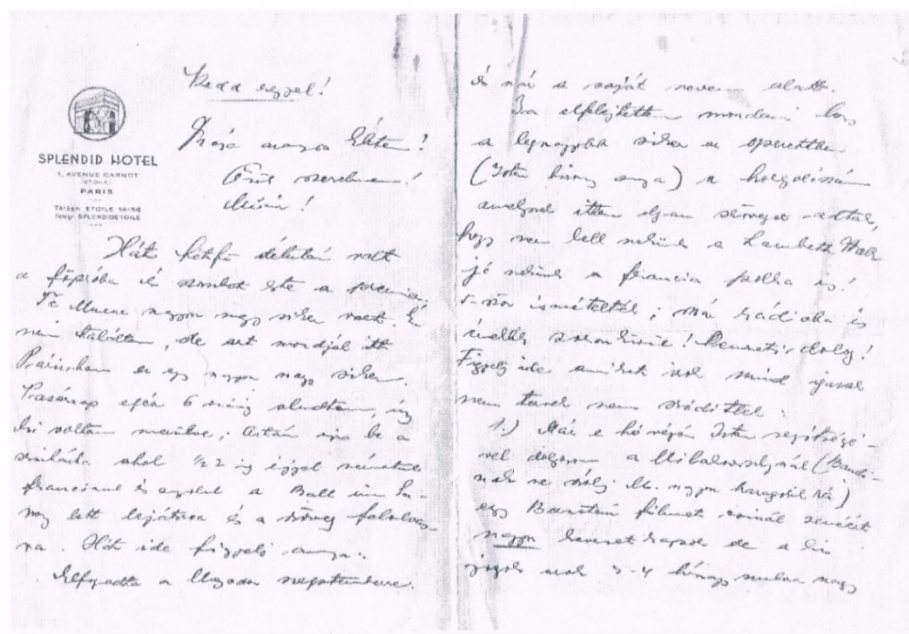
Od 1933. godine, Pal Abraham je imao više od deset premijera u pozorištima i bioskopima, sa manjim ili većim uspehom, u Budimpešti i Beču. Jedno od značajnih, reprezentativnijih priznanja bila je izvedba „Bala u Savoju” u Druri Lejn (engl. *Drury Lane*) pozorištu u Londonu. Glavne uloge (*subrete i bufa*, a ne *primadone i bonvivana*) pripale su Roži Baršonji i Oskaru Denešu, koji su svoje uloge tumačili na engleskom jeziku.

Iako slabijeg zdravlja i u konstatnom strahu, Pal nastavlja sa radom. Inspiracija ga ne napušta, i trudi se uprkos okolnostima da zadrži tempo i nivo rada. U Beču prikazuju njegova novija ostvarenja (dela): „Priču iz Hotela Grand” (nem. *Märchen im Grandhotel*; mađ. *Mese a Grand Hotelben*, 1934), „Džaina iliti devojka iz kuće čaja” (nem. *Dschainah, das Mädchen aus dem Tanzhaus*; mađ. *Dzsainah, avagy a teaház leánya*, 1935), „Roksi i čudesni tim ili 3:1 za ljubav” (nem. *Roxy und ihr Wunderteam*; mađ. *Roxy és a csodacsapat*, ili poznatija pod naslovom *3:1 a szerelem javára*, 1937). Opereta „3:1 za ljubav” je prva „sportska opereta”, koja je izvedena godinu dana nakon olimpijskih igara održanih u Berlinu. Umesto pauza između činova, uvedeni su tajmouti (engl. *time-out*). U drugoj polovini tridesetih godina u Budimpešti se prikazuju njegova dela: „Čuda se još događaju” (mađ. *Történnék még csodák*, 1935), „Julija” (mađ. *Júlia*, 1937), „Crni labud” (mađ. *Fekete hattyú*, 1938). Glavne uloge su dodeljene glumcima: Roži Baršonj, Idi Turai, Kalmanu Latabaru, Ferencu Deliju, Hani Honti i dr.

Za sve to vreme fašizam se turbulentno širi Evropom, te je Abraham morao ponovo da se pakuje i krene dalje. Sledeća stanica mu je bila francuska prestonica – Pariz. Putovao je sam. Suprugu, koja je ostala u mađarskoj prestonici, od te godine, tačnije od 28. 02. 1939. godine nije video, sve do povratka u Nemačku 30. 04. 1956. godine.

Pariz je predstavljao prestonicu u kojoj su se okupili emigranti svih boja; osobe koje su se sklanjale od zla koje se širilo. Jedan od njih, koji je potražio svoje utočište u Parizu, bio je i Pal Abraham. U Parizu je, za njega, nastupio malo mirniji period, barem što se poslovnih aktivnosti tiče. Pokušao je da se uklopi i probije kao umetnik, ali okolnosti koje su vladale u svetu tih godina predstavljale su veliku prepreku. Sveopšta kriza pred Drugi svetski rat, ponajpre ekonomska, dovela je do toga da su se pripadnici svih klasa i profesija, više ili manje, suočavali sa problemima koje je ta kriza inicirala, a kod umetnika su to bili problemi egzistencijalne prirode. S tim u vezi, sačuvano je pismo, koje je Pal napisao supruzi 1939.

godine iz Hotela Splendid, u kojem je smiruje i piše o svojim svakodnevnim aktivnostima i obavezama. Iz pisma bi se moglo zaključiti da je on prezauzet, da ima mnoštvo porudžbina, te da je svakodnevno na probama, iako to nije bila realna slika. Jedva je sastavljao kraj sa krajem.

Slika br. 19: Pismo Pala Abrahama supruzi Šarloti iz Pariza (1939)

Kako su se nacisti približavali Francuskoj, tako je Pal Abraham ponovo bio prinuđen da se skloni, odnosno da beži. Priprema za odlazak nije bila nimalo jednostavna. Najpre je morao da obezbedi dozvolu za boravak, te da se izbori za dobijanje američke vize, a potom i da obezbedi sredstva za kupovinu karte za brod. Od honorara, koji je zaradio komponujući muziku za francuski film „Serenada“ (mađ. *Sérénade*, 1939), poslednje delo koje je komponovao u Evropi, a koji se prikazao početkom 1940. godine, kupuje kartu za brod i kreće na drugi kontinent, u „Obećanu zemlju“.

2.5 Amerika

Prva stanica bila je Kazablanka, te Havana u kojoj ostaje godinu dana – komponujući muziku za filmove i šlagere – zatim Majami i kao poslednja stanica, Njujork. Iz Majamija je vozom stigao u Njujork, metropolu koju je video kao grad svetlosti, grad za koji se nadao da

će u njemu ostvariti sve svoje fantazije i snove. S obzirom da nije imao materijalnih sredstava, put do Njujorka platio mu je Pal Aleksander, mađarski fotograf i novinar.

Pisma Šarloti su sve ređa, dok su dugovi i pisma pisana poznanicima, u kojima traži novčanu pozajmicu, u porastu. Tantijske od izvođenja njegovih dela ne stižu do njega. Usledio je novi obrt, ponavlja se opet borba za egzistenciju u tuđoj zemlji, s tom razlikom u odnosu na ranije slične situacije, Pal Abraham biva osuđen na samog sebe.

Rođen u multijezičkoj Vojvodini, Pal poliglota, zbog slabog mentalnog, psihičkog i fizičkog zdravlja, počinje u pismima da meša tri jezika – u istom pismu piše nemački, mađarski i engleski (Waller 2017: 20). Prepun nade i očekivanja, pokušava da osvoji njujorška pozorišta i zemlju džez. Međutim, biva razočaran činjenicom da pored Geršvina, popularnog kompozitora, Amerikancima nije bio potreban još jedan – evropski Geršvin. Borio se za opstanak, komponovao je, ali kompozicije nisu naišle na popularnost koju je imao u Evropi. Njegovo ime se skoro neprimetno pojavljuje s vremena na vreme. Kao poslednja kompozicija, pre samog prekida karijere, jeste muzika u filmu „Odmor u Meksiku“ (engl. *Holiday in Mexico*) koji nosi naslov *Someone to Love* iz 1946. godine.¹⁶

Nesiguran život, dobijanje i odbijanje ponuđenih ugovora, i druga brojna razočaranja sve više narušavaju već labilno zdravlje kompozitora. Kako, ionako slaba, materijalna sredstva iščezavaju, tako se zdravstveno stanje rapidno pogoršava. Kulminaciju njegovog stanja, odnosno krah (nervni slom) doživljava 05. 01. 1946. godine na ulici, Medison aveniji (*Madison Avenue*), gde ga nalaze kako nasred ulice temperamentno diriguje zamišljenom orkestru u istrošenom odelu sa belim rukavicama. Narednih deset godina provodi na psihijatrijskom odeljenju bolnice *Creedmoor* na Long Ajlendu (*Long Island*) u Njujorku, bolestan, siromašan i sam. U isto vreme se u evropskim novinama pojavljuje vest o njegovoj smrti.

2.6 Povratak u Nemačku

Pal Aleksander (Alexander Pál), mađarski novinar i fotograf, 1954. godine sreće Antona Periša (Anton Perisch), novinara iz Hamburga, od koga traži pomoć za povratak Pala Abrahama u Nemačku. Mladi nemački novinar se iznenadio kada je čuo vest o tome da je

¹⁶ Zanimljivo je videti i Fidela Kastru, kao jednog od članova ansambla u ovom filmu. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=c8DJLrzb0hs&t=49s/> (prvi put pristupljeno 3. 7. 2016).

kompozitor živ i da se nalazi u bolnici, te je odmah preduzeo korake ka rešavanju problema. Obojica su ga posećivali u bolnici u kojoj su se susretali sa različitim Palovim psihološkim stanjima. Iznenađujuće je bilo saznanje da je Pal sa velikim brojem grešaka svirao na klaviru sopstvene kompozicije uz izjavu: „Za sat vremena imam premijeru na Brodveju...“ (Jászay 2013: 13).

Mladi Anton suočava se sa teškoćama oko Palovog povratka u Nemačku. Naime, Pal je bio u azilu, nije imao potrebnu dokumentaciju, nadalje, boravio je deset godina na Klinici, a te troškove je trebalo podmiriti. Uz pomoć prijatelja, aktivirali su i ministarstva i vladu, te je Abrahamov povratak konačno usledio. Svemu tome je doprinela i činjenica da su se u posleratnoj Nemačkoj, interesovanja za njegove kompozicije, prevashodno operete, bile u sve većem porastu, što je dovelo do osnivanja društva „Pal Abraham“, a time se i obezbedila pomoć oko organizovanja povratka, obezbeđivanja sredstva za život i dr.

Avion sa oko pedeset emigranata iz Sjedinjenih Američkih Država koji su napustili Evropu za vreme Hitlerove vladavine, među kojima je bio i Pal Abraham, sleteo je na frankfurtski aerodrom 30. 04. 1956. godine.

Slika br. 20: Novinski članak o Palovom povratku u Nemačku

Supruga, koju nije video sedamnaest godina, dolazi iz Budimpešte u Hamburg, gde iznajmljuje petosoban stan i do smrti ostaje sa svojim suprugom. Palovo zdravstveno stanje prate i održavaju na psihijatrijskoj klinici u Hamburgu. On pak, kad zaželi, i kad ga doktori, medicinsko osoblje ili prijatelji zamole, seda za klavir i svira svoje kompozicije.

Usledio je lep, miran period od četiri godine, kako na klinici, tako i u toplini doma koji mu je pružila supruga Šarlota. Primio je od nemačke države penziju u vrednosti od 500 maraka mesečno, kao i odštetu, a pristizali su mu i honorari i tantijeme.

Sudbina je ponovo napravila obrt 1960. godine prilikom operacije kolena, kada su mu utvrdili maligni tumor, koji se proširio. Ubrzo nakon toga, 06. 05. 1960. godine, konačno pronalazi večni mir. Sahranjen je u Hamburgu na *Ohlsdorf* groblju, a 15 godina posle njegove smrti umire i njegova supruga Šarlota.

Slika br. 21: Nadgrobna ploča Pala i Šarlote Abraham u Hamburgu

Pal Abraham je postigao izuzetan uspeh najpre kao kompozitor, u Nemačkoj, Mađarskoj, Austriji, ali i u drugim evropskim zemljama. Komponovao je muziku za filmove, popularne šlagere i operete koje su izvedene skoro na svim evropskim scenama, a većina je doživela i ekranizaciju. Ta umetnička forma, opereta, jeste oblik umetničkog izričaja koja mu je donela najveću slavu i po kojoj je ostao upamćen. Ipak, teško je izmeriti, pronaći meru za meru, koliko je ona donela kompozitoru Palu Abrahamu na afirmaciji a koliko je, s druge strane, on opereti.

3 METODOLOGIJA RADA – Rad na pripremi i realizaciji projekta

3.1 Faze pripreme umetničkog doktorskog projekta

3.1.1 „Neobuzdani sklad – muzičko scensko uprizorenje života i dela Pala Abrahama“

Naslov umetničkog projekta *Neobuzdani sklad* odnosi se na samog Pala Abrahama čiji se život odvijao poput „Točka sreće koji se okreće“, dok mu je muzika davala stabilnost i održavala balans do kraja života. Iako su ga životne okolnosti i način života dovodile do ekstremnih uspona i padova, čije su se amplitude vremenom povećavale savladavši njegovo fizičko i mentalno telo, nisu uspele da savladaju Palov dar, kreativnost, inspiraciju, izvođaštvo i njegovu muziku.

Istraživanje muzičkih zapisa koje je komponovao Pal Abraham bilo je glavno polazište za doktorski umetnički projekat, kao i biografski podaci i informacije o vremenu u kojem je živeo i stvarao. Konačni cilj je bila kreativna transformacija biografije i muzikografije kroz kompletnu scensku izvedbu (pevanje, ples, glumu i instrumentalnu izvedbu). Projekat je zamišljen i izveden kao žanrovska i medijska mešavina, koja je obuhvatila i biografske podatke, te je delom dokumentarnog karaktera, delom muzička komedija (koja koristi raspoloživu savremenu scensku tehniku poput video projekcije, rasvete i prenosivih mikrofona), a uz živo muzičko (vokalno i instrumentalno) izvođenje, osnovu žanrova operete i muzičke komedije sa kojima je Pal Abraham stekao svetsku slavu.

3.1.2 Definisanje i program istraživanja (faze) umetničkog istraživanja

Sa ubeđenjem da umetnički kvalitet prevazilazi kulture, epohe i tehnologiju, istraživanje i izrada doktorskog umetničkog projekta prolazila je kroz nekoliko formi umetničkog izražavanja – pevanje, glumu, dirigovanje, dramatisaciju, režiju, sviranje, organizaciju. Izazovi složenosti monoautorstva i vođenja različitih izvođača iz jedne kreativne svesti, daje poseban kvalitet „Neobuzdanom skladu – muzičko-scenskom uprizorenju života i dela Pala Abrahama“.

Istraživanje života i dela kompozitora Pala Abrahama sprovodilo se na više nivoa. Sve faze su bile praćene teorijskom refleksijom, vođenjem evidencije i pisanjem teorijske eksplicacije za doktorski umetnički projekat. Najpre je istraživanje obuhvatilo terensko i arhivsko ispitivanje kulturnih specifičnosti epohe i mesta u kojima je stvarao, kao i obilazak rodnog mesta Apatina i Sombora i postojećih kuća koje su bile u vlasništvu porodice Abraham. Potom se desio obilazak i razgovor sa bivšom direktorkom Muzičke škole „Stevan Hristić“ (Apatin) Lidijom Janković, koja nam je pružila informacije o pronađenom klaviru marke *Steinway* na kom je Pal svirao, kao i o drugim pojedinostima vezanim za period života Pala Abrahama dok je boravio u Apatinu, odnosno Somboru. Nakon terenskog arhivskog i biografskog istraživanja, usledilo je muzikografsko i filmografsko, tj. istraživanje umetničkog opusa Pala Abrahama.

Kompozitorov stvaralački opus obiluje operetama, filmskom muzikom i šlagerima, koji su bili specifični, ali i savremeni za vreme u kome je on živeo i radio. Iako je živeo u vreme kada je žanr opereta bio veoma popularan, on je dao svoj pečat i napravio je time iskorak od klasične operete ka, takozvanoj džez opereti (*Jazz Operetta*). Naime, tu specifičnost čini unošenje elemenata iz džez muzike u klasičnu kompozitorsku tehniku i harmonsku konstrukciju, kao i orkestracija, koja je netipična, a podrazumeva uvođenje instrumenata poput bubnjeva, saksofona, bendžoa. Nakon, preslušanih i pregledanih materijala koji su dostupni na pretraživačima poput vloga na Jutjubu i pomoću pretraživača Gugl, korespondencijom sa Janošem Darvašijem¹⁷, Klausom Valerom (koji je napisao knjigu i uredio sajt o kompozitoru), Borisem Mašićem predsednikom Udruženja Nemaca „Adam Berenc“ i Anikom Frenkel bivšom predsednicom Jevrejske opštine u Novom Sadu, te pregledanih fotografija, prikupljenih notnih materijala i članaka o kompozitoru i njegovim delima, pristupila sam odabiru i objedinjavanju sabranog materijala za potrebe doktorskog umetničkog projekta.

Proučavanje i oblikovanje odabranog materijala definisalo je stil i žanrovsku specifičnost umetničkog projekta, a uticalo je na odabir saradnika, prostora u kome će se prikazati, tehnologiju koja će se upotrebiti i definisalo je i sam proces proba. Na probama se istraživanje odvijalo kroz odabir, razvoj i usavršavanje dramaturških, rediteljskih, glumačkih, pevačkih, plesnih, sviračkih i dirigentskih poetičkih postupaka, kao i primene produkciono-organizacionih veština. Odabir fotografija, pronađenih dokumenata, plakata, snimka, koji će

¹⁷ Janoš Darvaši je režirao dokumentarni film o Palu Abrahamu. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=WxeKWhDkRj8&t=910s>.

se prikazati u animiranoj formi na video bimu, iziskivale su dosta vremena najpre u pronalasku, potom u izboru, a naposljetku u obradi. Muzičke numere – sola, dueti i terceti su najpre naučeni uz klavirsku pratnju na srpskom, mađarskom i nemačkom jeziku. S obzirom da su se u okviru projekta prikazali rodna kuća i Palov klavir, snimili smo u studiju duet *Good Night* iz operete „Bal u Savoju“ na srpskom i mađarskom jeziku, a vizuelno snimanje rodnog mesta je upriličeno 4. 1. 2018. godine u Apatinu sa delom izvođačke ekipe.

Slika br. 22: Agota Vitkai Kučera za klavirom Pala Abrahama

3.1.3 Odabir saradnika

Kao što je već pomenuto, doktorski umetnički projekat o životu i delu Pala Abrahama uključivao je terensko istraživanje i primenu modernih tehnologija kako za snimanje video materijala tako i za samo izvođenje što je impliciralo uključivanje više saradnika na projektu. Za igranje u samoj predstavi pored mene, opredelila sam se najpre za dvojicu izuzetno darovitih glumaca, koji svojim veštinama prevazilaze ograničenja i okvire klasičnog teatarskog izraza. Njihova svestranost se ogleda ne samo u dramskom, lirskom, komičnom glumačkom izrazu, već i u umeću vladanja telom, potrebnim za pokrete i ples, kao i glasom, neophodnim sredstvom za muzički teatar. Osim toga, oba umetnika izvanredno vladaju

objektima. Kako bi se scenska igra formirala, uvežbala i uokvirila, Margareta Taboroši je bila odabrana osoba za taj vid scenskog izraza. Kako je Pal Abraham kompozitor i s obzirom da njegova dela pripadaju muzičkom teatru, važno je napomenuti muzičkog saradnika Davida Klema, koji je umnogome doprineo doktorskom umetničkom projektu, kao korepetitor, aranžer, snimatelj (u studiju – snimljene numere za potrebe predstave) i osoba koja je vodila instrumentalni ansambl. Muzički ansambl se sastojao od sledećih članova: David Klem – klavir, Goran Erić – truba, Nenad Kojić – bubnjevi i Daniel More – kontrabas. Odabrane fotografije i dokumente, kao i projekcije je animirao i formatirao dr Srđan Radaković, dok je kadrove iz Apatina načinio Aleksandar Ramadanović, a iste je montirao Aleksandar Komnenović. Vizuelnom efektu je doprineo svojim dizajnom svetla kolega Robert Majoroš. Dizajn zvuka je pripao toncu Đorđu Iliću, zaposlenom u SNP-u, dok je titl (previde tekstova, koje je autorka sama pripremila) formatirao Ivan Svirčević.

Slika br. 23: Muzička škola „Stevan Hristić“ Apatin; klavir marke Steinway Pala Abrahama iz 1868. godine

Na fotografiji su: David Klem, Agota Vitkai Kučera, Ištvan Kereši, Saša Latinović

Slika br. 24: Rodna kuća Pala Abrahama

3.1.4 Faze istraživanja

- 1) Nakon detaljne analize prikupljenih podataka i nota, preslušanih audio i audiovizuelnih materijala, postavio se dramski okvir u kome su precizirani dramski čvorovi i zapleti. Dramski čvorovi su dali konkretno usmerenje i uticali su na tok predstave, a odnosile su se na probleme koji su izazvali životne prekretnice Pala Abrahama. Palov boravak u Budimpešti, kada ostaje bez ikoga svoga i sve se više odvajava od klasične muzike, koju je obožavao, predstavlja krizu u njegovom životu. Ta kriza vremenom rezultira pokretačkim momentom, koji menja njegovo profesionalno, umetničko opredeljenje. Taj pokretački momenat postaje odluka iz koje sledi promena. Dramskih čvorova ukupno ima tri: prvi je pojava nacizma, a rešava se emigracijom i okončanjem Drugog svetskog rata, ali posledice ostaju, a to je Palova bolest, koja će ujedno činiti i drugi dramski čvor, koji je delimično rešiv. Treći dramski čvor čini razdvajanje bračnog para (Šarolte i Pala), koji se na neki način ublažava time što se njih dvoje na kraju ipak sastaju i bivaju do kraja Palovog života zajedno. Svakom dramskom čvoru je prethodio zaplet, koji je stilizovan u predstavi, pa se tako za prvi dramski čvor zaplet odnosio na sve opasniji život u Nemačkoj – dramatične okolnosti zbog kojih Pal napušta Nemačku, a potom i Evropu; za drugi dramski čvor se vezuje rapidno pogoršavanje zdravstvenog stanja, zbog čega Pal više nije u mogućnosti da funkcioniše normalno; a za treći rastanak supružnika na duži vremenski period, tačnije na sedamnaest godina.

Predstava je retrospektivnog karaktera, postavljena iz pozicije drugog dramskog čvora, Palovog boravka u sanatorijumu.

Sinopsis je sastavljen na osnovu unapred određenih dramskih čvorova, te je uticao i odredio postavku stilizovanih pokreta i koreografija.

Slika br. 25: Svastike od rekvizita

- 2) Sledeću fazu istraživanja je činio konačan odabir i uvežbavanje songova, najpre uz klavirsku pratnju bez koreografija, a potom sa koreografijom, da bi nakon toga usledilo povezivanje delova u celinu (režija) – muzičkih i koreografskih elemenata i snimaka prema unapred određenoj dramaturgiji. Kada je predstava postavljena u celini, elementi sastavljeni i materijal izmontiran, usledile su tehničke probe, koje su podrazumevale dizajn zvuka, upotrebu video bima i titla, kao i dizajn svetla, nakon čega je usledila medijska najava javnog izvođenja dela.

Kako svako izvođačko umetničko delo živi pred publikom i sa publikom, ovaj nivo javne i medijske komunikacije dela, njegovih ideja i poetičkih rešenja u živoj kulturi, tj. predstavljanju činio je poslednju fazu doktorskog umetničkog projekta.

Slika br. 26: Pozivnica za premijeru predstave

3.2 Metode koje su se primenile tokom izrade umetničkog doktorskog projekta

Bibliografsko, istorijsko, medijsko i terensko istraživanje činile su prvu grupu metoda. Prevođenje materijala u umetničke forme predstavljale su drugu grupu metoda, koje su bile vođene poetičkim principima stvaranja dramskog narativa, video zapisa i aranžiranja muzike. Treću grupu metoda predstavljalo je kreativno oblikovanje sakupljenih i umetnički prevedenih podataka i inspiracija u umetničko – muzičko, scensko, biografsko – delo sa kojim se pristupilo probama. Konačan izbor pesama u odnosu na dramaturgiju je preveden na srpski jezik i planiran je za projekciju u vidu titla radi lakšeg razumevanja publike.

Slika br. 27: Kreativna analiza pisma iz 1939. Godine

3.2.1 Metodski postupak na probama

- a) Muzičke probe: pojedinačno učenje songova uz klavisku pratnju: muzički i tekstualno, a na kraju dinamičko oblikovanje istih. Nakon naučenih songova, usledile su probe uz orkestar (manji muzički sastav od četiri člana: klavir, truba, bubnjevi i bas-gitara).

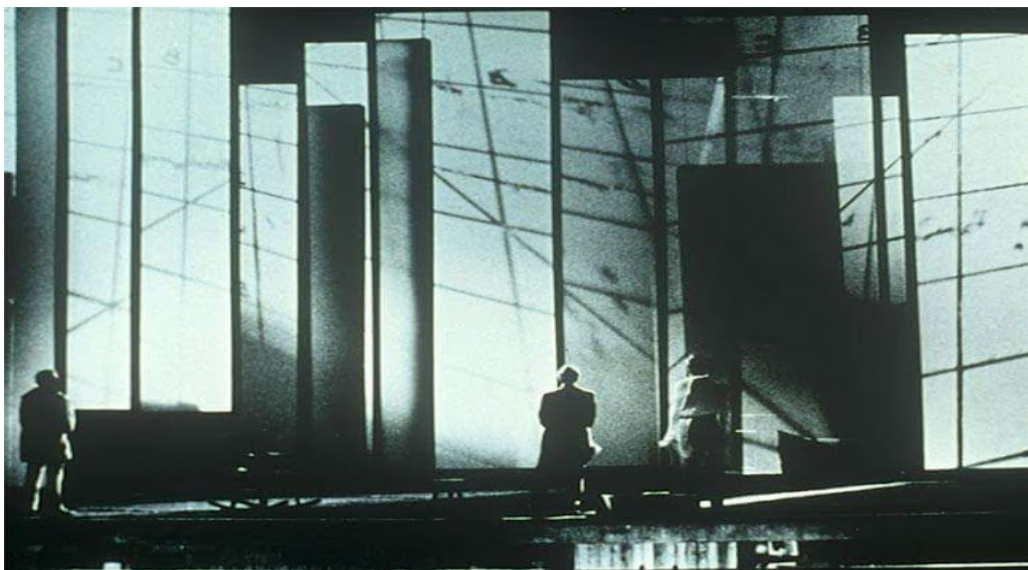
Slika br. 28: Muzičko-pevačka proba

- b) Koreografske probe: uz snimke ili uz klavirsku pratnju je bila postavljena koreografija za odabrane numere, najpre pojedinačno (solo ili uz partnera). Kada je koreografija usvojena, povezana je sa vokalnom izvedbom svakog songa posebno, a na kraju u celini. Osim koreografskih proba, vezanih za muzičke tekstove, postavljali su se i pokreti, koji su činili još jedan vid teatarskog izražajnog jezika, a uklopile su se u formu predstave kao neraskidivi delovi celine.

Slika br. 29: Koreografske probe: Ištvan Kereši, Agota Vitkai-Kučera, Saša Latinović

S obzirom da Pala Abrahama karakteriše nemirni duh uz koji se vezuje i često putovanje, odlučila sam se za upotrebu kofera, kao simbola stalnog pokreta. Drugih rekvizita nije bilo u predstavi. Što se scenografije tiče, nismo bili u finansijskoj mogućnosti da obezbedimo opera platna, te smo kao zamenu upotrebili ogledala, međutim, nismo dobili željeni efekat prelamanja snimaka sa video bima i izvođača na sceni, čime bi uticali na percepciju publike.

Slika br. 30: Fotografija planirane scenografije

Što se kostima tiče, ideja mi je bila da svi izvođači na sceni budu podjednako obučeni i da se i na taj način predstavimo publici kao *Jedno*, tj. kao Pal Abraham, koji je bio prepoznatljiv po elegantnom odevanju – fraku i belim rukavicama.

Slika br. 31: Izvođačka ekipa s leva na desno: David Klem, Ištvan Kereši, Daniel More, Agota Vitkai-Kučera, Goran Erić, Saša Latinović, Nenad Kojić

Paralelno sa muzičkim i koreografskim probama, finaliziralo se (tempom, ritmom, obradom slike) dramsko povezivanje snimljenih i montiranih kadrova iz Apatina, animacija fotografija, članaka i odabranih materijala, koji su bili prikazani na video-bimu. Zatim su usledile:

c) Tehničke probe: probe sa bubicama (mikrofonima) i ozvučenjem, postavka svetla i beleženje promena efekata, postavka video-bima – obeležavanje tačnog mesta puštanja projekcije po prethodno utvrđenom redosledu i povezivanje u celinu.

Kostime, scenografiju i rekvizite sam sama odabrala prema finansijskim mogućnostima. Što se dizajna plakata i programskih knjižica tiče usaglašene su vizije autorke predstave sa umetnikom i dizajnerom plakata gospodinom Radulom Boškovićem.

Slike br. 32 i 33: Rekviziti

Sinopsis se tokom proba menjao i preoblikovao u skladu sa razvojem i oblikovanjem predstave. Učesnici su tokom pripreme imali slobodu izražavanja i davanja sugestija.

3.3 Mesto i vreme istraživanja

Od leta do jeseni 2017, arhivsko i biografsko istraživanje se odvijalo u rodnoj kući Pala Abrahama u Apatinu, Muzičkoj školi „Stevan Hristić“, i u Istorijskom arhivu u Somboru. Od jeseni iste godine u studijima Akademije umetnosti Novi Sad, odvijale su se pripreme i probe za umetnički projekat, sa čim je ujedno bio i započet kreativni proces izrade doktorskog umetničkog projekta. Probe u prostoru i tehničke probe, kao i javno izvođenje odigrale su se na sceni „Pera Dobrinović“ u Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu. Doktorski umetnički projekat je prvi put bio javno prezentovan 03. 02. 2018. godine kao pretpremijera, a premijerno je bio izveden 04. 02. 2018. godine.

Slika br. 34: Proba na sceni SNP-a

Slika br. 35: Scena tokom predstave

3.4 Mogućnost primene očekivanih rezultata

Koristeći se svom multilingvalnom dostupnom građom doktorski umetnički projekat rezultirao je predstavom čiji jezik sublimira više različitih medija kroz koji su predstavljeni lik i delo Pala Abrahama. Ovaj umetnik je bio najpoznatiji po svojim operetama. Danas, može se reći, da je ova umetnička forma zapostavljena. Doktorski umetnički projekat bi

mogao biti inspirišući za sve one umetnike koji bi se u budućnosti bavili postavkom „tradicionalne operete”. Takođe, skretanje pažnje javnosti na zaboravljene istorijske podatke o Palu Abrahamu (kultura sećanja) može podstaći izdavanje knjiga, kao i iniciranje zainteresovanosti repertoarskih kuća za postavljanje njegovih dela. Sam doktorski umetnički projekat ima potencijal da se izvodi na repertoaru odabranog pozorišta, kao i da gostuje na muzičkim i pozorišnim festivalima.

3.5 Cilj umetničkog istraživanja

Cilj umetničkog istraživanja je otkrivanje i prikazivanje životnog puta i dela kompozitora Abrahama Pala koji je potekao sa južnoslovenskog prostora, u interesu očuvanja nasleđa sredine. Nadalje, upotrebom savremenih umetničkih sredstava, kao što su video-bim, fragmentarno struktuisanje, muzičko preoblikovanje, kako bi se sačuvale umetničke vrednosti (žanrovi) u savremenoj epohi, cilj je da se tema što bolje i savremenije približi publici dvadesetprvog veka. Upotrebom više jezika, što čini značajno kulturno nasleđe Vojvodine i vojvođanskih stvaralaca, (posredno) želim da ukažem na multilingvalnost i multikulturalnost naših krajeva.

Iako su se pojedine operete Pala Abrahama, poput „Bala u Savoiji“ i „Havajskog cveta“, prikazivale na scenama SFR Jugoslavije, danas su pale u zaborav. U pozorištima širom sveta, posebno u Nemačkoj i Mađarskoj, njegove operete su i dan danas popularne i nalaze se na redovnom repertoaru. Svojim doktorskim umetničkim projektom planiram da život i delo ovog kompozitora sačuvam od zaborava na sledeće načine:

- a) ukazivanjem javnosti na postojanje kompozitora sa našeg područja, rodom iz Apatina, a koji je stekao slavu u Nemačkoj;
- b) upoznavanje sa njegovim delima, prevashodno operetama;
- c) stvaranjem savremenog i atraktivnog umetničkog dela koje komunicira sa aktuelnom pozorišnom, operskom i muzičkom publikom.

4 ZAKLJUČAK

Za svaku zemlju i njenu kulturu, od izuzetnog je značaja prodor van njenih granica, kako geografskih tako i kulturnih. To čini upravo umetnost, nenametljiva, neosvajačka, već plemenita i obogaćujuća. Svaki pojedinac koji uspe da ostvari tu vrstu afirmacije, dakle čiji se uspeh može meriti u svetskim okvirima i prepoznatljivošću u istim, to onda više nije uspeh tog pojedinca, nego i podneblja, zemlje iz koje je pojedinac potekao. Opšte je mesto da umetnici i umetnost dopiru do drugih ljudi i drugih kultura lakše i brže od bilo kojeg diplomate i diplomatije. Pal Abraham je jedan takav pojedinac kojeg ne bi trebalo zapostavljati baš iz tih razloga. On svojim delom, pored drugih pojedinaca kroz istoriju, čini na prepoznatljivosti jedne kulture i podneblja sa kojeg dolazi. Gledajući u širim okvirima, posredno utičući na očuvanje posebnosti kulturne baštine Vojvodine i naroda koji u njoj žive.

Koristeći se svom multilingvalnom dostupnom građom i izvedbom, doktorski umetnički projekat rezultirao je predstavom, čiji jezik sublimira više različitih medija, kroz koju je predstavljen lik i delo Pala Abrahama. Proučavanje i oblikovanje odabranog materijala definisalo je stil i žanrovsku specifičnost umetničkog projekta – predstave, uticalo je na odabir saradnika, prostora u kome se predstava prikazala, na tehnologiju koja se upotrebljavala a definisalo je i sam proces proba. Izazovi složenosti monoaturostva i vođenja različitih izvođača iz jedne kreativne svesti dali su poseban kvalitet „Neobuzdanom skladu – muzičko-scenskom uprizorenju života i dela Pala Abrahama“.

Na probama se istraživanje odvijalo kroz odabir, razvoj i usavršavanje dramaturških, rediteljskih, glumačkih, pevačkih, plesnih, sviračkih i dirigentskih poetičkih postupaka, kao i primenu produkciono-organizacionih veština. U procesu stvaranja dokorskog umetničkog projekta – predstave – upotrebljeni su svi teatarski izrazi: gluma, ples, pevanje, sviranje, teatar pokreta, teatar predmeta, pantomima, dirigovanje, dramatisacija i režija, uključujući i postojeću tehnologiju – video-bim, ozvučenje, projektor, titl, svetlo – čime je stvorena forma koja se ne može podvesti pod postojeće tradicionalne žanrove, već predstavlja sublimaciju dramskog, muzičkog i plesnog teatra i, kao takav, egzistira kao novi muzičko-scenski izraz. Specifičnost dokorskog umetničkog projekta čini i „nedostatak“ govornog teksta, umesto koga je upotrebljen *libreto* – muzički tekst, a koji ujedno predstavlja nit same predstave i povezuje je u celinu prikazujući život i delo Pala Abrahama. Možemo reći, dakle, da se radi o potpuno novom teatarskom žanru, koji je publika sa oduševljenjem prihvatila. Takođe,

zanimljivost u predstavi čini Palov lik, kojeg izvođači prenose jedan na drugog, a u nekim momentima, postaju *Jedno*, odnosno Pal Abraham, u čemu im pomažu jednoobrazni (isti) kostimi, karakteristični za kompozitora – crni frak i bele rukavice – kao i određeni, stilizovani pokreti.

Tokom pripreme i rada na samoj predstavi, bilo je manjih odstupanja od unapred određenog i utvrđenog plana i zamisli predstave. Tim saradnika i učesnika, kako na sceni, tako i van nje, profesionalno je pomogao da se predstava ostvari i izvede po najvišim umetničkim standardima. Osnovna ideja je bila ispoštovana sa manjim varijacijama i prilagođenjima. S tim u vezi, interesantno je bilo tokom procesa isprobati različita, moguća rešenja, koja su se odnosila na izraz, emociju, kretanje, pa i na samu formu predstave. U radu na predstavi, posebno muzičko-plesnoj predstavi sa puno pevanja, iako je nužno precizno planiranje, kada dođe do procesa proba i pripreme postavke u više kreativnih faza, potrebno je da se niz elemenata usaglasi da bi dramski, plesni, muzički, pevački, pantomimski, groteskni, lutkarski i drugi pozorišni izrazi profunkcionisali, i kroz inspiraciju i usmeravanje saradnika odabrala najbolja rešenja. Rad na pozorišnoj predstavi je živ proces, specifičan na svakoj probi i pri svakom izvođenju, i na taj način obiluje neprekidnim preispitivanjem, procenjivanjem i donošenjem odluka. U tom kontekstu, moj glavni utisak vezan za proces jeste da su odabir saradnika i njihovo odgovorno vođenje vrlo važni činoci u pripremi i realizaciji doktorskog umetničkog projekta.

Pal Abraham je umetnik koji je bio najpoznatiji po svojim operetama. Danas, evidentno je, da je ova umetnička forma zapostavljena. Stoga je i cilj ovog doktorskog umetničkog projekta bio da se skrene pažnja javnosti i pobudi interesovanje za život i delo zaboravljenog kompozitora sa naših prostora, osobe koju nazivaju evropskim Geršvinom, a može se reći i prvim evropskim kompozitorom mjuzikla, čije su dve operete bile izvedene u novosadskom Srpskom narodnom pozorištu 1934. godine opereta „Viktorija i njen husar“ i 1970. godine opereta „Bal u Savoju“. Doktorski umetnički projekat „Neobuzdani sklad – muzičko-scensko uprizorenje života i dela Pala Abrahama“, mogao bi biti inspirišući za sve one umetnike koji bi se u budućnosti bavili postavkom „tradicionalne operete“. Stoga, možemo reći da delo živi pred publikom i sa publikom, i da ovaj nivo javne i medijske komunikacije dela, njegovih ideja i poetičkih rešenja u živoj kulturi jasno korespondira sa recipijentima. Rezultat, koji je veoma brzo usledio nakon izvođenja predstave, u vidu ovacija, poziva, objava na društvenim mrežama od strane recipijenata i pojedinih medijskih kuća bio

je pozitivniji od očekivanog. Sve te reakcije upućuju na zaključak da bi ovaj vid muzičko-scenskih formi pronašao put do (svoje) publike.

Ovaj umetnički projekat dao je svoj doprinos da se neke umetničke forme, poput operete, ne zaborave, odnosno, ovim projektom došla sam do potvrde prvobitne ideje vezane za proučavanje umetničkih formi s početka XX veka, da sama tradicionalna opereta može korespondirati sa drugim formama, preplitati se, kombinovati i na kraju stvarati nove umetničke forme. Takođe, skretanje pažnje javnosti na zaboravljene istorijske podatke o Palu Abrahamu (kultura sećanja) može podstaći izdavanje knjiga, kao i iniciranje zainteresovanosti repertoarskih kuća za postavljanje njegovih dela. Sam doktorski umetnički projekat ima potencijal da se izvodi na repertoaru odabranog pozorišta, kao i da gostuje na muzičkim i pozorišnim festivalima.

5 LITERATURA

Notni materijali:

1. *Magyar operettek kincsei*. Budapest: Zeneműkiadó vállalat, 1956.
2. Pál, Ábrahám. *Az utolsó Verebely lány (Последња девојка из Веребелја)*. 3 dal. Budapest: Rózsavölgyi és társa, 1928.
3. Pál, Ábrahám. *Bál a Savoyban (Бал у Савоју)*, duettek. Budapest: Rózsavölgyi és társa, 1928.
4. Pál, Ábrahám. *Viktória a legnépszerűbb dalok*. Budapest: Rózsavölgyi és társa, 1930.
5. Pál, Ábrahám. *3:1 A Szerelem javára (3:1 За љубав)*. 4 dal. Budapest: Bárd és fia, 1937.
6. Pál, Ábrahám. *Bál a Savoyban (Ball im Savoy/Бал у Савоју)*. „Оперета у три чина: клавирски извод са текстом“. Berlin: Alrobi, 1933.
7. Színház-és Filmművészeti Egyetem Könyvtára (Будимпешта: Библиотека Факултета за сценске и филмске уметности)
http://hunteka.asp.hunteka.hu/szinmuveszeti/index.jsp?page=result&new=1&group=0&bib1ext=540&search_term__0=%C3%81brah%C3%A1m%20P%C3%A1l&logic=1&search_term__1&search_term__2&search_term__3&search_term__4=sheetmusic&search_term__5&search_term__6&search_term__7&stepsize=10&dbname=database
8. *33 berühmte Paul Abraham Melodien aus seinen erfolgreichen Operetten und Tonfilmen*. München – Wiebaden: Dreiklang-dreimasken Bühnen und Musikverlag.
9. Notni materijali iz privatnih zbirki.

Primarna literatura:

1. Ковач, Теодор. *Поводом педесетогодишњице смрти композитора Пала Абрахама*.
2. Нови Сад: Јеврејска општина, 2010. (Pisani dokument primljen u PDF formatu 27. 09. 2016.)

3. *Музичка енциклопедија I.* (А-Гоз), друго издање. Загреб: Југословенски лексикографски завод, 1971.

4. *A magyar társadalom lexikonja.* Budapest: A Magyar Társadalom Lexikona Kiadóvállalat, 1930.
5. *Akadémiai kislexikon.* Beck Mihály, Vilmos Peschka. Főszerk. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1989-1990.
6. Batta, András. *Álom, álom, édes álom – népszinművek, operettek az osztrák-magyar Monarchiában.* Budapest: Corvina, 1992.
7. Eggenbrecht, Carl és, Hans Heinrich, Antal Boronkay. *Brockhaus-Riemann zenei lexikon.* Szerk, Dahlhaus, A magyar kiadás szerk. Budapest: Zeneműkiadó, 1983-1985.
8. *Encyclopaedia Hungarica.* Főszerk. Bagossy László [Calgary]. Hungarian Ethnic Lexikon Foundation, 1992-1998.
9. Gál, György Sándor, Vilmos Somogyi. *Operettek könyve.* Budapest: Zeneműkiadó vállalat, 1960.
10. Gelencsér, Gábor. *Magyar filmek a világban - Hungarians in film.* Szerk. Budapest: Magyar Filmunió, 1996.
11. Kalapis, Zoltá. „Életrajzi kalauz“. *Ezer magyar biográfia a délszláv országokból.* Újvidék: Fórum Könyvkiadó, 2002.
12. *Ki-kicsoda? Kortársak lexikona.* Budapest: Béta Irodalmi Rt, 1937.
13. Klaus, Waller. *Paul Abraham Der tragische König der Operette: Eine Biographie.* Norderstedt: BoD, 2014.
14. *Magyar életrajzi lexikon I-II.* Ágnes Kenyeres. Főszerk. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1967-1969.
15. Molnár, Imre. *A magyar muzsika könyve.* Szerk. Budapest: Havas Ödön, 1936.
16. *Magyar Nagylexikon.* Főszerk. Élesztős László (1-5. k.), Berényi Gábor (6. k.), Bárányi Lászlóné (8-). Budapest: Akadémiai Kiadó, 1993.
17. *Magyar Színművészeti Lexikon.* Szerk. Erődi Jenő és Kürthy Emil összegyűjtött anyagának felhasználásával. Schöpflin Aladár. Budapest: Országos Színészegyesület és Nyugdíjintézete, 1929.

18. Magyar, Bálint. *A Vígszínház története*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979.
19. Markó, László. *Új magyar életrajzi lexikon I (A-Cs)*. Budapest: Magyar könyvklub, 2001.
20. Marton, Árpád. *Musical-kalauz*. Budapest: Móra könyvkiadó, 1998.
21. Mudrák, József, Tamás Deák. *Magyar hangosfilm lexikon 1931-1944*. Máriabesnyő-Gödöllő: Attraktor, 2006.
22. Német, Amadé. *A magyar operett története*. Budapest: Anno Kiadó, 2002.
23. Pogány, Margit. *Ami az életrajzokból kimaradt*. Senta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet; Novi Sad: Verzal 021, 2013.
24. Rátonyi, Róbert. *Az operett csillagai I-II*. Budapest: Színháztudományi Intézet, 1967.
25. Rátonyi, Róbert. *Operett I-II*. Budapest: Zeneműkiadó, 1984.
26. Révai Új Lexikona. Főszerk. Kollega Tarsoly István. Szekszárd: Babits, 1996.
27. Sebők, János, Béla Szabó. *Könnyűzenei lexikon*. Szerk. Budapest: Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat, 1987.
28. Szabolcsi, Bence, Aladár Tóth. *Zenei lexikon I kötet*. Budapest: Zeneműkiadó vállalat, 1965.
29. Újvári, Péter. *Magyar zsidó lexikon*. Szerk. Budapest: Zsidó Lexikon, 1929.
30. Veress, József. *Magyar filmlexikon*. Szerk. Budapest: Magyar Nemzeti Filmarchivum, 2005.

Sekundarna literatura:

31. Аристотел. *О песничкој уметности*. Београд: Дерета (треће издање), 2015.
32. Балухари, Сергеј. „Према поетици мелодраме“. *Модерна теорија драме*. Београд: Нолит, 1981.
33. Беловић, Мирослав. „Жанр и стил“. *Уметност позоришне режије*. Београд: Универзитет уметности у Београду и Завод за уџбенике и наставна средства, 1994.
34. Бернар, Сара. *Уметност театра: глас, покрет, изговор*. Нови Сад: Прометеј; Београд: Геа, 1998.
35. Бери, Сисели. *Глас и глумац*. Београд: Круг, 2008.
36. Гротовски, Јежи. *Ка сиромашном позоришту*. Београд: Д. Илић, 2006.

37. Грегор, Урлих, Ено Паталас. *Историја филмске уметности I-III*. Београд: Институт за филм, 1977.
38. Еуђенио, Барба, Николо Саварезе. *Тајна уметност глумца: Речник позоришне антропологије*. Београд: ФДУ; Институт за позориште, филм, радио и телевизију, 1996.
39. Јевтовић, Владимир. *Узбудљиво позориште*. Београд: Геа, 1997.
40. Јокић, Мирослав. „Дизајн звука у драмским уметностима“. *Естетска функција звука у позоришту – филму – радију – телевизији*. Београд: Завод за уџбенике, 2008.
41. Јевтовић, Владимир. *Сиромашно позориште*. Београд: ФДУ; Институт за позориште, филм, радио и телевизију, 1992.
42. Клоц, Фолкер. *Затворена и отворена форма у драми*. Београд: Лапис, 1995.
43. Кук, А. Дејвид. *Историја филма I-III*. Београд: Клио, 2007.
44. Покорски, Борис. *О оперској режији*. Нови Сад: Завод за културу Војводине, 2015.
45. *Период, стил и жанр: књижевнотеоријски појмовник*. Приредио Гојко Тешић. Београд: Службени гласник, 2011.
46. Ристић, Маја. *Публика мјузикла*. Београд: Задужбина Андрејевић, 2014.
47. Станиславски, Константин. *Систем – Теорија глуме*. Београд: Државни издавачки завод Југославије, 1945.
48. Сухаревски, Марко. *Домаћи мјузикл: освајање жанра*. Нови Сад: Позоришни музеј Војводине.
49. Салт, Бери. *Историја, технологија и стил филма*. Београд: ФДУ, 1986.
50. *Теорија драмских жанрова*. Приредио Светислав Јованов. Нови Сад: Позоришни музеј Војводине, 2015.
51. Чехов, Михаил. *О техници глумца*. Београд: ННК Интернационал, 2005.
- ***
52. Dassenowsky, Von Robert. *Austrian Cinema: A History*. North California: Mc Farland & Company, Jefferson, 2005.
53. Filichia, Peter. *Let's Put On a Musical!*. New York: Back Stage Books, 2007.
54. Tanka, László, Róbert Balás. *Amerikai magyarok arcképcsarnoka*. Főszerk. Szerk. Budapest: Médiamix Kiadó, 2003.

Linkovi:

1. <http://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz01/20.html> (Magyar Színházművészeti Lexikon. Prvi put pristupljeno 12. 02. 2017)
2. <http://operett.network.hu/blog/operett-klub-hirei/abraham-pal-1892-1960> (Operett klub. Prvi put pristupljeno 23. 11. 2016)
3. <http://operetta-research-center.org/tag/karin-meesmann/> (Operetta Research Center. Prvi put pristupljeno 05. 09. 2016)
4. <http://www.imdb.com/name/nm0008964/>(IMDb. Prvi put pristupljeno 15. 09. 2016)
5. <http://www.magyarvagyok.hu/kultura/hiressegek/zeneszerzok/757-Abraham-Pal.html> (Magyarvagyok. Prvi put pristupljeno 25. 01. 2017)
6. <http://www.operett.hu/repertoar/viktoria/136/9> (Viktória. Budapesti Operettszínház. Prvi put pristupljeno 05. 01. 2017)
7. <http://www.paul-abraham-bio.de/index.htm> (Web stranica o kompozitoru na nemačkom jeziku. Prvi put pristupljeno 11. 9. 2016.)
8. <http://www.szineszkonyvtar.hu/contents/a-e/abrahamelet.htm> (Szinészkönyvtár. Prvi put pristupljeno 12. 02. 2017)
9. https://adtplus.arcanum.hu/hu/search/results/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJDT0wiOiBbIiBlc3RpSGlybGFwIl19LCAicXVlcnkiaOiAiXHUwMGUxYnJhaFxlMDBIMW0gcFxlMDBIMWwifQ&page=46&per_page=20 (Arcanum Digitális Tudománytár. Prvi put pristupljeno 10. 01. 2017)
10. https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BB_%D0%90%D0%B1%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%B0%D0%BC (Wikipedia. Tekst o Palu Abrahamu na srpskom jeziku.)
11. https://www.criticailapok.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=37975&catid=23&Itemid=8 (Criticaí Lapok. Prvi put pristupljeno 15. 10. 2016)
12. https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Abraham (Wikipedia. O kompozitoru na engleskom jeziku.)
13. https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%81brah%C3%A1m_P%C3%A1l (Wikipedia. O kompozitoru na mađarskom jeziku.)
14. <http://operetta.com.ua/p-abraham-bal-u-savojsi/> (Kijevski teatar, „Bal u Savojsi”. Prvi put pristupljeno 15. 03. 2017)

Snimci sa *YOUTUBE*-a (video zapisi):

1. <https://www.youtube.com/watch?v=WxeKWhDkRj8&t=910s> (Darvas Janos: Paul Abraham Dokumentation; dokumentarni film o P. Abrahamu. Prvi put pristupljeno 20. 01. 2017)
2. https://www.youtube.com/watch?v=UZJtn0B_q3Y (Die schönsten Melodien von Paul Abraham. Prvi put pristupljeno 02. 02. 2017)
3. <https://www.youtube.com/watch?v=vktQhYdMPew> (Paul Abraham - Operetten-Feuerwerk. Prvi put pristupljeno 02. 02. 2017)
4. <https://www.youtube.com/watch?v=d3R24MCdgp4> (Paul Abraham & The Four Admirals Die Blume von Hawaii, 1931. Prvi put pristupljeno 10. 02. 2017)
5. <https://www.youtube.com/watch?v=LswrWmQVR1U&index=2&list=RDd3R24MCdgp4> (stari snimci Berlina, pre Prvog svetskog rata. Prvi put pristupljeno 12. 02. 2017)
6. <https://www.youtube.com/watch?v=QLqqstrhvxo&index=10&list=RDd3R24MCdgp4> (Goodnight, Keln 1951. Prvi put pristupljeno 15. 02. 2017)
7. https://www.youtube.com/watch?v=mtB4_V-f-iE (Paul Abraham: Ball im Savoy (Potpourri). Prvi put pristupljeno 20. 02. 2017)
8. https://www.youtube.com/watch?v=_8v7pu2RIo4 (Paul Abraham: Ball im Savoy (Part 1). Prvi put pristupljeno 20. 02. 2017)
9. <https://www.youtube.com/watch?v=AL7oqhZuRZE> (Paul Abraham: Ball im Savoy (Part 2). Prvi put pristupljeno 20. 02. 2017)
10. <https://www.youtube.com/watch?v=vktQhYdMPew&t=1300s> (Paul Abraham - Operetten-Feuerwerk. Prvi put pristupljeno 25. 02. 2017)
11. <https://www.youtube.com/watch?v=fhshrUiKUjQ> (Paul Abraham - Meister der Operette. Prvi put pristupljeno 25. 02. 2017)
12. <https://www.youtube.com/watch?v=jmJ5e1TpXGE> (Wiener Fest spielhaus orchester spielt Paul Abraham (instrumental). Prvi put pristupljeno 20. 03. 2017)
13. <https://www.youtube.com/watch?v=7QTCNuaVz8E> (Paul Abraham and his Orchestra: Die Blume von Hawai, 1931. Prvi put pristupljeno 02. 03. 2017)
14. <https://www.youtube.com/watch?v=rEuxVMUBOXI> (Paul Abraham: 6 Lied aus Dschainah. Prvi put pristupljeno 13. 03. 2017)
15. <https://www.youtube.com/watch?v=GRAqkTsXgGY> (Paul Abraham: 3 Lied aus Julia, Oszkár Dénes énekel, Budapest 1937. Prvi put pristupljeno 15. 03. 2017)

16. <https://www.youtube.com/watch?v=UWwOtnCIEDk> (Viktória, Budapest, 1992. Prvi put pristupljeno 16. 03. 2017)
17. <https://www.youtube.com/watch?v=4tOjt5zZckw> (Eddy Mers und Orchester: Operetten-Tanzparty in Beat (komplett), 1969. Prvi put pristupljeno 20. 03. 2017)

Filmografija:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=WWVpuDji4ZU> (Paul Abraham Spielfilm: Ball im Savoy, 1935. Prvi put pristupljeno 03. 01. 2017)
2. <https://www.youtube.com/watch?v=N4u6aZaxI20> (Paul Abraham Spielfilm: Rakoczy-Marsch, 1933. Prvi put pristupljeno 05. 01. 2017)
3. https://www.youtube.com/watch?v=dXe8ab4x_8g (Paul Abraham Spielfilm: Viktoria und ihr Husar, 1931. Prvi put pristupljeno 09. 01. 2017)
4. <https://www.youtube.com/watch?v=8SX7gmv3yu4> (Paul Abraham Spielfilm: Glück über Nacht, 1932. Prvi put pristupljeno 10. 02. 2017)
5. <https://www.youtube.com/watch?v=rIQDYMz5lkA> (Paul Abraham Spielfilm: Sunshine Susie (Die Privatsekretärin, 1931; u USA: The Office Girl. Prvi put pristupljeno 11. 02. 2017))
6. <https://www.youtube.com/watch?v=J2PJgNgKMCE> (Rudolf Prack, Die Privatsekretärin, 1953. Prvi put pristupljeno 13. 02. 2017)
7. <https://www.youtube.com/watch?v=ii8IJ4lJaOg> (Paul Abraham Spielfilm: Mai lányok, 1937. Prvi put pristupljeno 17. 02. 2017)
8. https://www.youtube.com/watch?v=r_0zXBQH0no (Paul Abraham Spielfilm: Lila akác, 1934. Prvi put pristupljeno 21. 02. 2017)
9. <https://www.youtube.com/watch?v=lb6xEKdW5ZI> (Paul Abraham Spielfilm: Ein bisschen Liebe für dich, 1932. Prvi put pristupljeno 23. 02. 2017.)
10. <https://www.youtube.com/watch?v=S7SV7beZQ1Q> (Paul Abraham Spielfilm: Hotel Kikelet, 1937. Prvi put pristupljeno 25. 02. 2017)
11. <https://www.youtube.com/watch?v=SVp7fGdlqjY> (Paul Abraham Spielfilm: Pesti mese, 1937. Prvi put pristupljeno 15. 01. 2017)
12. <https://www.youtube.com/watch?v=FYKB34ac918> (Paul Abraham Spielfilm: Das Blaume vom Himmel 1932 -The film was shown in the USA under the name The Blue from The Sky, 1934. Prvi put pristupljeno 12. 01. 2017)

13. <https://www.youtube.com/watch?v=boBaPnnfxlo> (Paul Abraham Spielfilm: Tagebuch der Geliebten, 1935) Diary of the Beloved. Prvi put pristupljeno 10. 01. 2017)
14. https://www.youtube.com/playlist?list=PLR837QzBt9cTrKgY-ykaD_kQuuazkwTHq (Filmovi na mađarskom jeziku. Prvi put pristupljeno 05. 02. 2017)

Arhivski podaci:

1. Matica srpska, Novi Sad.
2. Istorijski arhiv, Sombor.

6 BIOGRAFIJA KANDIDATKINJE

Dr Agota Vitkai-Kučera rođena je 25. 07. 1973. godine u Novom Sadu. Završila je srednju Muzičku školu „Isidor Bajić“ u Novom Sadu odsek Solo pevanje. 1997. godine diplomirala na Muzičkom odseku Akademije umetnosti u Novom Sadu, smer Opšte muzičke pedagogije, a nakon nepunih godinu dana (1998) diplomirala i na odseku Solo pevanja u klasi prof. mr Vere Kovač-Vitkai. Magistarske studije završila je takođe na Akademiji umetnosti u novom Sadu 2000. godine u klasi prof. mr Vere Kovač-Vitkai ulogom Đilde u Verdijevoj operi „Rigoletto“ i time stekla akademski naziv: Magistar umetnosti – Operski i koncertni pevač. Doktorske studije završava 2013. godine na Interdisciplinarnim i mutidisciplinarnim studijama i istraživanjima u okviru Univerziteta u Novom Sadu (ACIMSI) pod mentorstvom prof. dr Gordane Mumović.

Tokom školovanja i nakon stečenih diploma, bavi se korepeticijom (na orguljama i klaviru), pedagoškim radom, koncertnim i operskim pevanjem.

Od 1994. godine radi kao korepetitor u srednjoj Muzičkoj školi „Isidor Bajić“ na odseku za Solo pevanje, da bi od 1995. do 1998. godine predavala Kamernu muziku, Čitanje s' lista, od 1997. godine Solo pevanje, a od 1999. godine radi kao asistent Tehnike glasa na Akademiji umetnosti u Novom Sadu. Od 2004. godine je izabrana u zvanje docenta na Dramskom odseku, predmet Tehnika glasa na pomenutoj Akademiji, da bi 2014. godine bila izabrana u zvanje redovnog profesora.

Dobitnica je: nagrade Univerziteta u Novom Sadu za postignuti uspeh 1997/1998. godine, Diplome za ostvarene rezultate u pedagoškom radu, stipendije Ministarstva kulture i sporta Republike Srbije 2002. godine za postignuti uspeh i rad kao najuspešniji asistent.

Sa velikim uspehom je nastupala širom bivše Jugoslavije i inostranstvu (Parizu, Cirihiu, Šafhauzenu, Budimpešti, Atini, Ulmu, Temišvaru, Aradu, Jaši u Moldaviji itd.).

Aktivno učestvuje u okviru kulturnih manifestacija, književnih večeri, izložbi, promocija, proslava, festivala. Na njenom repertoaru su dela starih majstora, sopranske deonice iz oratorijuma, solo pesme (klasičara, romantičara, domaćih i stranih autora), operске arije kao i uloga Adine iz Donicetijeve opere „Ljubavni napitak“, uloga Đilde iz Verdijeve opere „Rigoletto“, uloga Rozine iz Rosinijeve opere „Seviljski berberin“, sopranska deonica Mocartovog „Rekvijema“, uloga Adele iz Štrausove operete „Slepi miš“.

Brojni nastupi obuhvataju uloge u operama (4 glavne uloge), operetama (2 glavne uloge), dramskim predstavama, koreodramama, kao i solističke koncerte klasične, narodne i zabavne muzike.

OBRAZOVANJE

1992–1996.

Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti – Muzički odsek – Smer: Opšta muzička pedagogija

- Stekla diplomu sa zvanjem: Profesor solfeđa i muzičke kulture.
- Tema diplomskog rada: Strukturalno – harmonska analiza III Betovenove simfonije „Eroica“.
- Ocena: 10.
- Prosek: 9,22.

1994–1998.

Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti – Muzički odsek – Smer: Solo pevanje

- Stekla diplomu sa zvanjem: Diplomirani koncertni i operski pevač.
- Ocena: 10.
- Prosek: 9,22.

1998–2000.

Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti – Muzički odsek – Postdiplomske studije na smeru Solo pevanje.

- Stekla diplomu sa zvanjem: Magistar umetnosti – solo pevač (2001).
- Ocena: 10
- Prosek: 9,86

2010.

Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti – Muzički odsek – Smer: Opšta muzička pedagogija

- Stekla diplomu sa zvanjem: Diplomirani muzički umetnik – master.

2011–12.

Interdisciplinarne i multidisciplinarne studije i istraživanja Univerziteta u Novom Sadu (ACIMSI)

- Doktorsku disertaciju je odbranila 4. 3. 2013. godine.
- Tema doktorske disertacije: „Karakteristike glasa i metodički pristupi razvoju glasa u funkciji profesionalnih aktivnosti“.

2016.

Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti – Dramske i audiovizuelne umetnosti

- Trenutno na studijama Umetničkih doktorskih nauka.

PROFESIONALNI ANGAŽMAN

1994–2000.

Srednja Muzička škola „Isidor Bajić“

Odsek: solo pevanje.

- Korepetitor: 1994.
- Prof. kamernе muzike i čitanja s lista (1995–1997).
- Prof. kamernе muzike i solo pevanja (1997–2002).

1996–2004.

Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti – Muzički odsek – Smer: Solo pevanje

- Korepetitor na predmetu Scenski pokret i ples.

1999–2002.

Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti – Dramski odsek – Smer: Gluma na srpskom i mađarskom jeziku.

- Asistent pripravnika na predmetu Tehnika glasa i Vokalni studio.

2000.

Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu

- Uloga Adine iz Donicetijeve opere „Ljubavni napitak“.

2001.

Opera beogradskog Narodnog pozorišta.

- Magistrirala sa ulogom Đilde iz Verdijeve opere „Rigoletto“.

2002–2004.

Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti – Dramski odsek – Smer: Gluma na srpskom i mađarskom jeziku.

- Asistent na predmetu Tehnika glasa i Vokalni studio.

2003–2004.

- Solista opere Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu pod ugovorom.
- Uloga Rozine iz Rosinijeve opere „Seviljski berberin“.
- Uloga Amalije u operetskom projektu „Salon Špic“ u Novosadskom Pozorištu
- Uloga u koreodrami „Kad Bogalji Marširaju“ – Teatar „Brod“, u režiji R. Radivojevića.
- Uloga deteta, majke u rock baletu „Rex ilusivii in vitro“ – koreograf Aleksandra S. Ketig.
- Uloga Sofije u predstavi „Ljubavno pismo“ K. Trifkovića – Teatar „Brod“, u režiji R. Radivojevića.

2005.

- Uloga Sokolovičke u komediji „Izbiračica“ K. Trifkovića – Teatar „Brod“, u režiji R. Radivojevića.
- 4. novembra 2005. godine je izabrana u zvanje docenta na Akademiji umetnosti Novi Sad, Dramski odsek, smer – Gluma na srpskom i mađarskom jeziku.

2006.

- Uloga prologa u predstavi „Pošto-poto poslanik“ K. Trifkovića – Teatar „Brod“, u režiji R. Radivojevića.
- Uloga Adele u opereti „Slepi miš“ J. Štrausa – Narodno pozorište Beograd.

2007.

- Uloga glumice II i Ariel u predstavi „Naš život malen uokviren snom“ Đ. Pisareva – Teatar „Brod“, u režiji R. Radivojevića.

2008.

- Uloga bake u predstavi „Šta sve možeš u Njujorku kad si mrtav oduvek“ Đ. Pisareva – Teatar „Brod“, u režiji R. Radivojevića.
- Uloga Žakline u predstavi „Sanjar je sanjao vrata“ / adaptacija dveju drama E. Joneska: „Žak ili pokornost“ i „Budućnost je u jajima“ u režiji J. Makana.
- Uloga Prostitutke II u predstavi „Red“ – režija Milan Pletl – edukacioni projekat Pozorišne grupe „Studio“ u saradnji sa Dramskim studiom AKUD „S. Marinković“ Novi Sad.

2009.

- 2. jula 2009. godine je izabrana u zvanje vanrednog profesora Akademije umetnosti u Novom Sadu, Dramski odsek, smer – Gluma na srpskom i mađarskom jeziku.

2011.

- 23. februara izvedena Zečja opera, kao multimedijalni projekat – Muzej savremene umetnosti Novi Sad. Uloga Lisice. Kompozitor: Nineta Avramović Lončar.

2012.

- Profesor Tehnike glasa na Departmanu Dramskih umetnosti Akademije umetnosti u Beogradu.
- Vokalno-tehnički edukator profesionalnih glumaca Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu (2012–2015).

2013.

- Vokalno-tehnički edukator profesionalnih glumaca Pozorišta mladih u Novom Sadu (2013–2015)

2014.

- 18. 9. 2014. godine je izabrana u zvanje redovnog profesora Akademije umetnosti u Novom Sadu, Dramski odsek, smer – Gluma na srpskom i mađarskom jeziku.

2015.

- 29. 1. 2015. uloga Glasa u predstavi „Dan kada smo se sreli“ – režija Predrag Štrbac – koprodukcija Srpskog narodnog pozorišta i „Laureata“, Novi Sad.

2016.

- H. Pinter: „Novi svetski poredak“. Glumci: Marijana Prpa Fink, Predrag Momčilović i Agota Vitkai Kučera u režiji Srđana Radakovića. Premijera: 3. 3. 2016. u Omladinskom kulturnom centru – CK 13, N. Sad.

2017.

- Vokalno-tehnički edukator profesionalnih glumaca Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu.

2018.

- Uloga apostola, kao i vokalni saradnik u predstavi „Ilustrovana enciklopedija nestajanja“ – u režiji Zoltana Puškaša na Kamernoj sceni Srpskog narodnog pozorišta. Premijera: 12. 03. 2018.

ČLANSTVO

1. Voždanskog mađarskog visokoobrazovnog kolegijuma
2. Član predsedništva novosadskog mađarskog kulturno-umetničko-obrazovnog centra (jedna je od osnivača – 21. 01. 2003. godine).
3. Član je BROD teatra (2004)
4. Član je dramske grupe „Studio“ (2008)
5. Jedna je od osnivača EVROPSKE Fondacije (15. 03. 2006. godine)
6. Član Mađarske Akademije Nauka (05. 11. 2007. godine)
7. Član je Centra za pozorišna istraživanja, Novi Sad
8. Član je evropske Horskog Asocijacije – European Choral Association (Europa Cantat, 2012)
9. Član je Voždanskog mešovitoj hora (2012)
10. Član je odbora Mađarskog Nacionalnog Saveta za visokoškolsko obrazovanje (četvorogodišnji mandat: od maja 2015–2019)
11. Član: International Dance Council CID (2014) – Međunarodni plesni odbor pri UNESCO-u

LEKSIKOGRAFIJA

1. NOVI SAD – GRAD MUZIKE. Spomenica Muzičke škole “Isidor Bajić”. Izdavač: PROMETEJ, Novi Sad: 2000: 269, 273.
2. LEXIKON VOJVOĐANSKIH UMETNIKA. Izdavač: VEGA MEDIA, Novi Sad: 2001: 146.
3. LEXIKON SAVREMENIH MAĐARSKIH UMETNIKA VOJVODINE. Izdavač: ATLANTIS, Novi Sad: 2003: 139.

NAGRADE I PRIZNANJA

1. 1998. Nagrada Univerziteta u Novom Sadu za postignut uspeh u školskoj 1997/1998. godini.
2. 1999. Nagrada za pedagoški rad i uspeh učenika.
3. 1999. Diploma na seminaru pedagoga u Rumuniji.
4. 2002. Nagrada Ministarstva kulture i sporta Republike Srbije za ostvarene rezultate u radu kao najuspešniji asistent.
5. Njeni učenici iz srednje škole dobitnici su I, II i III nagrade na međunarodnim takmičenjima.
6. 29. 6. 2008. II nagrada žirija na takmičenju mladih pevača mađarskih pesama „Dankó Pista”, Segedin.
7. 29. 6. 2008. I nagrada publike na takmičenju mladih pevača mađarskih pesama „Dankó Pista”, Segedin.
8. 18. – 20. 6. 2009. Nagrada za scenski pokret na XII festivalu akademskih pozorišta Srbije u Novom Sadu; Akademsko kulturno-umetničko društvo „Sonja Marinković“.
9. 16. 8. 2009. Zahvalnica članu komisije na multimedijalnoj manifestaciji „Mladi talenti“ povodom obeležavanja Svetskog dana mladih.
10. 28. 6. 2016. Priznanje „Knjeginja Olivera“ od Srpske Kraljevske Akademije naučnika i umetnika prilikom obeležavanja Vidovdana.
11. 30. 9. 2017. I Nagradu Vokalnom solisti na VIVE Festivalu mađarskih pesama i čardaša, Debeljača.
12. 30. 9. 2017. I Nagradu Interpretatoru nove pesme, koja je osvojila, takođe I Nagradu.
VIVE Festival mađarskih pesama i čardaša, Debeljača.

PROJEKTI

Kao mladom stručnjaku glasovnog obrazovanja glumaca, poveren joj je i rad sa glumcima za određene predstave:

Predstava u Srpskom narodnom pozorištu, Pozorištu mladih i Novosadskom pozorištu.

Rad sa glumcima – profesionalcima.

Radi kao: muzički saradnik, vokalni pedagog i korepetitor.

1. „Let's play the Shakespeare“, režija V. Ognjenović, SNP (Kamerna scena; 2001).
2. „Bombardovali smo Nju Hejven“, režija O. Đorđević, Pozorište mladih (Dramska scena; 2001).
3. „Meda i tigrić“, režija T. Galebova, Pozorište mladih (Dečja scena; 2001).
4. „Bela bajka“, režija E. Mačković, Pozorište mladih (Dečja scena; 2002).
5. Opereta „San anđela“ (životna priča Pala Abrahama), režija L. Šandora, Novosadsko pozorište (Velika scena; 2002).
6. „Smrtonosna motoristika“, režija Ž. Tomić, Pozorište mladih (Dramska scena; 2002).
7. „Ružičasta smrt“ (priča Edit Pjaf), režija Lj. Majera, Novosadsko pozorište (Velika scena; 2002).
8. Mjuzikl „Čikago“, režija Nađ Viktora, Novosadsko pozorište (Velika scena; 2003).
9. „Kos i lisica“, E. Mrdaković, Pozorište mladih (Dečja scena; 2003)
10. Dečji mjuzikl „Plavi Petar“, režija P. Pašov, Pozorište mladih (Dramska scena; 2003).
11. Drama „Anđeli Vavilona“, režija N. Gvozdenović, Pozorište mladih (Dramska scena; 2004).
12. Opereta „CRNI PETAR“, režija Z. Šereš, Novosadsko pozorište (Velika scena; 2004).
13. „Dvoboj u Šušugradu“, režija S. Ninković i S. Latinović, Pozorište mladih (Dramska scena; 2004).
14. „Mačak u čizmama“, režija Darin Petkov, Pozorište mladih (Dečja scena; 2004).
15. „Čarobnica iz ulice Bonžur“, režija Emilija Mrdaković, Pozorište mladih (Dečja scena; 2005).
16. „Palčica“, režija Emilija Mrdaković, Pozorište mladih (Dečja scena; 2005).
17. „Bela bajka“, režija Emilija Mrdaković, Pozorište mladih (Dečja scena; 2006).
18. „Dnevnik bezčašća“, režija Milan Pletel, KUD „Sonja Marinković“(2006).
19. „Začarana Pahuljica“, režija Miloš Jagodić, Pozorište mladih (Dramska scena; 2007).
20. „Oblak i dina“, režija Emilija Mrdaković, Pozorište mladih (Dečja scena; 2007).
21. „Pepeljuga“, režija Radoje Čupić, Pozorište mladih (Dramska scena; 2007).
22. „Carevo novo odelo“, režija Jelene Antonijević, Srpsko Narodno Pozorište (2008).

23. „PUK“, režija Emilija Mrdaković, Pozorište mladih (Dečja scena; 2008).
24. „RED“, režija Milan Pletel, KUD „Sonja Marinković“ i dramske grupe „Studio“ (2008).
25. „Terapija“, režija Olivera Đorđević, pozorište „Kosztolányi Dezső“, Subotica (2009).
26. „Krug potreba I“, Veče mjuzikla u izvođenju studenata glume svih godina i klasa Departmana dramskih umetnosti Akademije umetnosti u Novom Sadu u saradnji sa katedrom za audio vizuelne medije – dizajn svetla i dizajn zvuka, nastup organizovala i pripremila mr Agota Vitkai-Kučera (2009).
27. „Tri praseta“, režija Emilija Mrdaković, Pozorište mladih (Dečja scena; 2009).
28. „Krug potreba II“, Veče mjuzikla u izvođenju studenata glume svih godina i klasa Departmana dramskih umetnosti Akademije umetnosti u Novom Sadu u saradnji sa katedrom za audiovizuelne medije – dizajn svetla i dizajn zvuka, nastup organizovala i pripremila mr Agota Vitkai-Kučera (2009/10).
29. „Mandragola“, režija Nemanja Savković, Pozorište mladih (Dramska scena; 2010).
30. „Mađarski bez muke“, režija Olivera Đorđević, pozorište „Kosztolányi Dezső“, Subotica (2010).
31. „La Vie Boheme“, režija Luka Mihovilović, Akademija umetnosti Novi Sad (2010).
32. „Pinokio“, režija Emilija Mrdaković, Pozorište mladih (Dečja scena; 2011).
33. „Kao da život ima početak i kraj“, Per.Art i Srpsko narodno pozorište, Novi Sad (2011).
34. „Limunacija“, koprodukcija BROD teatra i Pozorišta mladih, režija Ratko Radivojević, Pozorište mladih (Dramska scena; 2012).
35. „Bajka o vitezu bez konja“, režija Jaroslav Antonjuk, Pozorište mladih (Dečja scena; 2012).
36. „Seasons of Love“, Srpsko narodno pozorište, Scena „Pera Dobrinović“ – muzičko veče glumaca. Autor projekta: mr Agota Vitkai-Kučera (2013).
37. „Naš grad“, režija Nikita Milivojević, Pozorište mladih (Dramska scena; 2013).
38. „Do You Hear the People Sing“, Srpsko narodno pozorište, Scena „Pera Dobrinović“ – muzičko veče glumaca. Autor projekta: mr Agota Vitkai-Kučera (2014).
39. „Ostavite poruku“, režija Vida Ognjenović, Srpsko narodno pozorište (2014).
40. „Dan kada smo se sreli“, režija Predrag Štrbac, Srpsko narodno pozorište (Kamerna scena; 2015).
41. „Ko je rekao mjau?“, režija Bjanka Benkovska, Pozorište mladih (Mala scena; 2015).
42. „Buđenje proleća“, režija Zoltan Puškaš, Novosadsko pozorište (Velika scena; 2015).

43. „Lepotica i Zver“, režija Miloš Jagodić, Pozorište mladih (Dramska scena; 2015).
44. „Petar Pan“, režija Robert Valtl, Pozorište mladih (Mala scena; 2016).
45. „Ježić Žožo“, režija Emilija Mrdaković, Pozorište mladih (Mala scena; 2016).
46. „Tre Sorelle“, režija Miloš Jagodić, Pozorište mladih (Dramska scena; 2017).
47. „Evgenije Onjegin“, režija Boris Liješević, Pozorište mladih (Dramska scena; 2017).
48. „Ilustrovana enciklopedija nestajanja“, režija Zoltan Puškaš (SNP, Kamerna scena, 2018).

SEMINARI, KONGRESI, OBJAVLJENI RADOVI

- Zavod za kulturu Vojvodine u saradnji sa Centrom za pozorišna istraživanja, Pedagoškim zavodom Vojvodine, Pokrajinskim sekretarijatom za kulturu i Pokrajinskim sekretarijatom za obrazovanje, organizuje na godišnjem nivou SEMINARE:

1. KULTURA GOVORA (Seminar za rukovodioce recitatorskih sekcija)
2. DRAMSKO VASPITANJE (Seminar za reditelje dečje drame)

Rukovodilac akreditovanih seminara po pozivu – usmeno, teorijsko-praktično upoznavanje učesnika seminara o vokalnoj higijeni i vokalnoj tehnici od 2004. godine.

- VMTDK - Vojvođanska mađarska naučna konferencija studenata (Vajdasági magyar tudományos diákköri konferencia) – Kolegijum za visoko obrazovanje vojvođanskih Mađara. Član stručnog žirija i mentor u okviru umetničke sekcije od 2006. godine. Održava se svake godine. Od 2010. godine postaje trogodišnji mentor studentu u okviru VMTDK kolegijuma za visoko obrazovanje vojvođanskih Mađara.

Katalogizacija i publikacija brošure: ISBN 978-86-85245-18-3 (2011), ISBN 978-86-85245-17-6 (2010)...

- Zavod za kulturu Vojvodine u saradnji sa Centrom za pozorišna istraživanja, Pedagoškim zavodom Vojvodine, Pokrajinskim sekretarijatom za kulturu i Pokrajinskim sekretarijatom za obrazovanje, organizuje na godišnjem nivou SPECIJALISTIČKI SEMINAR ZA DIRIGENTE HOROVA.

Rukovodilac akreditovanih seminara – teorijsko-praktično upoznavanje učesnika seminara o vokalnoj higijeni i vokalnoj tehnici.

- Rad sa profesionalnim glumcima u državnim pozorištima kako na vokalnoj tehnici tako i na pripremi raznovrsnih projekata – predstava. Vokalno-tehnička priprema glumaca koji glas koriste pod uticajem profesijske opterećenosti govorom.

Voditelj je seminara u profesionalnim pozorištima i pozorišnim trupama: Narodno pozorište Subotica (2008. godine vodila seminar Tehnike glasa namenjen glumcima. Presentacija rada je održana prilikom proslave zatvaranja sezone, 2010. i 2012.), Pozorište mladih (Novi Sad), Srpsko narodno pozorište (Novi Sad), Novosadsko pozorište (Omladinska scena), Play back trupa (Novi Sad).

Učešće na kongresima:

- 12–14. 04. 2012. – Zagreb; II međunarodni umetničko-naučni simpozijum o horskoj umetnosti, pevanju i glasu Ars Coralis 2012. HUZ; rad prihvaćen i prezentovan na kongresu. Tema rada: „Stanje glasa studenata glume“.
- 19. 05. 2012. – Novi Sad; učesnik i predavač na kongresu „Patologija glasa i govora“ na UNS, Medicinskom fakultetu. Tema rada: „Edukacija vokalne tehnike na studijama glume Akademije umetnosti Novi Sad“.
- 12. 05. 2013. – Novi Sad; „Vocal tradition of south Hungary and north Serbia (Vojvodina)“. Predavač na ovom međunarodnom kongresu. Tema rada: „Vocal tradition of Vojvodina – Solo Song“.
- XVII Međunarodna EKO-konferencija, X Zaštita životne sredine gradova i prigradskih naselja, Novi Sad, Srbija, 25–28. septembra 2013. – „Štetni faktori i glas“, tekst prihvaćen juna 2013. godine.; ISBN 978-86-83177-47-9; COBISS.SR-ID 280539655.
- 24–27. 09. 2014. – Novi Sad; XVIII Međunarodna EKO-konferencija i VIII kongres Zdrave hrane – “Uticaj ishrane na glas elitnog vokalnog profesionalca”; ISBN 978-86-83177-47-9; COBISS.SR-ID 289561351.
- 10. 11. 2014. – Novi Sad; Predavač u okviru I međunarodnog takmičenja „Vera Kovač Vitkai“; tema predavanja: „Šta je to što jedan elitni vokalni profesionalac treba da zna“.
- 20. 11. 2014. – Beograd; Megatrend Univerzitet; Fakultet za kulturu i medije. II naučna konferencija „Savremena umetnička praksa, medijska pismenost, kulturni identitet i društveni razvoj“ (02; 2014; Beograd). Tema: „Mjuzikl – vid umetničke prakse“.
- 05. 12. 2015. – Novi Sad; Savez vojvođanskih mađarskih naučnika; Dan mađarske nauke u južnom regionu 2015. Tema konferencije: „Društveni značaj intelektualne svojine i mađarska kultura“. Naslov rada: „Muzička kultura Vojvodine – kompozitori i izvođači mađarske nacionalnosti“.

- 31. 08. 2016. – Beč (Austrija); XXIV Međunarodna Konferencija Asocijacije Empirijske Estetike IAEA. Naslov rada: „Estetski doživljaj pevanog glasa studenata Departmana dramskih umetnosti“.
- 19. 11. 2016. – Novi Sad; Savez vojvođanskih mađarskih naučnika; Dan mađarske nauke u južnom regionu 2016. Međunarodni kongres. Naslov rada: „Snaga muzike u očuvanju zajednice“.
- 25. 11. 2016. – Beograd; Kultura i društveni razvoj (III) Međunarodna naučna konferencija. Fakultet za kulturu i medije Univerzitet „Džon Nezbit“. Tema Konferencije: „Informaciona revolucija, novi mediji i društvene promene u svetu, regionu i Srbiji“. Naslov rada: „Novi mediji masovnog komuniciranja i primena novih tehnologija u nastavnom programu studenata glume na predmetu Tehnika glasa“.
- 26. 03. 2017. – Beograd; XXIII Naučni skup Empirijska istraživanja u psihologiji. Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu. Naslov rada: „Grupno pevanje: Estetski doživljaj pevanog glasa studenata glume prilikom grupnog pevanja“.
- 27–29. 09. 2017. – Novi Sad; XXI Međunarodna EKO-konferencija i XII Zaštita životne sredine gradova i prigradskih naselja. Naslov rada: „Značaj kvaliteta života za vokalne profesionalce“ (The Importance of the Quality of Life for Vocal Professionals). Moderator i izlagač na Kongresu.
- 12–13. 10. 2017. – Osijek (Hrvatska); II Međunarodni znanstveni i umjetnički simpozij o pedagogiji u umjetnosti. Tema konferencije: Komunikacija i interakcija umjetnosti i pedagogije. Naslov rada: „Interaktivni pristup pozorišne i plesne umetnosti u nastavi predmeta Tehnike glasa“.
- 03–04. 11. 2017. – Novi Sad; VIII Međunarodna konferencija 3K (KKK – Kompjuter – Komunikacija – Kultura). Teme Konferencije: Modeliranje i simulacija u nastavi; Programirana nastava primenom računara; Matematički modeli u biologiji, fizici i hemiji; Aktivnost i inicijativa pedagoga i psihologa; Uloga profesora u dodatnom obrazovanju, intelektualnom i stvaralačkom radu učenika. Naslov rada: „Upotreba savremenih tehnologija kao pomoćnog sredstva u prevenciji oštećenja glasa vokalnih profesionalaca“.
- 11. 11. 2017. – Novi Sad; Savez vojvođanskih mađarskih naučnika; Dan mađarske nauke u južnom regionu 2017. Međunarodni kongres. Naslov rada: „Muzika Pala Abrahama nema granica“ (Ábrahám Pál zenéje határtalan).
- 30. 11. 2017. – Novi Sad; Zavod za kulturu Vojvodine; Naučni skup Etnomuzikološka tradicija u Vojvodini i savremena muzička umetnost. Naslov rada: „Stvaralački duh vojvođansko-banatskog kompozitora Đule Vitkai“.

Objavljeni radovi:

- Vitkai-K. A.: Vokalna edukacija studenata glume, *Scena* (časopis za pozorišnu umetnost), Sterijino pozorje, broj 1, godina XLIX, januar-mart, pp. 99-107, YU ISSN 0036-5734.
- I Zbornik Akademije umetnosti Novi Sad – „Istorijat vokalne pedagogije“, tekst prihvaćen 16. 03. 2013.; ISSN 2334-8666; COBBIS.SR-ID 279905031.
- XVII Međunarodna EKO-konferencija, X Zaštita životne sredine gradova i prigradskih naselja, Novi Sad, Srbija, 25–28. septembra 2013. – „Štetni faktori i glas“, tekst prihvaćen juna 2013. godine.; ISBN 978-86-83177-47-9; COBISS.SR-ID 280539655.
- XVIII Međunarodna EKO-konferencija, VIII kongres Zdrave hrane, Novi Sad, Srbija, 24–27. 09. 2014. – „Uticaj ishrane na glas elitnog vokalnog profesionalca“; ISBN 978-86-83177-47-9; COBISS.SR-ID 289561351.
- *Kultura i društveni razvoj. 2. Zbornik radova sa 2. naučne konferencije Savremena umetnička praksa, medijska pismenost, kulturni identitet i društveni razvoj*, 20. 11. 2014. (urednik Mirko Miletić). Beograd: Megatrend univerzitet, Fakultet za kulturu i medije, 2015. Str. 25–35.; ISBN 978-86-7747-532-1; COBISS.SR-ID 216409868.
- *Scena*, časopis za pozorišnu umetnost. YU ISSN 0036-5734, Novi Sad 2015, Sterijino pozorje, broj 1-2, godina LI, januar-jun, pp. 77–85. Naslov rada: „Vežbe za korekciju poremećaja glasa kod studenata glume“. COBISS.SR-ID 319245.
- Zbornik radova sa Kongresa Saveza vojvođanskih mađarskih naučnika; *Dan mađarske nauke u južnom regionu 2015*. Tema konferencije: Društveni značaj intelektualne svojine i mađarska kultura“. Naslov rada: „Muzička kultura Vojvodine – kompozitori i izvođači mađarske nacionalnosti“. Novi Sad: Verzal 021, 2016. Str.340-355 ISBN 978-86-88077-08-8.
- 31. 08. 2016. – Beč (Austrija); XXIV Međunarodna Konferencija Asocijacije Empirijske Estetike IAEEA. Naslov rada: „Estetski doživljaj pevanog glasa studenata Departmana dramskih umetnosti“. Objavljeni sažeci u elektronskoj formi: http://iaea2016.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/p_iaea2016/imgs/Proceedings_final.pdf (strana 86).
- Zbornik sa Kongresa održanog 19. 11. 2016. god. objavljen je 2017. – Novi Sad; Savez vojvođanskih mađarskih naučnika; *Dan mađarske nauke u južnom regionu 2016*. Međunarodni kongres. Naslov rada: „Snaga muzike u očuvanju zajednice“.

Objavljeni radovi u elektronskoj formi: https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/WP_2017_19_A%20magyar%20tudomány%20napja%20a%20Délvidéken.pdf (str. 623–633); ISSN 2498-5627. Izdavač: Nemzetközi Közszolgálati Egyetem (National University of Public Service Budapest).

- 10. 12. 2017. – Beograd; Zbornik radova Kultura i društveni razvoj (III) Međunarodna naučna konferencija. Fakultet za kulturu i medije Univerzitet „Džon Nežbit“. Tema Konferencije: „Informaciona revolucija, novi mediji i društvene promene u svetu, regionu i Srbiji“. Naslov rada: „Novi mediji masovnog komuniciranja i primena novih tehnologija u nastavnom programu studenata glume na predmetu Tehnika glasa“. Objavljen u elektronskoj formi: <http://fkm.megatrend.edu.rs/wp-content/uploads/2017/12/Information-Revolution-New-Media-and-Social-Changes.pdf> (str. 395–402) UDC 316.774:004.738.5.
- Elektronsko izdanje Zbornika radova sa XXII naučnog skupa Empirijska istraživanja u psihologiji. Beograd: Filozofski fakultet, 2017. (23; 2017: 44–49); ISBN 978-86-6427-088-5. (<http://empirijskaistrazivanja.org/wp-content/uploads/2017/10/Zbornik-EIP-017.pdf>).
- 2017. – Novi Sad; Zbornik XXI Međunarodna EKO-konferencija i XII Zaštita životne sredine gradova i prigradskih naselja. Naslov rada: „Značaj kvaliteta života za vokalne profesionalce“ (The Importance of the Quality of Life for Vocal Professionals). Moderator i izlagač na Kongresu. Objavljen rad u celini u elektronskoj formi: <http://runway.rs/EkoKonferencija2017-knjiga.pdf> Izdavač: Ekološki pokret Novi Sad, str.: 233–240). ISBN 978-86-83177-52-3; COBISS.SR-ID 317216519.
- Zbornik radova VIII Međunarodna konferencija 3K (8; 2017: str. 128–133) Novi Sad. Novi Sad: Pedagoško društvo Vojvodine: Gimnazija „Isidora Sekulić“, 2017 (Novi Sad: Pivac: Atelje 31). ISBN 978-86-906543-6-9. COBISS:SR-ID 317946887.

Objavljene knjige:

- „Karakteristike glasa i metodički pristupi razvoju glasa u funkciji profesionalnih aktivnosti“: Zavod za kulturu Vojvodine, oktobar 2013. ISBN 978-86-85083-64-8; COBISS.SR-ID 281218567.
- „Moć glasa“: Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti Novi Sad, 2014. ISBN 978-86-88191-40-1; COBISS.SR-ID 291012871.

MOBILNOST

03–07. 04. 2017. – Split, Hrvatska; Erasmus +, program mobilnosti nastavnog osoblja. Umetnička akademija u Splitu. Master klas/radionica Tehnike glasa na Odseku za kazališnu umjetnost.

18–20. 04. 2017. – Pečuj, Mađarska; Profesor po pozivu za praćenje i posmatranje Državnog studentskog kongresa Univerziteta u Pečuju.

DISKOGRAFIJA

- CD V.I.T.R.I.O.L.
- CD V.I.T.R.I.O.L.
- CD ĐORĐE BALAŠEVIĆ
- DVD Đorđa Balaševića
- CD – „Born Again”, *Jazz* – kompozicije Ivana Švagera i Zvonimira Totadž; Vokal: Agota Vitkai-Kučera
- CD – Kompozicije Ljubomira Nikolića: „Time”
- CD – „Zečja opera kompozitor: Nineta Avramović-Lončar (2010)

JEZICI: srpski, mađarski, engleski, i osnovni nivo italijanskog

KONTAKT

E – mail: agowit@hotmail.com

7 PRILOZI

Prilog 1.

DELA PALA ABRAHAMA

1. Operete (premijerna izvođenja)

1917. – Muzika za komad (malu jednočinku-operu) *Etelka szive*, Budimpešta, Lutkarsko pozorište.
02. 03. 1928. – *Zenebona* za koju je pisao četiri pesme premijerno se prikazuje u *Budapesti Fővárosi Operettszínház*.
03. 10. 1928. – *Zenebona* pod naslovom *Spektakel*; u *Scala (Johann Strauß Theatre)*, Beč.
13. 10. 1928. – *Az utolsó Verebély-lány*, premijerno se prikazuje u *Budapesti Fővárosi Operettszínház*.
15. 06. 1929. – *Szeretem a feleségem*, *Magyar Színház*, Budimpešta.
21. 02. 1930. – *Viktória*, *Fővárosi Operettszínház*, Budimpešta.
07. 07. 1930. – Premijera na nemačkom jeziku - *Viktoria und ihr Husar*, *Neues Theater*, Lajpcig – Letnje igre („*Wochen der Operette*”).
15. 08. 1930. – *Viktoria und ihr Husar*, *Metropoltheater*, Berlin.
24. 09. 1930. – Premijera na nemačkom jeziku – *Der Gatte des Fräuleins*, *Altes Theater*, Lajpcig.
23. 12. 1930. – Prva austrijska premijera - *Viktoria und ihr Husar*, *Theater an der Wien*, Beč.
24. 07. 1931. – *Die Blume von Hawaii*, *Neues Theater*, Lajpcig – Letnje igre (*Wochen der Operette*).
29. 08. 1931. – *Die Blume von Hawaii*, *Metropoltheater*, Berlin.
17. 12. 1931. – *Victoria and Her Husar* – adaptacija Harry Graham-a, *London Palace*, London.
22. 01. 1932. – *Hawaii rózsája*, *Király-Színház*, Budimpešta.
1932. – *Boldog hivek*, Mađarska.
19. 08. 1932. – *Die Blume von Hawaii*, *Theater an der Wien*, Beč.

23. 12. 1932. – *Ball im Savoy*, produkcija pozorišta *Metropol Theater*, izvedena u *Großen Schauspielhaus*, Berlin.
26. 12. 1932. – *Victoria et son hussard*, *Moulin Rouge*, Pariz.
1933. – *La fleur d'Hawai*, premijerno izvedena u *Theater de l'Alhambre*, Pariz.
1933. – *Egy éjszaka angyala*, Mađarska.
18. 09. 1933. – *Ball at Savoy*, u adaptaciji Oscar Hammer-a u *Drury Lane*, London.
15. 12. 1933. – *Ball im Savoy*, u *Scala (Johann Strauß Theatre)*, Beč.
20. 12. 1933. – *Bál a Savoyban*, Budimpešta.
28. 03. 1934. – Kostimska proba u dobrotvorne svrhe *Märchen im Grand Hotel* u izvedbi ansambla *Theaters in der Josefstadt* u *Theater an der Wien*, Beč.
29. 03. 1934. – *Märchen im Grand Hotel* u izvedbi ansambla *Theaters in der Josefstadt* u *Theater an der Wien*, Beč.
1934. – *Antónia*, Mađarska.
26. 01. 1935. – *Viki*, *Magyar Színház*, Budimpešta.
20. 04. 1935. – *Történnék még csodák*, *Magyar Színház*, Budimpešta.
19. 06. 1935. – Nemačka premijera *Broadway-Zauber* (The Man at the Stage-Door) pisao muziku za četiri pesme na tekst *Charles E. Potter-a*, *Deutsches Volkstheater*, Beč.
07. 10. 1935. – *Ball at teh Savoy*, Melburn.
20. 12. 1935. – *Dschainah, das Mädchen aus dem Tanzhaus*, *Theater an der Wien*, Beč (predstava nastala kao porudžbina biznismena i vlasnika kafe-brenda Julijusa Majnla (Julius Meinla)).
1936. – *Mese a Grand Hotelben*, Budimpešta.
18. 12. 1936. – *3: 1 a szerelem javara* (Roxy és a csodacsapat), *Kiraly Színház*, Budimpešta.
25. 03. 1937. – Nemačka premijera *Roxy und ihr Wunderteam (3: 1 für die Liebe)*, *Theater an der Wien*, Beč.
23. 12. 1937. – *Júlia*, *Városi Színház*, Budimpešta.
23. 12. 1938. – *A Fehér hattyú*, *Városi Színház*, Budimpešta.
1938. – Radi na opereti *Zwei glückliche Herzen* na tekst Roberta Gilberta i Armina L. Robinsona.

06. 03. 1939. – *Billie et son équipe*, Théâtre Mogador, Pariz.

1945. – Završava operetu *Tambourin Musical* na tekst Alfreda Grinvalda (*Alfreda Grünwald*), dok je boravio u SAD, nikada nije izvedena.

12. 02. 1948. – *Wintermelodie* (opereta u 14 slika), komponuje muziku na tekst Henrika Robertsa (*Henryk Roberts*) (po motivima Fodor Lasla), *Landestheater*, Salzburg.

2. Filmografija (kompozitor muzike za filmove i njegove operete koje su filmovane)

1927. – *Die Frau aus dem Orient*, u Budimpešti (komponovao muziku za uživo izvođenje tokom projekcije nemačkog nemog filma iz 1923).

16. 12. 1929. – *Melodie des Herzens*, u Berlinu (režija: Hanns Schwarz, uloge tumače: Dita Parlo, Willi Fritsch, Gerö Mali, Marcsa Simon).

29. 10. 1930. – *Die singende Stadt*, u Berlinu (režija: Carmine Gallone, uloge tumače: Jan Kiepura, Brigitte Helm, Walter Janssen, Trude Berliner, Georg Alexander).

09. 01. 1931. – *Farewell to Love* (originalni naslov: *City of Song; Die singende Stadt*), u Londonu (režija: Caemine Gallone, uloge tumače: Jan Kiepura, Betty Stockfeld, Hugh Wakefield, Heather Angel, Francesco Maldace).

16. 01. 1931. – *Die Privatsekretärin*, u Berlinu (režija: Wilhelm Thiele, uloge tumače: Renate Müller, Hermann Thimig, Felix Bressart, Ludwig Stoessel, Gertrud Wolle).

04. 04. 1931. – *Dactylo (Die Privatsekretärin)*, u Francuskoj (režija: Wilhelm Thiele, uloge tumače: Marie Glory, Jean Murat, Armand Bernard, Vony Myriame, Jean Boyer).

1931. – *La segretaria privata*, u Italiji (režija: Goffredo Alessandrini, uloge tumače: Elsa Merlini, Nino Besozzi, Sergio Tofano, Cesare Zoppetti, Umberto Sacripante).

14. 10. 1931. – *Viktoria und ihr Husar* (prva filmovana verzija), u Štutgartu (režija: Richard Oswald, uloge tumače: Michael Bohnen, Friedel Schuster, **Ivan Petrovich**, Willy Stettner, Verebes Ernő).

06. 12. 1931. – *Sunshine Susie* (ili *The Office Girl*, originalni naslov: *Die Privatsekretärin*), London (režija: Victor Saville, uloge tumače: Renate Müller, Jack Hulbert, Owen Nares, Morris Harvey, Sybil Grove).

02.0 3. 1932. – *Ein bisschen Liebe für dich* (poznato kao: *Zwei glückliche Herzen*), u Beču (režija: Max Neufeld, uloge tumače: Lee Parry, Magda Schneider, Hermann Thimig, Georg Alexander, Rosy Barsony).

16. 09. 1932. – *Due cuori felici (Ein bisschen Liebe für dich)*, u Italiji (režija: Baldassare Negroni, uloge tumače: Rina Franchetti, Mimi Aylmer, Vittorio de Sica, Umberto Melnati, Loli Pilotto).

31. 10. 1932. – *Zigeuner der Nacht* (Ciganska noć) u Berlinu (režija: Hanns Schwarz, uloge tumače: Jenny Jugo, Hans Brausewetter, Paul Kemp, Anton Pointner, Theolingen).

02. 12. 1932. – *Coeurs joyeux* (Ciganka noći), u Parizu (režija: Hanns Schwarz, Max de Vaucorbeil, uloge tumače: Josseline Gaël, Gabriel Gabrio, Jean Gabin).

20. 12. 1932. – *Das Blaue vom Himmel*, u Berlinu (režija: Victor Janson, uloge tumače: Martha Eggerth, Hermann Thimig, Fritz Kampers, Margarete Schlegel, Verebes Ernő).

25. 12. 1932. – *Glück über Nacht*, u Berlinu (režija: Max Neufeld, uloge tumače: Magda Schneider, Hermann Thimig, Szöke Szakall, Anni Markart, and Hans Junkermann).

12. 03. 1932. – *Monsieur, Madame et Bibi*, u Parizu (režija: Jean Boyer, Max Neufeld, uloge tumače: René Lefèvre, Marie Gloery, Florelle, Jean Dax, Suzanne Préville).

1933. – *Yes Mr. Brown (Ein bisschen Liebe für dich)*, u Engleskoj (režija: Jack Buchanan, Herbert Wilcox, uloge tumače: Jack Buchanan, Hartley Power, Elsie Randolph, Margot Grahame).

21. 03. 1933. – *Die Blume von Hawaii* (prva filmska adaptacija), u Lajpcigu (režija: Richard Oswald, uloge tumače: Marta Eggerth, Hans Fidesser, **Ivan Petrovich**, Baby Gray, Ernst Verebes, Fritz Fischer).

23. 11. 1933. – *Rákóczi induló*, u Budimpešti (režija: Székely István, uloge tumače: Csontos Gyula, Dajka Margit, Kiss Ferenc, Jávor Pál, Halmay Tibor).

15. 12. 1933. – *Rakoczy-March*, u Lajpcigu (režija: István Székely, Gustav Fröhlich, uloge tumače: Gustav Fröhlich, Leopold Kramer, Camilla Horn, Paul Wagner).

1934. – *Temptation* (originalni naslov: *Antonia, romance hongroise*), u Engleskoj (režija: Max Neufeld, uloge tumače: Frances Day, Stewart Rome, Antony Hankey, Peggy Simpson, Mickey Brantford).

18. 05. 1934. – *La Dactylo se marie (Die Sekretärin heiratet)*, rimejk *Dactylo*-a, u Parizu (režija: Joe May, René Pujol, uloge tumače: Marie Glory, Jean Murat, Armand Bernard, Mady Berry, André Berley).

06. 09. 1934. – *Lila akác*, u Budimpešti (režija: Székely István, uloge tumače: Irén Ágay, Irén Biller, Nagy György, Kabos Gyula, Gozon Gyula).

25. 01. 1935. – *Antonia, romance hongroise (Temptation)*, u Parizu (režija: Jean Boyer, Max Neufeld, uloge tumače: Marcelle Chantal, Fernand Gravey, Josette Day, Pierre Larquey, Alice Tissot).

01. 02. 1935. – *Ball im Savoy* (prva filmska adaptacija), u Beču (režija: Székely István, uloge tumače: Alpár Gitta, Hans Jaray, Bársony Rosy, Willy Stettner, Felix Bressart, Otto Wallburg).

01. 02. 1935. – *Bretter, die Welt bedeuten*, u Beču (režija: Kurt Gerron, uloge tumače: Szőke Szakáll, Mary Lossef, Otto Wallburg, Hans Wengraf, Iris Arslan).

04. 10. 1935. – *Das Tagebuch der Geliebten*, u Beču (režija: Hermann Kosterlitz [Henry Koster], uloge tumače: Darvas Lili, Hans Jaray, Szőke Szakáll, Hörbiger Attila).

1935. – *Dschainah, das Mädchen aus dem Tanzhaus*, u Beču (režija: Vilmos Gyimes, uloge tumače: Bársony Rosy, Arthur Cavara, Filde Föda, Vilmos Gyimes, Michiko Tanaka, Fritz Steiner).

1935/36. – *Il diario di una donna amata (The Affairs of Maupassant)*, koprodukcija Austrije i Italije (režija: Henry Koster, uloge tumače: Isa Miranda, Hans Jaray, Ennio Cerlesi, Loris Gizzi, Gemma Bolognesi – italijanska verzija; Lili Darvas, Hans Jaray, Hörbiger Attila, Szőke Szakáll, Anna Kallina – austrijska verzija).

18. 11. 1936. – *Ball at Savoy*, u Engleskoj (režija: Victor Hanbury, uloge tumače: Conrad Nagel, Marta Labarr, Lu Ann Meredith, Fred Conyngham, Aubrey Mather).

27. 05. 1937. – *Pesti mese*, u Mađarskoj (režija: Béla Gaál, uloge tumače: Turay Ida, Páger Antal, Kabos Gyula, Dobos Anni, Békássy István).

19. 08. 1937. – *Hotel Kikelet*, u Mađarskoj (režija: Gaál Béla, uloge tumače: Kabos Gyula, Komár Júlia, Mály Gerő, Páger Antal, Tőkés Anna, Turay Ida, Uray Tivadar).

09. 11. 1937. – *Viki*, u Mađarskoj (režija: Keleti Márton, uloge tumače: Bársony Rózsi, Berend István, Berky Lili, Csontos Gyula, Dózsa István).

19. 11. 1937. – *Mai lányok*, in Hungary (režija: Gaál Béla, uloge tumače: Szepes Lia, Pataky Jenő, István Gyergyay, Berky Lili).

09. 12. 1937. – *Családi pótlék*, u Mađarskoj (režija: Csepreghy Jenő, uloge tumače: Bilicsi Tivadar, Dezsoffy László, Fenyvessy Éva, Gyergyay István).

1937. – *3:1 a szerelem javára*, u Mađarskoj (režija: Johann von Vásáry, uloge tumače: Bársony Rózsi, Bilicsi Tivadar, Bekeffi László, Dénes Oszkár, Halmay Tibor).

13. 01. 1938. – *Die entführte Braut (3: 1 für die Liebe ili Roxy und ihr Wunderteam)*, u Beču (bioskop *Busch*) (režija: Johann von Vásáry, uloge tumače: Bársony Rózsi, Fritz Imhoff, Hans Holt, Halmay Tibor, Dénes Oszkár, Matthias Sindelar).

1938. – *Elcserélt ember* – u Mađarskoj (režija: Dr. Bajusz Péter, Gertler Viktor, uloge tumače: Margit Dajka, Ferenc Kiss, Juliska Ligeti).

28. 02. 1940. – *Sérénade*, u Francuskoj (režija: Jean Boyer, uloge tumače: Lilian Harvey, Louis Jovet, Bernard Lancet, Felix Oudart, Roger Bourdin, Marcel Lupovici).

1943. – *It Happened in Odessa* u SAD.

04. 03. 1946. – *The Rake's Progress* (also: Notorious Gentleman and The Last Sinsfall), u SAD (režija: Sidney Gilliat, uloge tumače: Rex Harrison, Lilli Palmer, Godfrey Tearle, Griffith Jones).

15. 08. 1946. – *Holiday in Mexico*, u Njujorku (režija: George Sidney, uloge tumače: Walter Pidgeon, José Iturbi, Roddy McDowall, Ilona Massey).

26. 09. 1941. – *Schuberts Liebestraum (Sérénade)*, u Austriji (ista ekipa iz Sérénade, 1940).

1949. – *Serenade* (Sérénade), u Nemačkoj (ista ekipa iz Sérénade, 1940).

19. 11. 1951. – *Ball in der Botschaft (Holiday in Mexico)*, u Nemačkoj (ista ekipa iz filma snimljenog, 1946).

17. 12. 1953. – *Die Privatsekretärin*, u Štuttgartu (novi film; režija: Paul Martin, uloge tumače: Sonja Ziemann, Rudolf Prack, Paul Hörbiger, Werner Fuetterer).

18. 12. 1953. – *Blume von Hawaii*, u Esenu (režija: Géza von Cziffra, uloge tumače: Mario Litto, William Stelling, Ursula Justin, Rudolf Platte, Lonny Kellner, Bruce Low).

03. 09. 1954. – *Viktoria und ihr Husar* (novi film), u Diseldorfu (režija: Rudolf Schündler, uloge tumače: Eva Bartok, Friedrich Schoenfelder, Rudolf Forster, Georg Thomalla, Grethe Weiser).

27. 04. 1955. – *Ball im Savoy* (novi film), u Zapadnom Berlinu (režija: Paul Martin, uloge tumače: Rudolf Prack, Nadja Tiller, Perter W. Straub, Rudolof Record, Caterina Valente, Bibi Johns).

10. 01. 1963. – *Viktoria ja hänen husaarinsa* (TV produkcija), u Finskoj (režija: Tommi Rinne, uloge tumače: Tauno Palo, Helena Salenius, Stig Fransman, Anja Haahdenmaa).

13. 09. 1964. – *Bal in Savoy* (TV produkcija), u Belgiji (režija: nije navedena, uloge tumače: Nand Buyl, Denise De Weerd, Jef Demedts, Werner Kopers, Yvonne Lex).

18. 04. 1965. – *Viktoria und ihr Husar* (TV produkcija), ZDF, Nemačka (režija: Kurt Pscherer, uloge tumače: Margit Schramm, Rudolf Schock, Johannes Heesters, Peter Garden, Kurt Huemer).

1970. – *Melodieën van Paul Abraham*, Belgija.

18. 03. 1971. – *Blume von Hawaii* (TV produkcija), ZDF, Nemačka (režija: Manfred R. Köhler, uloge tumače: Uta Sax, Rex Gildo, Gene Reed, Stella Mooney, Willy Millowitsch, Peter Fröhlich).

18. 09. 1971. – ***Ball im Savoy*** (TV produkcija), ZDF, Nemačka (režija: Eugen York, uloge tumače: Christiane Schröder, Grit Boettcher, Bert Fortell, Klaus Löwitsch, Theolingen).

22. 02. 1973. – ***Lila akác*** (novi film), u Budimpešti (režija: Székely István, uloge tumače: Halász Judit, Bálint András, Raday Imre, Marianna Moor, Balogh Zsuzsa).

14. 06. 1975. – ***Victori und ihr Husar*** (TV produkcija), Nemačka (režija: Eugen York, uloge tumače: Beate Granzow, Kurt Huemer, Werner Krenn, Benno Kusche, Bruce Low).

1978. – ***Melodii odnoy operetty (Ball im Savoy)***, TV produkcija u Sovjetskom Savezu (režija: nije navedena, uloge tumače: Natalya Zerinalova, Aleksei Shejnin, Tatyana Teterina, Leonid Sebrennikov).

1982. – ***Victoria und ihr Husar***, Nemačka.

06. 01. 1983. – ***Blomman från Hawaii***, Švedska (režija: Göste Folke, uloge tumače: Nils Poppe, Berit Carlberg, Hans-Peter Edh, Björn Forsberg, Bo Lindström).

06. 01. 1992. – ***Blomman från Hawaii***, Švedska (režija: Claes Sylwander, uloge tumače: Nils Poppe, Berit Carlberg, Rut Hoffsten, Olof Lundström Orloff, Björn Forsberg).

Prilog 2

IZBOR NUMERA ZA POTREBE DOKTORSKOG UMETNIČKOG PROJEKTA

1. „**Ich küß genau so gut wie Tangolita!**” (Az én nevem La Bella Tangolita, Moje ime je La bella Tangolita) – *Ball im Savoy (Bal u hotel Savoji; Bál a Savoyban)*; izvedba na nemačkom i mađarskom jeziku.
2. „**Malo ljubavi**” – izvedba na srpskom jeziku „**Pardon, Madame!**” – *Viktoria i njen husar (Viktória és a huszár; Viktoria und ihr Husar)*; izvedba na srpskom, mađarskom i nemačkom jeziku.
3. „**Beleszerettem magába**” (Zaljubio sam se u Vas) – *3:1 a szerelem javára (3:1 za ljubav; 3:1 für die Liebe-Roxy und ihr Wunderteam)*; izvedba na mađarskom.
4. „**Toujours l’amour**” – *Ball im Savoy (Bal u hotel Savoji; Bál a Savoyban)* – 1. strofa i refren na mađarskom Agota Vitkai-Kučera i Ištvan Kereši, 2. strofa na mađarskom i refren na nemačkom zajedno (Agota Vitkai-Kučera, Saša Latinović, Ištvan Kereši); izvedba na mađarskom i nemačkom jeziku.
5. „**Moja mama, ta je iz Yokohama**” (Édes mamám; Meine Mama war aus Yokohama) – *Viktoria i njen husar (Viktória és a huszár; Viktoria und ihr Husar)*; izvedba na srpskom, mađarskom i nemačkom jeziku.
6. „**Kasno**” (Késő) – numera iz tonskog filma *Hotel Zora (Hotel Kikelet)*; izvedba na srpskom i mađarskom jeziku.
7. „**Ungarland! Donauland! Heimatland!**” (Magyarország! Dona-ország! Haza!; Mađarska! Dunavska-zemlja! Otadžbina!) – *Viktoria i njen husar (Viktória és a huszár; Viktoria und ihr Husar)*; izvedba na nemačkom jeziku.
8. „**Hegyeken túl...**” (Preko planina...) – *Viktória (Viktoria)*; izvedba na mađarskom jeziku.
9. „**My Golden Baby**” – *Die Blume von Hawaii (Hawai rózsája; Havajski cvet)*; izvedba na nemačkom i mađarskom jeziku.
10. „**Bin nur ein Jonny**” (Egy Jonny vagyok; Ja sam jedan Jonny) – *Die Blume von Hawaii (Hawai rózsája; Havajski cvet)*; izvedba na mađarskom i nemačkom jeziku.
11. „**Lila akácok**” (Lila Alazien; Ljubičasti bagremovi) – *Viktória (Viktoria)* – na mađarskom refren (Agota Vitkai-Kučera, Ištvan Kereši); izvedba na mađarskom jeziku.

12. „**Good Night**” – *Viktoria i njen husar (Viktória és a huszár; Viktoria und ihr Husar)*;
izvedba na srpskom, mađarskom i nemačkom jeziku.

ORKESTARSKE NUMERE

1. „**Ahol az ember felmászik a fára...**” (Tamo gde se čovek popne na drvo...) – *Viktória (Viktoria)*.
2. „**Teve van egy púpú...**“ (Postoje kamile sa jednom grbom...) – *Az utolsó Verebély lány (Poslednja devajka iz Verebilja)*.
3. Uvertira iz operete *Viktorija i njen Husar*:

<https://www.youtube.com/watch?v=J1P0tSH5IIs>

Prilog 3

“Neobuzdani sklad”

SEKVENCE

- Video 1 (izveštaj lekara)
Pesma: *La bella Tangolita* (bez orkestra, detalj – Agota Vitkai-Kučera, Ištvan Kereši, Saša Latinović)
- Video 2 (uvertire iz *Viktorija i njen husar*)
Čas pevanja
- Video 3 (snimak iz Apatina)
Scena: prva cigareta, muzika iziđe iz malog kofera
- Video 4 (osnovna škola + svedočanstvo)
Klasika/ čardaš/ džez (Pesma: *32-es baka vagyok én*, orkestar)
Pesma: *Malo ljubavi* (Saša Latinović)
- Video 5 (prihodi)
Pokret (bankar, trgovac)
- Video 6 (Budimpešta kalendar)
Pokret (klavirista)
Pesma: *Beleszerettem magába* (Agota Vitkai-Kučera)
Agota otvori kofer, šešir prvi put
Pesma: *Toujours l’amour* (Agota Vitkai Kučera, Ištvan Kereši, Saša Latinović)
- Video 7 (Šarolta, njegova žena i njihov venčani list)
Šešire stave dole
Zatvaranje kofera (Pesma: *Teve van I pupu*, orkestar)
- Video 8 (slavu stekao u Nemačkoj)
Pokret (kartanje, pušenje, pijeње) + zid sa koferima

Pesma: *Kasno* (Saša Latinović, Agota Vitkai-Kučera, Ištvan Kereši)

- Video 9 (plakati, fotografije sa glumcima, Berlin)

Pesma: *Lila akácok*, detalj bez orkestra (Ištvan Kereši)

Pesma: *La Tangolita* (Agota Vitkai Kučera)

Pesma: *Édes mamám* (Saša Latinović, Agota Vitkai Kučera, Ištvan Kereši)

- Video 10 (1933, najava II. Sv.rata)

Pesma (bubanj daje ritam marša, *Lila akácok*- detalj orkestar)

Pesma: *Ungerland* (Agota Vitkai-Kučera, Saša Latinović, Ištvan Kereši)

- Video 11 (Jevrejin)

Pesma: *Ahol az ember felmászik a fára* (orkestar)

- Video 12 (utočište Pariz, 1939, animirano pismo, Pariz)

Pesma: *Hegyeken túl* (Ištvan Kereši)

- Video 13 (azil, SAD)

Šešir na glavu i frakove obući: *Baby! Baby!*

Pesma: *My golden baby* (Ištvan Kereši, Agota Vitkai Kučera, Saša Latinović)

Pesma: *Bin nur ein Johnny* (Ištvan Kereši, Saša Latinović)

- Video 14 (Madison Square, New York, ludilo)

Pesma: *Toujours l'amour* (klavir) + šetanje

- Video 15 (zdravstveno stanje kritično, slike bolnice)

Agota Vitkai-Kučera svira na klaviru, ludilo

Pesma: *Lila akácok* (Agota Vitkai Kučera, Ištvan Kereši)

- Video 16 (zdravstveno stanje stabilno, fotografije starijeg Pala boljeg zdravlja)

Pesma: *Good night* (Agota Vitkai-Kučera, Ištvan Kereši, Saša Latinović i orkestar)

- Video 17 (profilne fotografije Pala Abrahama)

Prilog 4

Sinopsis

Na sceni: klavir, bubanj, kontrabas i truba.

Scenografija: 4 ogledala veličine 2 x 2 m i 4 ogledala 0.5 x 2 m.

Rekvizita: 9 kofera različitih veličina.

Orkestarska numera za prelaze: *Teve van egyptu*.

Pal 1: Agota Vitkai-Kučera

Pal 2: Saša Latinović

Pal 3: Ištvan Kereši

Zavesa otvorena.

Nakon ulaska publike, svetla se gase, te daju prigušeno na klavir. Izvođači izlaze na scenu i zauzimaju svoje poze.

Pal 1 sedi za klavirom.

Ispisuje se izveštaj na video-bimu uz zvuk kucanja na staroj pisaćoj mašini, „NALAZ“ (Spona 1)

Ime: Pal

Prezime: Abraham

Godina rođenja: 1882.

Mesto rođenja: Apatin

Otac: Trgovac

Profesija: pijanista, kompozitor, dirigent

Veroispovest: Jevrejin

Kad se privodi kraju NALAZ, Pal 1 započinje refren pesme *La bella Tangolita* na nemačkom jeziku bez orkestra u sporijem tempu i sa većim pauzama i zadržavanjem (kao da je Pal bolestan, priseća se šta je pisao). Na određenim mestima se uključuju oba glumca, koji su takođe Pal Abraham.

Kako se pesma završava, tako se na VIDEO-BIMU pojavljuje stari snimak Uvertire iz operete *Viktorija i njen Husar*, a Pal 1 zauzima mesto dirigenta (David Klem seda za klavir). Snimak se utišava, a muziku preuzima bend na sceni, dok tri Pala diriguju.

Kraj Uvertire.

Pal 2 i Pal 3 sa vežbama glasa i delovima iz pesme *Good night*, dolaze na čas pevanja, koji im drži Pal 1.

SNIMAK IZ APATINA – zvuk snimljen u studiju – numeru *Good night* na srpskom i mađarskom jeziku.

VIDEO-BIM

Osnovnu i srednju školu završio u: Apatinu i Somboru
Otac umire 1909. godine, brat i majka tokom Prvog svetskog rata
Školovanje nastavlja u: Budimpešti, prvi u regionu uvodi džez u operetu
Bračno stanje: neoženjen
Svedočanstva iz osnovne škole

Bend svira pesmu *32 baka vagyok én...* najpre u stilu klasike, jer je tada bio prevashodno opredeljen za klasičnu muziku, potom prelazi na elemente mađarskog folklora, i opredeljuje se za džez.

Period Prvog svetskog rata, KOREO postupaka čime se sve bavio kako bi mogao da preživi: *bio je bankarski službenik, korepetirao, komponovao, držao časove pevanja, dirigovao*, (sva tri Pala smenjuju se u pozama i radnjama profesije i mesta koja zauzimaju, poput snimanja mesta oko klavira u Apatinu, ali uz koreo radnje sa belim rukavicama). Pokreti dirigenata su uz ritam koji daje bubnjar. Tempo se postepeno ubrzava.

Pal 2 peva pesmu *Malo ljubavi*.

KOREO – koreo sa bankarom ruke (bankar 8+8, glava ga boli 4 puta, bankar 8+8, glava 4 puta, bankar 8+8, tegljenje 4t., glava 4 puta, tegljenje i prekriti šakom lice).

VIDEO-BIM

Izvori prihoda:
nastavnik pevanja, korepetitor, bankarski službenik, klupski muzičar

BUDAPEST i animirano kalendar i fotografije Budimpešte

Pardon, Madam – pesma.

Koreo ruku – pijanista – 2 kruga šake na spolja, 2 puta šake na unutra, 3 puta kao da prskaju i na 4 kao za klavirom prsti, širi registar šake (1-5 prsti), glisando desna-leva-desna-leva).

Pesme: *Beleszerettem magaba, Toujours l'amour.*

Na video-bimu pojavljuje se Šaroltina fotografija animirana, potom Palov i njen venčani list.

VIDEO-BIM

1930.

Slavu stekao u: Nemačkoj

Bračno stanje: oženjen, ime supruge: Šaroltom Feselj

Zdravstveno stanje: odlično

Materijalno stanje: odlično

Stvaralački rad: fantastičan

Tu doživljava vrtoglavi uspeh... organizuje Guljaš partije...partija puno KOREO elemenata.

Uz pomoć kojih bi prikazali da radi na sve strane, putuje mnogo, malo spava, mnogo puši, karta se, čašćava sve redom...

VIDEO-BIM

Berlin + plakati animirani, polako kao kad se objavljuju novine, pa taj krug postaje sve brži i tu i tamo po koji plakat biva veći (iskoči, zumira).

Animirane fotografije Pala gde radi sa silnim glumcima.

Šarlotin i njegov put se polako razdvaja. Pesma: *Kasno.*

Pesme: *La Tangolita* (zavode ga silne žene, a on i pada na njih), naznaka pesme *Lila akacok, Moja mama* – partijanje.

VIDEO-BIM

1933.

Zdravstveno stanje: pogoršano

Materijalno stanje: nestabilno

Utočište: Mađarska, Austrija

Pesme: *Ungarland pesma* (nakon pesme na video bimu se pojavljuju Palove note i potpis, koji biva preškraban i dodat pečat Jevrejina), *Ahol az ember felmaszik a fara* (pakuju se koferi) i naznaka pesme *Lila Akacok* u klaviru.

Od kofera je napravljena svastika.

VIDEO-BIM

1939.

Utočište: Pariz

Zdravsteno stanje: pogoršano

Materijalno stanje: loše

Animirano pismo iz Francuske

Tokom animacije pisma, koje je snimljeno na tri jezika, na sceni se izvode utvrđeni pokreti.

Pesma : *Hegyeken tul.*

VIDEO-BIM

1941.

Azil: USA

Zdravsteno stanje: pogoršano

Materijalno stanje: veoma loše

Pesme: *My Golden baby, Bin nur ein Jonny.*

VIDEO-BIM

Snimak New York-a

Pojavljuje se deo pesme *Toujours L'amour.*

Scena ludila 1 – dirigovanje na ulici; šetnja.

VIDEO BIM

1946.

Zdravsteno stanje: kritično

Materijalno stanje: veoma loše

Animirane fotografije bolnica u kojima je boravio.

Scena ludila 2 – za klavirom.

Započinje truba pesmu *Lila Akacok*, te pesma u celini.

VIDEO-BIM

1956.

Zdravsteno stanje: stabilno

Materijalno stanje: stabilno

Ponovo je sa sbojom suprugom

Animirane fotografije kako svira lekarima, njegove note, potpis (Hamburg).

Pesma *Good Night* u celini, gde je sam kraj *a capella* (bez orkestra, samo glasovi).

Prilog 5

Učesnici:

Pal Abraham, Šarolta Feselj i likovi iz života i iz dela: dr Vitkay-Kucsera Ágota

Pal Abraham, likovi iz života i iz dela: Saša Latinović

Pal Abraham, likovi iz života i iz dela: Kőrösi István

Klemm'n'Band:

Dávid Klemm – klavir

Nenad Kojić – bubnjevi

Goran Erić – truba

Daniel More – kontrabas

Scenski pokret:

Táborosi Margaréta

Režija:

dr Vitkay-Kucsera Ágota

Dizajn svetla:

Majoros Róbert

Animacija:

dr Srđan Radaković

Montaža:

Aleksandar Komnenović

Snimatelj:

Aleksandar Ramadanović

Dizajn plakata:

Radule Bošković

Dizajn zvuka:

Đorđe Ilić

Titl:

Ivan Svirčević

Video-bim:

Srđan Milovanović

Inspicijent:

Vladimir Savin

Prilog 6

Dokumenti

A felvételi napló folyószáma: 1 Az előmeneteli és mulasztási napló sorszáma: 1
 A felvétel hónapja és napja: sept. 5.

1. A tanuló neve: Abraham Pál
 2. Születésének helye (község, vármegye): Apátin
 3. Születésének ideje: 1892 év, november hónap, 2 nap. Vallása: izraelita
 5. Anyanyelve: magyar 6. Milyen egyéb nyelveket beszél? nem beszél
 7. A tanuló a helybeli vagy mely más községbeli tanköteles-jegyzékbe van felvéve? helybelibe
 8. Az elmúlt iskolai évben melyik iskolába járt és hányadik osztályba? Ismétlő-e? nem járt meg
 9. Himlő ellen jó sikerrel be van-e oltva? Mikor oltatott be? igen 1892. jan.
 Allott-e ki valóságos himlőt? Mikor? nem

10. A tanuló szülőjének vagy egyéb gondviselőjének, lakosadójának neve, foglalkozása és lakása:
 neve: Abraham József
 foglalkozása: kereskedő
 lakása: Apátin

11. Észrevételek: _____

12. A nem magyar anyanyelvű és a beiratás alkalmával magyarul beszélni nem tudó tanuló, a tanító végéig magyarul beszélni megtanult-e és pedig folyékonyan beszélni vagy csak töredező? _____

Magaviselet, szorgalom, előmenetel és általános osztályzat az egész tanév alatt		M u l a s z t á s u																							
		h ó n a p j a é s n a p s z a k a																							
		haja		sept.		okt.		nov.		dec.		január		febr.		márc.		április		május		június			
R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.		
Magaviselet	<u>diszkrét</u>	1																							
Szorgalom	<u>diszkrét</u>	2																							
Előmenetel:		3																							
Hit- és erkölcstan	<u>"Kilenc"</u>	4																							
Beszéd- és értelemgyak.	<u>"Kilenc"</u>	5																							
Magyar olvasás	<u>"Kilenc"</u>	6																							
Magyar nyelvtan	<u>"Kilenc"</u>	7																							
Magyar helyesírás	<u>"Kilenc"</u>	8																							
Számítan	<u>"Kilenc"</u>	9																							
Mértan	<u>"Kilenc"</u>	10																							
Földrajz		11																							
Történelem		12																							
Polg. jogok és kötelez.		13																							
Természetrajz		14																							
Természettan és vegyt.		15																							
Szépírás	<u>"Kilenc"</u>	16																							
Éneklés	<u>"Kilenc"</u>	17																							
Rajzolás		18																							
Testgyakorlás		19																							
Olvasmányok		20																							
(Folyékony olvasás)		21																							
(Tartalmi tárgyal.)		22																							
Fogalmazás		23																							
Értelemgyak.	<u>"Kilenc"</u>	24																							
Értelemgyak.	<u>"Kilenc"</u>	25																							
Női kézimunka		26																							
Általános osztályzat	<u>"Kilenc"</u>	27																							
		28																							
		29																							
		30																							
		31																							
		Összesen, igazolt nem igazolt																							

Györfi Károly

Slika br. 36: Svedočanstvo iz osnovne škole 1898-1890 (prvi razred osnovne škole)

A felvételi napló folyószáma: 1 Az előmeneteli és mulasztási napló sorszáma: 1.
 A felvétel hónapja és napja: okt. 5.

1. A tanuló neve: Ábrahám Pál
 2. Születésének helye (község, vármegye): Apátin
 3. Születésének ideje: 1892 év, november hónap, 2 nap. 4. Vallása: izsacslita
 5. Anyanyelve: magyar 6. Mire egyéb nyelveket beszél?
 7. A tanuló a helybeli vagy mely más községbeli tanítótelep-jegyzékbe van felvéve? helybelibe - nem is van
 8. Az elmúlt iskolai évben melyik iskolába járt és hányadik osztályba? Ismétlő-e? nem járt még
 9. Himlő ellen jó sikerrel be van-e oltva? Mikor oltatott be? igen 1892-ben.
 Állott-e ki valóságos himlőt? Mikor? nem

10. A tanuló szülőjének vagy egyéb gondviselőjének, lakásadójának neve, foglalkozása és lakása:
 neve: Ábrahám Pál
 foglalkozása: "kereskedő" - nyitván
 lakása: Apátin

11. Eszrevételek:

12. A nem magyar anyanyelvű és a beiratis alkalmával magyarul beszélni nem tudó tanuló, a tanév végéig magyarul beszélni megtanult-e és pedig folyékonyan beszélni vagy csak töredéke?

Magaviselet, szorgalom, előmenetel és Általános osztályzat az egész tanév alatt		M u l a s t á s																							
		h ó n a p j a é s n a p s z a k																							
		napja		szépt.		okt.		nov.		decz.		január		febr.		márcz.		április		május		június			
R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.		
Magaviselet	<u>diszkrétus</u>	1		<u>Rockaway</u>		<u>ce</u>		<u>utca</u>																	
Szorgalom	<u>diszkrétus</u>	2																							
Előmenetel:		3																							
Hit- és erkölcstan	<u>"Kéltető"</u>	4																							
Beszéd-és értelemgyak.	<u>"Kéltető"</u>	5		<u>egyszer</u>																					
Magyar olvasás	<u>"Kéltető"</u>	6																							
Magyar nyelvtan	<u>"Kéltető"</u>	7																							
Magyar helyesírás	<u>"Kéltető"</u>	8																							
Számítlan	<u>"Kéltető"</u>	9																							
Mértan		10																							
Földrajz		11																							
Történelem		12																							
Polg. jogok és köteles.		13																							
Természetrajz		14																							
Természettan és vegyt.		15																							
Szépírás	<u>"Kéltető"</u>	16																							
Éneklés	<u>"Kéltető"</u>	17																							
Rajzolás		18																							
Testgyakorlás		19																							
Olvasmányok	(Folyékony olvasás)	20																							
	(Tartalmi tárgyal.)	21																							
Fogalmazás		22																							
Gondolat- és értelemgyak.	<u>"Kéltető"</u>	23																							
Női kézimunka	<u>"Kéltető"</u>	24																							
Általános osztályzata	<u>"Kéltető"</u>	25																							
		26																							
		27																							
		28																							
		29																							
		30																							
		31																							
		Összesen igazolt nem igazolt																							

Grótki Thadéus

Slika br. 37: Svedočanstvo iz osnovne škole 1899-1900 (drugi razred osnovne škole)

1916/16 ikt. szám.

VÉGBIZONYÍTVÁNY.

Abrahám Pál úr

született *1892. évi november hó 2. án Apatinban,*
 vallásu, az *1913/14, 1914/15 és 1915/16.*
 az orsz. m. kir. zeneakadémia *zeneszerzési* tanévekben
 mányait bevégezte, miért is részére a fennálló szabályok értelmében e végbizonyítvány kiadott.

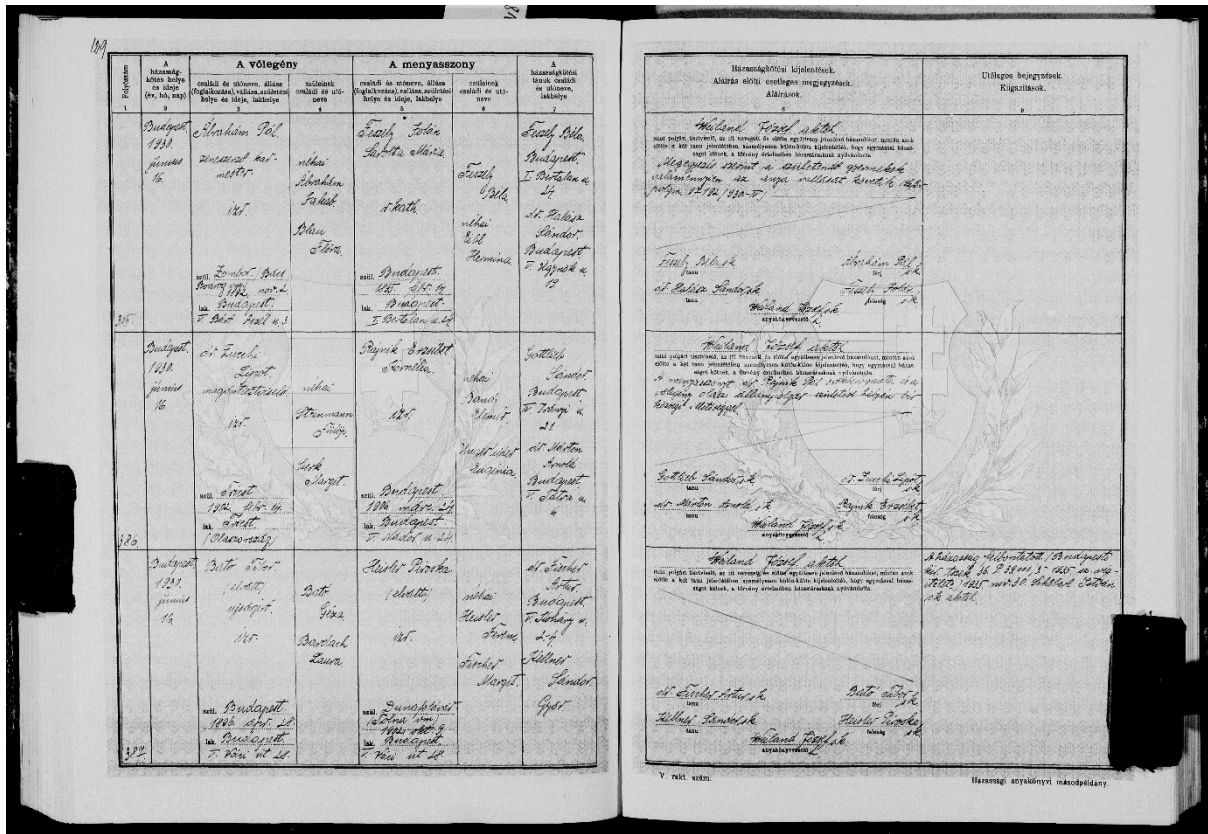
Tantárgy	I. év	II-III év	IV év	V. év	A végbizonyítványba írt osztályzatok	Tanár
	1913/14	1914/15	1915/16	1916/17		
I. Főtanszak <i>Zeneszerzés</i>		<i>kitünő</i>	<i>kitünő</i>	<i>kitünő</i>	<i>kitünő</i>	<i>Herrfeld</i>
II. Kötelek tantárgyakból						
3 <i>Karének</i>		<i>kitünő</i>	<i>kitünő</i>	<i>kitünő</i>	<i>kitünő</i>	<i>Hun</i>
1 <i>Zongora</i>		<i>jóles</i>	<i>jóles</i>	-	<i>jóles</i>	<i>Grabos</i>
5 <i>Magyar zeneelődés</i>		-	<i>kitünő</i>	-	<i>kitünő</i>	<i>Mohács</i>
6 <i>Zenesztéta</i>		-	<i>kitünő</i>	-	<i>kitünő</i>	<i>Mohács</i>
2 <i>Hangszerelés</i>		<i>jóles</i>	<i>kitünő</i>	-	<i>kitünő</i>	<i>Siklós</i>
8 <i>Partitúra-írás</i>		<i>kitünő</i>	<i>kitünő</i>	-	<i>kitünő</i>	<i>Siklós</i>
4 <i>Liturgia</i>		-	<i>kitünő</i>	-	<i>kitünő</i>	<i>Tarony</i>
10 <i>Harmagyképző</i>		-	<i>kitünő</i>	-	<i>kitünő</i>	<i>Kün</i>
2 <i>Magyar zeneelődés</i>		<i>kitünő</i>	-	-	<i>kitünő</i>	<i>Mohács</i>
4 <i>Egyekemes zeneelődés</i>		<i>kitünő</i>	-	-	<i>kitünő</i>	<i>Mohács</i>

Budapest, 1916. évi *június* hó *17* napján.

Mihalovich s.k.
igazgató.

Moravcsik s.k.
titkár.

Slika br. 40: Potvrda o završenom klavirskom odseku, Budimpešta 1916. g.

Slika br. 41: Venčani list Pala i Šarlote Abraham iz 1930. god. Budimpešta

Prilog 7

Plakat za predstavu

Музичко-сценско уйризорење живоїїа и дела Пала Абрахама

Необуздани склад

аутор и режија
Аїоїїа ВИТКАИ КУЧЕРА

сценски покрет
Марїарейїа Табороши

учесници у представи
Аїоїїа Виїїкаи Кучера
Саша Лаїїиновиї
Ишїїван Кереши

музичка пратња
Klemm 'n' Band

AKADEMIJA UMETNOSTI

AKADEMIJA UMETNOSTI

AKADEMIJA UMETNOSTI

Prilog 8

Programska knjižica

НЕОБУЗДАНИ СКЛАД

музичко-сценско уприсорење живота и дела Пала Абрахама

Учесници: Пал Абрахам, Шаролта Фесељ и ликови из живота и из дела: Агота Виткаи Кучера Пал Абрахам и ликови из живота и из дела: Саша Латиновић Пал Абрахам и ликови из живота и из дела: Иштван Кереш	Дизајн светла: Роберт Мајорош
Klemm 'n' Band: Давид Клем – клавијер Горан Ерић – труба Даниел Море – контрабас Ненад Којић – бубњеви	Анимација: др Срђан Радаковић
Сценски покрет: Маргарета Табороши	Монтажа снимка: Александар Комненовић
Режија: др Агота Виткаи Кучера	Дизајн плаката: Радуле Бошковић
	Дизајн звука: Ђорђе Илић
	Титл: Иван Свирчевић Ђорђе Верначки
	Видео бим: Срђан Миловановић
	Инспирацијент: Владимир Савин

Уметнички пројекат *Необуздани склад* – музичко-сценско уприсорење живота и дела Пала Абрахама (пијанисте, диригента, композитора) путем значајних културолошких, историографских и музиколошких истраживања поставља основу која се развија у креацију сценског уметничког дела.

Необуздани склад се односи на самог Пала Абрахама чији се живот одвијао попут *Точка среће који се окреће*, док му је музика давала стабилност и одржавала баланс до краја живота. Иако су га животне околности и начин живота доводиле до екстремних успона и падова, чије су се амплитуде временом повећавале савладавши његово физичко и ментално тело, нису успеле да савладају Палов дар, креативност, инспирацију, извођаштво, његову музику.

Prilog 9

Tekst za Titl

1. **La bella Tangolita**

Rečeno mi je samo: La bella Tangolita! La Tangolita iz Santa Fea! Jedan mi kaže: Oh, Bella Tangolita, sijam sa ljubavlju kada te vidim! U tvojim očima gori vatra koja mami na greh i avanturu! Ti divlja brineto, vitka Tangolita, oh Tangolita iz Santa Fea!

2. **GOOD NIGHT/ NEM TÖRTÉNT SEMMI (LAKU NOĆ/KAO DA SE NIŠTA NIJE ZBILO)**

Molim vas, neka ostane lepa uspomena, povucite se tiho i lepo, molim.

Molim, ako to tražite od mene, obećavam, ali osećam da to preživeti neću i da je meni tada kraj.

Rastat ćemo se u tišini, kao da se ništa nije dogodilo. Laku noć.

Tako je trebalo da bude; zaboravićete na me. Laku noć.

Srce koje krvari, veliku bol krije; danas plače, a sutra zaboravlja.

Rastat ćemo se u tišini, kao da se ništa nije dogodilo. Laku noć.

Zašto ne pustite koju suzu za mnom; mislio sam, očekivao sam da ćete biti i vi tužni.

Samo zato ne plačem, jer nas drugi mogu videti; budimo vedri, molim vas.

Rastat ćemo se u tišini, kao da se ništa nije dogodilo. Laku noć.

Tako je trebalo da bude; zaboravićete na me. Laku noć.

Srce koje krvari, veliku bol krije; danas plače, a sutra zaboravlja.

Rastat ćemo se u tišini, kao da se ništa nije dogodilo. Laku noć.

3. **Malo ljubavi (ne treba titl, jer je na srpskom)**

4. **Pardon, Madame! (prva strofa je na srpskom, a posle prvog refrena ide titl do kraja pesme)**

Starim fījakerom prošao sam kroz mesečev prsten, i u tom trenutku se ponovo probudilo u meni sećanje na valcer, koji zaplesasmo nas dvoje.

I na predivnom mermernom stepeništu, na ljubičastom tepihu stajali ste Vi i čekali ste me.

Pardon, madam, dozvolite da Vam dam jednu ružu. Ko zna, možda je ovaj cvetak simbol sreće. Prihvatiću od Vas ružu, iako je jarko crvena poput srca.

Ova ruža ne očekuje poljubac već na ples poziva.

INSTRUMENTAL

Pardon, Madam, pardon, Madam, ja volim Vas! Kada Vas gledam, ja znam da volim vas. Ljubav je došla, oprostite, Madam, ni sam ne znam kako. Ja samo jedno znam, Madam, da volim Vas!

5. Beleszerettem magába / Zaljubila sam se u Vas

Na zapadu, kao i na istoku, ljubav je uvek u modi. Forma i princip je možda drugačiji, ali je značenje isto.

„Ich Liebe Sie“ tamo, ovde „Szeretem“, „I love you“ ovde i tamo „Je t’aime“. Gde god da se nađem na zemaljskoj kugli, muškarci mi se na uobičajeni način udvaraju:

Zaljubio sam se u Vas. Molim Vas budite majka našoj deci, kojih možemo imati 4, 5, ili 6. Nikad do sada nisam bio ovoliko zaljubljen. Vi ćete večno ostati uz mene. Savršeno pristajete uz moje nestalne oči.

Mama je već zabrinuta i u kapiji nas čeka, a ja ću iskoristiti tu priliku da Vam šapnem na uvce: zaljubio sam se u vas i molim Vas da budete majka našoj deci... 4, 5, ili 6.

Ni Napoleon, niti Sokrat nisu mogli da se odviknu od ljubavi. Čuveni Platon, bistar tip, ipak nije bio dovoljno iskusan.

Pitaj Samsona ili Dalilu, zašto je tako lep ovaj svet. Iako je Ciceron bio veliki govornik, u tajnosti je o ljubavi ovako govorio:

Zaljubio sam se u Vas. Molim Vas budite majka našoj deci, kojih možemo imati 4, 5, ili 6. Nikad do sada nisam bio ovoliko zaljubljen. Vi ćete večno ostati uz mene. Savršeno pristajete uz moje nestalne oči.

Mama je već zabrinuta i u kapiji nas čeka, a ja ću iskoristiti tu priliku da Vam šapnem na uvce: zaljubio sam se u vas i molim Vas da budete majka našoj deci... 4, 5 ili 6.

6. Toujours l’amour

Voleti, poput svih žena, razočarati se poput svih žene, ta igra je izašla iz mode i pripada prošlosti.

Plamen strasti se razbukta, pa se polako ugasi, ali ljubav i dalje leti i ostaje uz poljupce i igre bez reči.

Večno voleti; jedna dama i jedan gospodin, kako je lepo živeti u paru.

Večno voleti; jedna dama i jedan gospodin, za poljubac ništa drugo ni ne treba.

Strasne izjave danas, ali sutra nas možda neko drugi čeka.

Večna ljubav, svejedno šta će biti. Noćas je samo jedno važno: voleti.

Obećavati, poput drugih žena, zavoditi, poput drugih žena, umela je ona; to se i podrazumeva, jer je Dama. Prava dama, koja koketira sa stilom.

Toujours l'amour, to je moj princip, važna je samo ljubav. Toujours l'amour, gde me je ljubav vodila, tamo smo znali kako da budemo srećni!

Ko su svi ti ljudi što su oko nas bili? Uživali smo kao u romanu.

Toujours l'amour, držimo se toga: samo je prava ljubav važna!

7. KASNO (ne treba titl, jer je na srpskom i posle na madjarskom)

8. La bella Tangolita

Moje srce je poput leda, ali mi je krv vrela. Moj je ples vatren.
Kad čujem energičnu muziku, zagrlj me.
Moje usne su kao plamen, oči kao čarolija.
Ako ti treba jedan nizak momak, ako sam tu, zagrlj me.

Moje ime je: La bella Tangolita, o Tangolita iz Santa Fea.
Narod me obožava: „Oh, Tangolita reci, kome pripada srce tvoje?“
Tvoje tamne oči zablistaju na zvuk tanga. Letiš poput leptira.
Ti očaravajuća, slatka, draga Tangolita, o Tangolita iz Santa Fe-a.

Rečeno mi je samo: La bella Tangolita! La Tangolita iz Santa Fea! Jedan mi kaže: Oh, Bella Tangolita, sijam sa ljubavlju kada te vidim! U tvojim očima gori vatra koja mami na greh i avanturu! Ti divlja brineto, vitka Tangolita, oh Tangolita iz Santa Fea!

9. ÉDES MAMÁMA / MOJA DRAGA MAMA (prva strofa bez titla, jer je na srpskom, a posle refrena ide titl do kraja)

Ja nisam Venera, a ni Vi niste Adonis. Ako sam i ružan, morala imam.
Mama me odgovorila od poljubaca, ali uprkos tome, ja joj rekoh: šteta.

Draga mama, i Vas je otac poljupcima zaveo.
Draga mama, i Vas je otac čekao svakog popodneva.
Zašto bih ja bila bolja od Vas, mama? Zar ne postoji drugi momak na ovom svetu osim tate.
Draga mama, i Vas je otac poljupcima zaveo.

Svetska istorija svedoči o važnosti ljubavi.
Malo ću popustiti, a onda ću i mamu da urazumim. Ne?

Moja mama, ta je iz Jokohama, iz Pariza je tata.
Moja mama nosi pidžame, jer moj tata to voli.
Od moje mame nasledih zavodljivost, od tate mog pariski manir.
Da, moja draga mama, ta je iz Yokohama, iz Pariza je tata.

10. Ungarland! Donauland! Heimatland!

Mađarska zemljo! Zemljo na Dunavu! Domovino! Koliko samo čeznem za tobom!
Segedin! Decbrecin! Crvena, bela i zelena! Toliko si daleko odavde, od mene;
Tamo gde crvena paprika žari, gde vas svako oslovljava sa „Bači (Čiko)“, gde se svi poznaju, joj!
Mađarska zemljo! Zemljo na Dunavu! Domovino! Tebi pripadam i srcem i dušom!

11. AHOL AZ EMBER FELMÁSZIK A FÁRA / TAMO GDE SE ČOVEK POPNE NA DRVO

Tamo gde se čovek popne na drvo, na turul pticu, tu je Budimpešta.

Tamo gde žuti tramvaji saobraćaju, a prodavnice se zatvaraju, tu je Budimpešta.

Tamo gde nedeljom, na Oktogonu na me čeka moja draga, i gde u Žerbou ide moja mama;

Tamo gde se čovek popne na drvo, na turul pticu, tu je Budimpešta.

PISMO iz Pariza pisano u Hotelu Splendid 1939. godine

Utorak, jutro.

U ponedeljak posle podne je bila generalna proba, a u subotu premijera. Draga moja, doživeli smo veliki uspeh. Ja nisam imao takav utisak, ali kažu da je ovo u Parizu veliki uspeh.

U nedelju sam spavao do 6 sati, toliko sam bio premoren; onda opet u pozorište gde smo do 1:30 noću čitali i odigrali *Bal u Savoju* na nemačkom, francuskom i engleskom. Slušaj draga Muci, prihvatili su, i u septembru će pod mojim imenom izvoditi *Bal u Savoju*. Zaboravio sam da ti kažem da je ovde najveći uspeh imala numera za koju sam ja napisao tekst, Muci, časna reč: „Ne treba nama *Lambeth walka*, dobra nam je i francuska polka!”

Pet puta smo je pevali na bis; a sad je već puštaju i na radiju.

Pazi, sve je istina što ti pišem; ne varam, niti lažem. Već krajem ovog meseca, uz Božiju pomoć, radim sa Milakovskim, neki Žan Bojer snima film (nemoj reći Bandiki, jer se Milakovski jako ljuti na njega).

Za muziku dobijam malo, ali prava će se isplatiti za 3-4 meseca, pa kad se sabere, ukupan iznos će biti značajan.

I pesme, verovatno, ja komponujem. Danas posle podne će se doneti odluka o tome za ručkom! Ovde se sve završava za ručkom ili večerom, jer ljudi po ceo dan rade ili trče za parama.

U subotu će biti održana sednica Francuskog Saveza kompozitora. Tada će odlučiti hoće li me primiti za člana ili ne. Meni bi značilo da me prime, jer to znači da ću dobiti avans.

A u petak mi stižu poštom neka dokumenta iz Pešte. Sa njima će Rajhman poslati i onaj novac koji mi je obećan. Onih 200 Pengi. Videćeš Muci, sve će biti u redu.

Znam da ćeš se tek tada smiriti, kad taj novac bude u tvojim rukama.

Ovog momenta sam se setio da treba da ti pošaljem lekove. Idem iz ovih stopa da ih kupim, kako ne bih opet zaboravio.

Ako imaš nekih problema, odmah nazovi Sasa. Razgovarao sam sa njim pre mog odlaska za Francusku i dogovorio sam sve stvari sa njim.

Lekovi će ti sledeće nedelje stići preporučenom poštom na adresu, moram još neke stvari da poplaćam.

Ne brini Muci, pisaću ti. I ne znaš koliko se obradujem kad stigne pismo od tebe. Ne otvaram ga brzo. Prvo ovlaš pročitam, posle polako počnem iz početka. Pre nego što legnem, ponovo uzmem pismo i čitam.

Piši mi draga, meni je tako teško da pišem. Već sam se toliko unervozio, da su počele i ruke da mi drhte.

Čovek ovde ustaje u 6 sati. Ne mogu da spavam. U to doba već doručkujem. Kafa je očajna, jedino se čaj može piti. Od 9:30 do 10 telefoniram, jer su ljudi kod kuće do 10 sati. Nakon toga počinje trka: Marton, Milikovski, Udruženje kompozitora... Oko 13 sati je ručak, pa opet trka. U 16 sati stižem kući, dolaze poznanici... Sviramo klavir u salonu. Večera je u 19 sati, a potom kafa sa sve samim „Nemcima“: Kalmanom, Štolcem, Leharom, Đurijem, Lakatošem i drugima. Posle idemo kućama, i sutradan ponovo sve isto. Ali promeniće se i ovo.

Završiću sada pismo, jer je već 10 sati i moram da idem. Videćeš, brzo ću ti opet pisati.

Večno te voli, obožava i jako te moli da budeš smirena, jer će sve biti u redu.

Moj živote dragi, neka te čuva Bog. Milion poljubaca, Muci. Večno tvoj voljeni suprug, Pal.

12. Hegyeken túl.../ Preko planina

Preko planina, plavičastih planina, čuje se zvuk stada koje hita kući.

U mom malom selu odzvanja zvuk srebrnog zvona sa drvenog tornja crkve.

Zove na misu i kaže: kling, klang, kling, klang.

Na auto-putu zvekeće prikolica puna senom. Na stolu je beli pšenični hleb.

Gledam kroz planinu, zovu me Karpati. Hoću li ikada ponovo videti svoj dom.

13. My Golden Baby

Svuda naokolo reflektori, podijum, publika. To je moj svet!

Na programu sve novo, svetleća reklama "Jimmy Boy"! To donosi keš! Dame u ložama punim cveća dok uz bendžo bruji crnački hor.

Zavesa se diže, tihi gong, stojim tu, a moja pesma miluje u uši:

Zlatna damo moja, moja lepotice, ljubavi moja, dušo moja, ova pesma je za tebe.

Ti si moje sunce, mila moja damo, moja lepotice, moje srce pripada samo tebi.

Ti si moga srca biser, prelepi biser! Ti si moja slatka devojka.

Zlatna damo moja, moja lepotice, ljubavi moja, dušo moja, moje srce kuca samo za tebe.

Vi ste Englez, gospodine, a ja ne znam vaš jezik, pa me to tišti.

Sažaliću se nad ovom grlicom, možda i progovori.

U mom rečniku engleskog jezika, ja samo ovu laku pesmu znam.

Ova pema je čudesna, iako je muška izjava ljubavi, ja je tebi pevam.

Zlatna damo moja, moja lepotice, ljubavi moja, dušo moja, ova pesma je za tebe.
Ti si moje sunce, mila moja damo, moja lepotice, moje srce pripada samo tebi.
Toliko je siromašan rečnik, fali mi još reči za tebe divna devojko.
Zlatna damo moja, moja lepotice, ljubavi moja, dušo moja, moje srce kuca samo za tebe.

14. Bin nur ein Jonny / Ja sam samo jedan Džoni

Dobro me poznajete sa mesta odakle dopire zvuk bubnja i havajske gitare. Odande sam ja, veliki zabavljač i zvezda, ali crnac.

Čim se bar zatvori, gospoda me ignorišu, ni reč više ne prozbore sa mnom. Mnogo me to boli. No, takve sam sreće.

Ja sam samo jedan Džoni, ništa više.

Zasmejavam publiku, pevam i igram za novac. Do-do-do-do.

Prema Kentakiju je moja domovina, tamo me majka plačući čeka.

Bim-bam, njeno srce je prepuno ljubavi. Do-do-do-do.

Sa mnom se muškarci ni ne rukuju, jer sam crnac.

Mada me žene sa žarom u očima posmatraju.

Ja sam samo jedan Džoni, ništa više.

Zasmejavam publiku, pevam i igram za novac. Do-do-do-do.

Instrumental

Ja sam samo jedan Džoni, idem svetom, pevam i igram za novac.

Domovino, tebe više nikad videti neću! Du-du-du.

Tamo u Kentakiju znam jednu kuću iz koje noću tamne oči gledaju.

Bim-ba kada ću te videti? Du-du-du-du!

Ja sam samo jedan crnac i nijedan belac mi ne pruža zbog toga ruku, ali me dame smatraju pikantnim, interesantnim.

Ja sam samo jedan Džoni, idem svetom, pevam i igram za novac.

Domovino tebe više nikad videti neću. Du-du-du-du!

15. LILA AKÁCOK, MINEK A SZIV, HA ÚGY FÁJ / LJUBIČASTI BAGREMI, ŠTA ĆE NAM SRCE KADA TOLIKO BOLI?

Ljubičasti bagremovi, šta će nam srce kada toliko boli? Ljubičasti bagremovi, čemu nada kada odleprša?

Zašto cveta cveće, zašto sviće, šta vredi život kad nema ljubavi?

Ljubičasti bagremovi, šta će nam srce kada toliko boli? Ljubičasti bagremovi, zar sreća nikada ne sačeka?

Čemu klupica u parku, čemu letnji sumrak, kad se voleti ne smemo.

16. Good night – Laku noć

Jednom kad kucne čas za nas u kom usamljeno čeznemo.

Kad prokrvari rana, tad mi moraš sa suznim očima reći:

Pruži mi još jednom ruke na rastanku. Laku noć.
Bila je lepa bajka, ali je sada došao kraj. Laku noć.
Tiho pada noć, jedva je osećamo; ljubav i sreća samo su san.
Pruži mi još jednom ruke na rastanku. Laku noć.

Jednom kada budeš mislila (mislio) na mene, tvoja usta će ostati nema.
Jednom kad čuješ tihi zvuk violina, oborićeš tužno pogled.

Pruži mi još jednom ruke na rastanku. Laku noć.
Bila je lepa bajka, ali je sada došao kraj. Laku noć.
Tiho pada noć, jedva je osećamo; ljubav i sreća samo su san.
Pruži mi još jednom ruke na rastanku. Laku noć.

Prilog 10

Fotografije sa premijere predstave „Neobuzdani sklad - muzičko-scensko uprizorenje života i dela Pala Abrahama”

Slika br. 42

Slika br. 43

Slika br. 44

Slika br. 45

НЕОБУЗДАНИ СКЛАД

ДР АГОТА ВИТКАИ КУЧЕРА

Slika br. 46

Slika br. 47

Slika br. 48

Slika br. 49

Slika br. 50

Slika br. 51

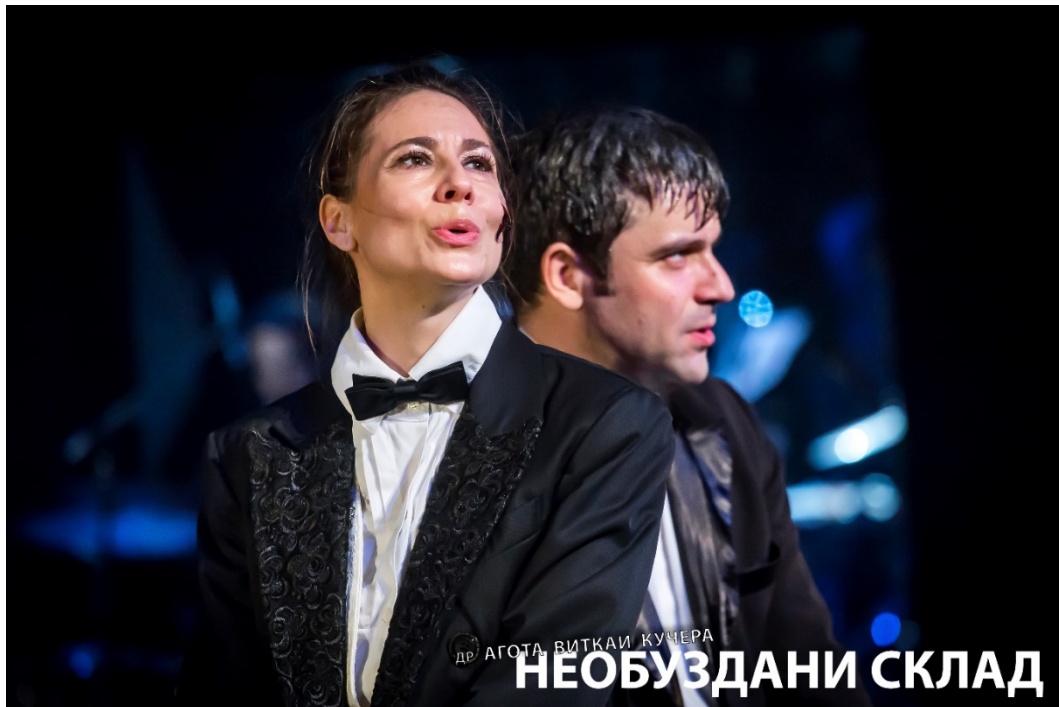
Slika br. 52

Slika br. 53

Slika br. 54

Slika br. 55

Slika br. 56

Slika br. 57

Slika br. 58

Slika br. 59

Slika br. 60

Slika br. 61

Slika br. 62

Slika br. 63

Slika br. 64

Slika br. 65

Slika br. 66

Slika br. 69

Slika br. 70

Slika br. 71

Slika br. 72

Slika br. 73

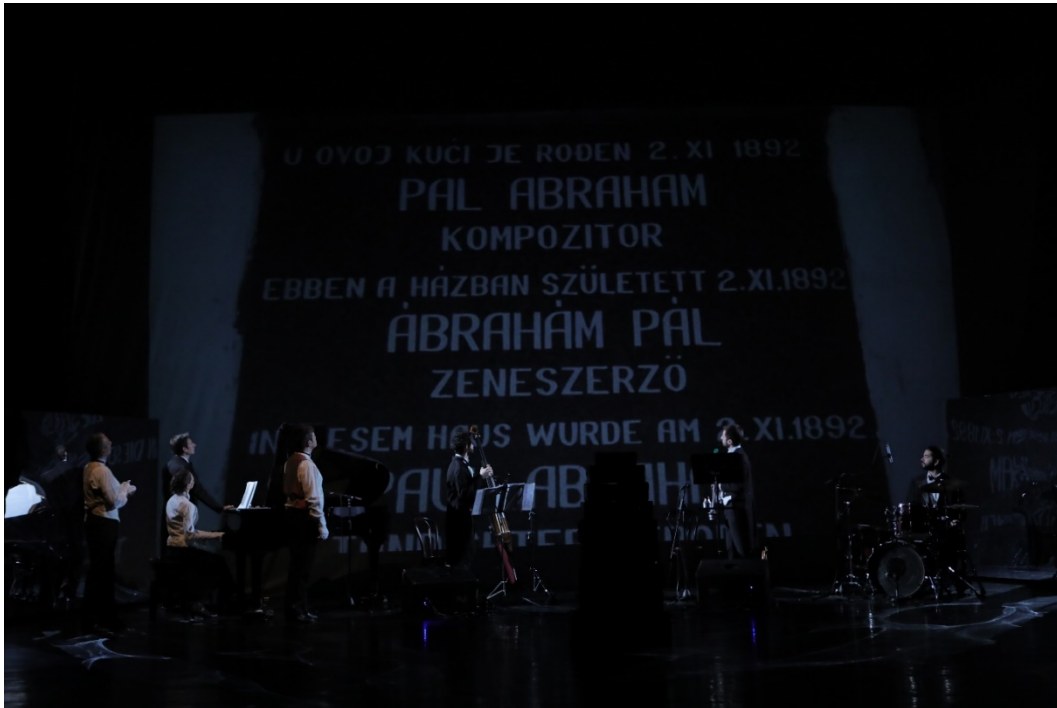
Slika br. 74

Slika br. 75

Slika br. 76

Slika br. 77

Slika br. 78

Slika br. 79

Slika br. 80

Slika br. 81

Slika br. 82

Slika br. 83

Slika br. 84